

UNIVERZITA KAROVA V PRAZE

Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

Jan Tomášek

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jan Tomášek

**Vztahy raně středověkých Čech a veletského kmenového
svazu v letech 805-1035**

**The Relationship between Medieval Bohemians and Veleti
Tribes in the Years 805 – 1035**

Praha 2011

vedoucí práce: prof. PhDr. Josef Žemlička, DrSc.

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu práce prof. PhDr. Josefu Žemličkovi, DrSc. za cenné rady a inspirativní přístup k vedení této práce.

Rovněž děkuji Anně Vandělíkové za gramatickou korekturu předkládaného textu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20.5 2011

Podpis

Klíčová slova

Polabští Slované, slovanské Polabí, Veleti, Obodrité, Srbové, Čechové, kmenový svaz, česko-velelský spolek, Thietmar Merseburský.

Key Words

Polabian Slavs, slavs area, Veleti, Obodrite, Serbian, Bohemians, tribes, Bohemian-Veleti pact, Thietmar of Merseburg

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá analýzou vývoje vztahů raně středověkých Čech a slovanských kmenů v Polabí. Práce klade důraz na styky Čechů s velelským kmenovým svazem v letech 805-1035, srbskému a obodritskému svazu je v práci vymezen pouze omezený prostor. Přátelský a pravděpodobně i vojenský spolek Čechů a Veletů se projevoval zejména v jednotlivých střetech se sousední karlovsou, později otonskou říší. V práci je proto vybraným říšským tažením do Polabí a Čech věnována vysoká pozornost a na základě reakcí obou subjektů analyzuje možné příčiny projevů vzájemných přátelských vztahů. Podoba česko-velelského spolku se během sledovaného období měnila, což bylo způsobeno zejména vývojem mezinárodní situace ve střední Evropě. Předkládaná práce proto v jednotlivých kapitolách nastiňuje základní prvky mezinárodního středoevropského vývoje ve zkoumaném období. Práce si klade za cíl představit nejnovější výsledky bádání v oblasti zahraniční politiky raně středověkých Čech, na základě informací dobových pramenů určit pravděpodobný počátek, vývoj a zánik česko-velelského spolku, a v rámci možností přiblížit tuto doposud málo dotčenou problematiku.

Abstract

This thesis deals with the analysis of the relationship of early medieval Bohemians and Slavic tribes of Polabian Slavs. It concentrates on the interaction of Bohemians with Veleti tribes in the years 805 – 1035, the Serbian and Obodrite tribes are mentioned only briefly. Alliance and probably a military pact between Bohemians and Veleti was active particularly in the encounters with the Carolingian and later Oton empire. Therefore, the thesis focuses on the campaign of the Empire to Bohemia and Polabian area and on the basis of the reaction of both subject analyses possible causes of mutual alliance. During the analysed period, the structure of the pact between Bohemians and Veleti was changing, mainly due to the development of international condition in middle Europe. Therefore, this thesis describes basic elements of the development of the situation in middle Europe in analysed period of time. It also wants to introduce latest results of research of the foreign policy of the early medieval Bohemia, on the basis of contemporary sources to determine possible establishment, development and end of the pact between Bohemians and Veleti and to describe in detail this scarcely analysed problem.

Obsah

Úvod	6
1. Slovanské Polabí	10
1.1 Domovina zapomenutého lidu mezi Labem a Odrou	10
1.2 Zapomenutý lid.....	13
2. Karlovská a otonská expanze do Polabí	23
3. Česko-veletský spolek - nejasné počátky 805-907	28
4. Vznik a vývoj v 10. století.....	36
4.1 První stopy česko-veletského přátelství v letech 907 - 936.....	36
4.2 Česko-veletský spolek od nástupu Boleslava I. do roku 967.....	43
5. „Semper fideles“ – obnovení vojenského spolku na přelomu tisíciletí	49
6. „Z nepřátel spojenci“ - krize a zánik česko-veletského spolku	61
6.1 Poslední dvacetiletí česko-veletských vztahů	61
6.2 Epilog česko-veletského přátelství	66
Závěr.....	68
Seznam pramenů a literatury	72
Prameny	72
Literatura	74

Úvod

V roce 990 byla situace ve střední Evropě značně neklidná. V Polabí už téměř 7 let zuřila válka mezi západním impériem a věčně vzpurnými Slovany. Do války se chystal i český kníže Boleslav II. Jeho výprava ovšem směřovala proti polskému knížeti Měškovi I., který v tu dobu ovládl české državy v Krakovsku a Slezsku. O výpravě českého knížete zanechal poměrně rozsáhlou zprávu kronikář Thietmar, biskup merseburský a přední znalec tehdejších politických poměrů. Měšek si měl podle Thietmara zavolat na pomoc oddíly od císařovny Theofano, kdežto Boleslavovi přišli na pomoc pohanští Veleti (Lutici), „*jenž byli jemu i jeho předkům vždy věrni.*“¹ Tažení Boleslava II. sice neskončilo nijak slavně, ale vládci Čechů se podařilo po určitou dobu udržet své vždy věrné spojence ve svém táboře, „*aby s nimi před odchodem obnovil dávný spolek.*“²

Thietmarova zpráva pochopitelně vyvolává řadu otázek a pochybností. Vzhledem k zoufalému nedostatku písemných pramenů nemáme žádné podrobné zprávy o vývoji česko-veletských vztahů či existenci onoho dávného spolku Čechů a Veletů. Víme však, co oba subjekty spojovalo. Saské války Karla Velikého posunuly říšskou hranici až k Labi, na jehož druhém břehu se rozprostírala domovina nespočetného množství slovanských kmenů. Po stabilizaci vnitřních poměrů v říši se pozornost karlovských a později otonských panovníků obrátila k východní hranici. Říše Franků od té doby představovala pro zalabské slovanské obyvatelstvo permanentní hrozbu. První známá tažení karlovských panovníků do slovanského Polabí na sklonku 8. století odstartovala téměř čtyřsetletou sérii válek vedoucích k vymizení téměř veškerých stop dávného slovanského osídlení v Polabí.

První kapitola předkládané práce se věnuje problematice geografického vymezení již zmiňovaného slovanského Polabí. Domovina Polabských Slovanů se nacházela mezi řekami Labem a Odrou, přičemž řeka Labe od sebe na dlouhá staletí oddělovala dva zcela odlišné světy – svět křesťanský a svět pohanský. Labe se proto těšilo oboustranné úctě, což je patrné i z dobových geografických popisů, jimž je v první kapitole rovněž věnována pozornost. V této souvislosti nastiňuje první kapitola i významnou roli řeky jako jediného pevného hraničního bodu mezi raně středověkými státy.

Ačkoliv jsou předmětem této práce česko-veletské vztahy a jejich vývoj, nelze je studovat odděleně od okolního dění. Základním předpokladem pro hlubší pochopení této problematiky je proto vymezení dobových politických poměrů v Polabí a základní orientace v lokalizaci sídel jednotlivých kmenů. Za tímto účelem shrnuje druhá kapitola ve stručnosti

---

¹ Thietmar IV. (11) str. 144-145, (MGH SS rer. Ger. N.S.9): „*Bolizlavus Liuticios suis parentibus et sibi semper fideles in auxilium sui invitat, Miseco autem predictae imperatricis adiutorium postulat.*“

² Tamtéž IV. (12) str. 147: „*...antiquum fedus renovantes discessrunt.*“

dosavadní hlavní poznatky o příchodu slovanského obyvatelstva do polabské oblasti, politickém vývoji jednotlivých kmenů a státotvorném procesu pozdějších kmenových svazů. Celý text je rovněž doplněn odkazy na příslušnou literaturu a prameny.

Vývoj slovanského obyvatelstva mezi Labem a Odrou výrazně ovlivnila říšská expanze na východ. Říše se svojí agresivní politikou vůči východním sousedům stala paradoxně katalyzátorem dalšího vývoje Polabských Slovanů. Ideové i praktické cíle celé východní politiky se během dynastických změn v říšském prostředí postupně měnily, stejně jako přístup k podmaněným územím či místním slovanským kmenům. Permanentní ohrožení ze strany karlovské a později otonské říše vedlo k postupnému utužování mezikmenových vztahů. Tím se tato problematika stala velice podstatnou součástí všeobecných předpokladů pro vznik česko-veletského spolku. Jednotlivé aspekty dobového ideologického a politického pojetí východní expanze jsou z výše zmíněných důvodů tématem třetí kapitoly.

Následující kapitoly se věnují charakteristice, vzniku, vývoji a zániku česko-veletského spolku. Užití pojmu „spolek“ může budít zdání pevné mezistátní organizace, založené na oboustranné dohodě. Takto ovšem nelze tento termín chápat v dobovém pojetí. Údajný spolek Čechů a Veletů vznikl v bouřlivé době, kdy jak české, tak veletské teritorium bylo ohroženo říšskou rozpínavostí. Nevíme přesně, kdy a jakým způsobem byl spolek založen či jestli vůbec byl nějakou oficiální cestou koncipován. Český vliv pronikal do Polabí postupně a Čechové postupně navázali kontakty prakticky se všemi významnými kmeny polabského prostoru. Bez ohledu na způsob vznikl spolek pravděpodobně někdy ve dvacátých letech 10. století, několik let po svatbě knížete Vratislava s Drahomírou z kmene Stodoranů, který jednu chvíli náležel přímo pod veletský svaz a v pozdější době s ním udržoval úzké vztahy. Ačkoliv je sňatek Vratislava a Drahomíry prvním doloženým kontaktem mezi Čechy a kmenem z veletského prostoru, je zapotřebí analyzovat stopy dřívějšího vývoje vzájemných vztahů českého a polabského prostoru. Zkoumané období je vymezené lety 805, tedy rokem, kdy Češi vstoupili do psané historie a 1035, kdy máme doloženou první agresi českého knížete vůči veletskému svazu. Dalo by se říci, že spolek obou subjektů bezprostředně reagoval na vývoj událostí ve střední Evropě. Původně byl spolek zřejmě založen na vzájemném přátelství a vojenské podpoře v případě ohrožení ze strany sousední říše. České knížectví ovšem posléze ztratilo přímý kontakt s veletským územím, čímž se spolek přetransformoval do podoby přátelského spolku projevující se vzájemnou neutralitou, tzn. neuzavírat žádné spojení ohrožující druhou stranu a nepomáhat tak případnému agresorovi (tj. říše a Obodrité, později i Polsko). Česko-veletský spolek proto nelze chápat jako pevný svazek dvou subjektů vyznačující se přesně vymezenými rysy. Jednalo se spíše o

spojenectví opírající se o tradičně dobré přátelské vztahy a projevující se v rámci možností ve spojitosti s okolním děním.

Studium dějin Polabských Slovanů je komplikováno především nedostatkem písemných pramenů a nejednoznačností jednotlivých zpráv. V případě veletského svazu nemáme dokonce vůbec žádné zprávy pro období mezi lety 839 - 927/8. Veleti tak na téměř jedno století zmizeli z okruhu zájmu západních kronikářů. Z tohoto důvodu neexistuje v současné době žádná ucelená studie zabývající se veletskými dějinami. Jedinou výjimku tvoří práce Wolfganga Brüskeho s názvem: *Untersuchungen zur Geschichte des Lutizenbundes*,³ která se na rozdíl od jiných nezabývala jenom říšsko-slovanskými konflikty, ale i rozbořem vnitřního uspořádání svazu. Sám autor předvídal rozvoj bádání v oblasti archeologické i historické, který nakonec povede k sepsání komplexnější práce věnované dějinám Veletů. K autorem předvídanému rozvoji posléze skutečně došlo zejména v německé a částečně i polské historiografii, přičemž nejvýznamnější stále zůstává sborník *Die Slawen in Deutschland* z roku 1986.⁴ Sborník samotný je ojedinělý především ve svém pojetí dějin Slovanů v Polabí. Na jeho tvorbě se vedle německých badatelů podíleli i lužickosrbští historikové, u nichž zájem o dějiny oblasti Srbů převažoval již dříve. Pro dějiny srbského kmenového svazu je proto dodnes využívána práce lužickosrbského historika Jana Brankačka s názvem: *Betrachtungen zur politischen Geschichte der elbslawischen Stammesverbände in 9. Jahrhundert*, z roku 1968.⁵

Druhá polovina padesátých a počátek let šedesátých představují jediné poválečné období, kdy otázkám vnitřního vývoje Polabských Slovanů věnovala pozornost také česká historiografie. Zde je zapotřebí jmenovat kromě předního odborníka na slovanské právo Vladimíra Procházky i práce Hynka Bulína.⁶ Oba jmenovaní se věnovali především otázkám státoprávního vývoje všech tří kmenových svazů Polabských Slovanů v 8.-9. století. H. Bulín v roce 1960 publikoval ve třetím díle svého sborníku *Vznik a počátky Slovanů* velice zajímavou studii s názvem *Počátky česko-veletského přátelství*.⁷ V české historiografii tak poprvé s určitými výhradami nastínil možnost existence jakéhosi česko-veletského

---

³ BRÜSKE, Wolfgang: *Untersuchungen zur Geschichte des Lutizenbundes*. Deutsch-wendische Beziehungen des 10.-12. Jahrhundert, Münster-Köln 1955

⁴ HERRMANN, Joachim: *Die Slawen in Deutschland. Geschichte und Kultur der slawischen Stämme westlich von Oder und Neiße vom 6. bis 12. Jahrhundert*. Berlin 1985

⁵ BRANKAČEK, Jan: *Betrachtungen zur politischen Geschichte der elbslawischen Stammesverbände in 9. Jahrhundert*. In: L'Europe aux IXe-XIe siècles. Aux origines des États nationaux. Warszawa 1968, str 391-421

⁶ PROCHÁZKA, Vladimír: *K otázce vzniku státu u polabsko-pobaltských Slovanů v závěrečném údobí rodové společnosti*. Právněhistorické studie 3, Praha 1957, str. 254-260, PROCHÁZKA, Vladimír: *Politické zřízení polabsko-pobaltských Slovanů v závěrečném údobí rodové společnosti*. Slavia occidentalis 22, Poznaň 1962, str. 197-252, BULÍN, Hynek: *Počátky státu obodritského*. Právněhistorické studie 4, Praha 1958, str. 5-50, BULÍN, Hynek: *Počátky státu veletského*. Právněhistorické studie 5, Praha 1959, str. 5-32

⁷ BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veletského přátelství*. Vznik a počátky Slovanů III., Praha 1960, str. 178-197

přátelského spolku. Závěry H. Bulína kladly počátek onoho spolku do doby Vratislavovy svatby s Drahomírou a k jeho rozpadu mělo dojít kolem roku 965, kdy česko-veletský spolek musel podle Bulína ustoupit spolku česko-polskému. V době tažení Boleslava II. proti Měškovi v roce 990 byl ještě na krátkou dobu obnoven, ale několik let poté měl znovu zaniknout. K otázce česko-veletských vztahů se H. Bulín sice ještě několikrát vrátil, nikdy však již ke konkrétní otázce česko-veletského spolku.

Závěry H. Bulína se staly prvotním impulsem k sepsání této práce, jelikož až do současné doby nebyla věnována této oblasti patřičná pozornost historiků. Práce si neklade za cíl detailně popsat všechny známé konflikty říše s Velety. To vzhledem k omezenému rozsahu není možné pojmout, stejně tak jako nelze do podrobnosti rozebrat všechny teorie z domácí i zahraniční literatury. Záměrem předkládané práce je tudíž nastínit vývoj vztahů českého a polabského prostředí a na základě rozboru vybraných zpráv analyzovat možné projevy česko-veletského přátelství. Domnívám se ovšem, že zmiňovaný spolek nezanihl v roce 992, jelikož se vztahy mezi Čechy a Velety v první polovině 11. století ještě více utužily a z tohoto období máme také nejvíce zpráv o vzájemných kontaktech.

K sepsání této práce mě motivoval hluboký zájem a zejména fakt, že problematika Polabských Slovanů a jejich kontaktů s českým prostředím zůstává do dnešní doby málo dotčenou oblastí lidských dějin.

1. Slovanské Polabí

1.1 Domovina zapomenutého lidu mezi Labem a Odrou

Termínem „slovanské Polabí“, který bude v práci několikrát uveden, je míněno zejména území bývalé Německé demokratické republiky (NDR). Tato oblast je dnes osídlena výlučně německým obyvatelstvem s výjimkou části, kde žijí Lužičtí Srbové, potomci starého slovanského obyvatelstva. Slovanské Polabí bylo geograficky velice různorodé. V severní části převažovaly bažiny, jež vytvářely mnohé jezerní plochy, a teprve na jihu se nížinatý terén zvedal v pahorkatiny, které se táhly až k českým hranicím. Jenom v místech, kde slovanské osídlení zasahovalo do dnešního Durynska, bylo území více hornaté než nížinaté.

Dobové popisy této oblasti se většinou orientují zejména podle toků řek a názvů jednotlivých slovanských kmenů: „*Slavinia je nejrozsáhlejší provincií Germánie. Obývají ji Vinulové, kteří se kdysi nazývali Vandali. Je asi desetkrát větší než naše Sasko, zvláště pokud připočteš ke Slavínii Čechy a Poláky sídlící za Odrou, protože se ani zvyky ani jazykem neodlišují. Tuto krajinu, velmi bohatou muži, zbraněmi i plody, odevšad uzavírají pevné hranice lesů nebo řek. Na šířku se prostírá od jihu na sever, totiž od řeky Labe ke Skýtskému moři, na délku se jeví tak, že má počátek u naší hamburské diecéze a táhne se k východu nekonečnými prostorami až do Bulharska, Uher a Řecka.*“⁸ Pojmem *Slavinie* (lat. *Sclavania*) míní Adam v tomto případě všechny země obývané Slovany až po Kyjevskou Rus a Bulharsko⁹. Součástí této *Slavinie* bylo samozřejmě i slovanské Polabí, které se na západě střetávalo s hranicí *Germánie*. Z popisu brémského kanovníka je patrné, že západní hranici slovanského Polabí tvořila řeka Labe a východní řeka Odra. Neznamená to ovšem, že by slovanské osídlení za tyto řeky neproniklo. V dolnolabské oblasti sahalo osídlení až k Hamburku, odtud pak severně zahrnovalo část dnešního Holštýnska a oblast kolem Lübecku.

V dalších dobových popisech můžeme znatelněji postřehnout funkci řeky, jakožto pevné přírodní hranice. V našem případě je stěžejní řeka Labe (lat. *Albis* tj. bílý, čistý¹⁰), jež

---

⁸ Adam Brémský II. (21) str. 75-76, (MGH SS rer. Germ. in usum scholarum separatim editi 3): „*Sclavania igitur, amplissima Germaniae provincia, a Winulis incolitur, qui olim dicti sunt Wandali, decies maior esse fertur quam nostra Saxonia, presertim si Boemiam et eos qui trans Oddaram sunt, Polanos quia nec habitu nec lingua discrepant, in partem adieceris Sclavaniae. Haec autem regio cum sit armis, viris et frugibus opulentissima, firmis undique saltuum vel terminis fluminum clauditur. Eius latitudo est a meridie in boream, hoc est ab Albia fluvio usque ad mare Scythicum Longitudo autem illa videtur, quae initium habet ab nostra Hammaburgensi parrochia et porrigitur in orientem infinitis aucta spatiis usque in Beguariam, Ungriam et Greciam.*“

⁹ V jiné části své kroniky Slavínii rozumí oblast slovanského osídlení, která byla podřízena stargardskému biskupství, a tím i brémsko-hamburskému arcibiskupství.

¹⁰ Více BOHÁČ, Zdeněk: *České řeky ve světle písemných pramenů a starých map*. HG roč. 24, Praha 1985

od sebe po určitý čas oddělovala dva různé světy – svět křesťanský a svět pohanský.¹¹ Labe znali již geograf Strabon i římský historik Tacitus, přičemž upozorňovali na jeho strategický význam. Tento fakt ostatně naznačil již citovaný Adam Brémský ve svém dalším popisu Saské a Slovanské oblasti: „*Nejvýznamnější saské řeky jsou Labe, Sála a Vezera, ... Ale největší řekou je Albis, jak dosvědčují i Římané, nyní nazývaná Labe. Na počátku prý protéká Čechami a hned nato odděluje Slované od Sasů. U Magdeburku do sebe přijímá řeku Sálu a nedaleko Hamburku se samo Labe noří do Oceánu.*“¹² Roli řeky jako hranice však lépe vystihl při popisu druhé hlavní řeky, Odry: „*Jak již bylo řečeno, řeka Odra pramení v nejhlubších lesích Moravanů, kde i naše Labe má svůj počátek. Prameny nejsou daleko od sebe, ale řeky tečou opačným směrem. Jedna totiž, tedy Odra, se obrací k severu a teče středem národů Vinulů, dokud nedorazí k Jumne, kde dělí Pomořany od Vilců. Druhá pak, Labe, plyne k západu, pak v prvním rozběhu omývá Čechy a Srby, na středním toku dělí pohany od Sasů a na dolním toku odděluje hamburskou a brémskou diecézi a vítězně vtéká do Britanského oceánu.*“¹³ Podobný popis můžeme nalézt i v kronice buzovského kněze Helmolda: „*Jest pak Odra nejbohatší řeka slovanské země a vzniká v hlubokých lesích Moravanů, kteří jsou na východ od Čech, kde má také Labe své prameny. A nejdou daleko od sebe, tekou však různým směrem. Labe totiž na západ se valí, oplachuje prvním rozběhem Čechy se Srby, prostředním tokem dělí Slované od Sasů, posledním, rozdělující diecézi hamburskou od brémské, vítězně vchází do oceánu Britanského. Druhá řeka, to jest Odra, obracejíc se na sever, plyne prostředkem plemen vinulských, dělic Pomořany od Vilců.*“¹⁴

Dobové geografické popisy nám ukazují, že řeka byla vnímána jako stálý element, podle kterého se dalo bezpečně orientovat. Města či národy, obývající určitý kraj, mohou zaniknout, ale řeka přetrvává. Mezi raně středověkými státy prakticky neexistovaly žádné pevné hranice. Přesnější hraniční čáry se zformovaly až v pozdější době. Hranice raně

---

¹¹ Více LUDAT, Herbert: *An Elbe und Oder um das Jahr 1000*, Wien 1995, str. 3-17

¹² Adam Brémský I. (2) str. 5: „*Nobilissimi Saxoniae fluvii sunt Albis, Sala, Wisara... Verum maximus Albis qui nunc Albia nomen habet etiam Romanorum testimonio predicatur. Cuisus ortum ferunt trans Bohemiam, mox Sclavos dirimit a Saxonibus. Iuxta Magdeburg in se recipit Salam fluvium, nec longe ab Hammaburg ipse Albia mergitur in oceanum.*“

¹³ Adam Brémský II. (22) str. 80 – 81: „*Sicut ergo predictum est, Oddara flumen oritur in profundissimo saltu Marahorum, ubi et Albia noster principium sortitur. Nec longis ab invicem spatiis, sed diverso currunt meatu. Alter enim, id est Oddara, vergens in boream transit per medios Winulorum populos, donec petranseat usque ad Iumnen, ubi Pomeranos dividit a Wilzis. Alter vero id est Albia in occasum ruens primo impetu Bechemos alluit cum Sorabis, medio cursu paganos dirimit a Saxonibus, novissimo alveo Hammaburgenses parrochiam scindens a Bremensi victor oceanum ingreditur Brittanicum.*“

¹⁴ Helmold I. (2) str. 7–8, (MGH SS rer. Germ. in usum scholarum separatim editi 32): „*Est autem Odora ditissimus amnis Slavicae regionis et oritur in profundissimo saltu Marahorum, qui sunt ab oriente Boemiae, ubi et Albia sortitur principium. Nec longis ab invicem distant spatiis, sed diverso currunt meatu. Albia enim in occasum ruens primo impetu Boemos alluit cum Sorabis medio cursu Slavos dirimit a Saxonibus, novissimo Hammaburgenses parrochiam dividens a Bremensi victor oceanum ingreditur Britannicum. Alter fluvium, id est Odora, vergens in boream transit per medios Winulorum populos, dividens Pomeranos a Wilzis.*“

středověkých státních útvarů většinou určovaly řeky, pohoří či pomyslná čára uprostřed hraničního hvozdu. Ne jinak tomu bylo i v Čechách. Historické hranice Čech a Moravy se většinou ustálily na pohraničních horách s výjimkou jižní Moravy, kde hranice státu probíhala na řekách Moravě a Dyji. V některých pasážích Kosmovy kroniky se proto setkáváme s vytyčením hranic „...*usque ad mediam silvam qua Bohemiae limitatur.*“¹⁵ Podobný styl geografického popisu a lokalizace hranic nacházíme i dalších částech kroniky svatovítského děkana: „...*iuxta castrum nomine Trencin, locus in mediis silvis atque opimus venationibus,*“¹⁶ nebo „*Vetim erat Olzavam, ad rivulum, qui tam Pannonie quam Moravie dirimit regnum.*“¹⁷ Přesto ani přírodní hranice neposkytovaly dostatečnou záruku neměnnosti. Lesy či hraniční hvozdy se na některých místech postupně zmenšovaly v rámci kolonizačního procesu a s nimi se posouvala i „*ad mediam silvam*“, vedená hranice, což vedlo k mnohým sporům. Vitorazská epizoda v českých dějinách je toho dostatečným důkazem.¹⁸

Jedinou záruku neměnnosti poskytovala tedy jenom řeka. Voda jako živel požívala jak v křesťanském, tak v pohanském prostředí veliké úcty. Od počátku existence člověka byla voda zdrojem obživy, přinášela potravu, dostatek vody znamenal dobrou úrodu, nedostatek naopak bídu nebo hladomor.¹⁹ Vodní toky spojovaly odlehlé krajiny, oddělovaly od sebe národy, kmeny či státy a v dobách ohrožení tvořily přirozené překážky proti nepřátelům. Pro pohany znamenaly řeky rovněž domov nejrůznějších božstev, duchů a démonů. Bytosti přebývající v pramenech, studánkách, řekách, jezerech a mořích mají ve slovanské mytologii převážně ženskou podobu.²⁰ Tyto nejrůznější víly či rusalky si Slované snažili naklonit zejména pomocí zvířecích obětí. Úcta Slovanů k řekám je již antickými autory zdůrazňována jako jeden ze základních rysů slovanského náboženství. Podobné informace nám poskytují i někteří středověcí autoři. Thietmar Merseburský se zmiňuje o posvátném jezeře Dalemiců (Glomačů), které vždy v době hrozící války zčervenalo.²¹ Voda tedy představovala pro Slované jeden ze způsobů poznání budoucnosti. Podobnou informaci přináší Thietmar při popisu jezera u Rethry, kde měl zvěstovat blížící se nebezpečí velký kanec, jenž se vynořoval ze zpěněných vln.²² Podobné pověsti se zachovaly i na již christianizovaných územích. Ještě v raném středověku obětovali lidé duchům, sídlícím ve vodách, stromech a kamenech. Voda

---

¹⁵ Kosmas II. (37) str. 138, (MGH SS rer. Germ. NS 2)

¹⁶ Tamtéž II. (58) str. 155

¹⁷ Tamtéž III (42) str. 215

¹⁸ Více BLÁHOVÁ, Marie, FROLÍK, Jan, PROFANTOVÁ, Naďa: *Velké dějiny země Koruny české*, sv. I. Praha 1999, str. 646-648.

¹⁹ SEMOTANOVÁ, Eva: *Historická geografie českých zemí*. Praha 2002, str. 101

²⁰ VÁŇA, Zdeněk: *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha 1990. str. 111

²¹ Thietmar I. (3) str. 6

²² Thietmar VI. (17) str. 295

spolu s ohněm měla jak v křesťanském, tak v pohanském pojetí očištnou moc v boji se strachem a démonem.²³

Na základě výše zmíněných poznatků si můžeme udělat představu, jak bylo území mezi řekami Labem a Odrou popisováno v dobových geografických popisech a jak významnou roli v nich zastával element řeky. Slovanské Polabí, jež bylo západní částí Slavnie, se zhruba od počátku 6. století stávalo domovem rozličných slovanských kmenů. Expanze Slovanů na západ se na hranici franské říše v tomto období postupně zastavovala a nově přichozí slovanské obyvatelstvo přijalo území mezi Labem a Odrou za svůj nový domov. Do Polabí tak přichází lid, který Libuše Hrabová v titulu své knihy označila za „zapomenutý.“²⁴

1.2 Zapomenutý lid

Poloha původní slovanské domoviny je do dnešní doby předmětem diskusí. O přesnou lokalizaci se pokusilo již mnoho historiků a archeologů.²⁵ Pro potřeby této práce však není přesná poloha slovanské pravlasti podstatná. Je však nutné uvědomit si, že Slované svoji pravlast, ať už byla kdekoliv, nikdy zcela neopustili. Slované na východě Evropy obývali rozsáhlé území a jejich počet se neustále zvětšoval. Na rozdíl od Germánů se však Slované během své expanze nestali „vojsky na pochodu,“²⁶ nýbrž z původní domoviny odcházelo po malých skupinkách přebytečné obyvatelstvo, které se již zde nemohlo uživit. Tehdejší západní kulturní svět se o tyto skupiny putujících zemědělců příliš nezajímal, jelikož Slované ve 4. století ještě nijak neohrožovali hranice římské říše.²⁷ Tato situace se změnila až počátkem 6. století, kdy Slované začali napadat území za Dunajem a odvádět zdejší obyvatelstvo do otroctví. Od této doby se Slované objevují v písemných pramenech častěji a se stále přesnějšími informacemi.²⁸ V 5.–7. století se Slované archeologicky projevují několika kulturními skupinami, které si byly v mnohém podobné. Hlavní rysy těchto kultur pozorujeme zejména na dochované keramice. Jedním z typů rané slovanské keramiky je tzv. *keramika pražského typu* (někdy také nazývaná *kultura pražsko-korčakovského typu*). Není ovšem pravdou, jak by se z názvu mohlo chybně usuzovat, že se největší naleziště této kultury

²³ SMETÁNKA, Zdeněk: *Legenda o Ostojovi*. Praha 2004, str. 206 a 211

²⁴ HRABOVÁ, Libuše: *Stopy zapomenutého lidu*. Praha 2006

²⁵ Literatura týkající se vzniku a počátku Slovanů je velice rozsáhlá a prakticky ji dnes již nelze v plném rozsahu obsáhnout. Více: HERRMANN, Joachim: *Welt der Slawen. Geschichte, Gesellschaft, Kultur*. München 1986, Nověji CURTA, Florin: *The Making of the Slavs. History and Archaeology of the Lower Danube Region, C. 500–700*. Cambridge 2001

²⁶ SOMMER, Petr, TŘEŠTÍK, Dušan, ŽEMLIČKA, Josef, a kol.: *Přemyslovci. Budování českého státu*. Praha : 2009, str. 63

²⁷ S prvními zprávami se setkáváme již u autorů 1.-2. století. Tacitus, Ptolemaios a Plinius hovoří o tzv. Venedech (Venetech), ale žádný z nich nevěděl pořádně co jsou vlastně zač.

²⁸ BERANOVÁ, Magdaléna: *Slované*. Praha 2000, str. 120

nachází v Praze. Název pochází od českého archeologa Ivana Borkovského, který jako první rozeznal její slovanský charakter, a to především na základě nálezů z Prahy a okolí.²⁹ Keramiku pražského typu bychom snad nejlépe charakterizovali jako cestovní a dočasnou, tzn. že její rozbití nebo zanechání na místě předešlého pobytu neznamenalou velkou škodu.³⁰ Tato kultura byla rozšířena prvními slovanskými usedlíky v Polsku, Čechách, na Moravě, jihozápadním Slovensku a na jižním území Polabských Slovanů až k soutoku Sáhy a Labe. Kultura s keramikou pražského typu tedy představuje nejstarší skupinu hmotných památek prvních slovanských usedlíků nejen na našem území, ale i v jižních oblastech Polabských Slovanů. Zbytek slovanského Polabí tj. část Braniborska, severovýchodní a severní baltické pobřeží dnešního Německa až po Rostock a Wismar bylo osídlen až v závěru 7. století v rámci tzv. druhé slovanské osidlovací vlny, způsobené náporom Avarů. Jednotlivé slovanské kmeny, mezi nimi i předkové Vilčanů, Pomořanů, Lužičanů, Milčanů či Dědočanů postupovaly od ústí Odry směrem na západ. Kolem roku 700 se Slované dostali na území východního Holštýnska do blízkosti dnešního Lübecku. Na základě dalších archeologických pramenů je pravděpodobné, že se slovanští osadníci dostali až do východní části Dolního Saska a Durynska.³¹ Tato druhá slovanská vlna probíhala poměrně organizovaně a v nových sídelních oblastech vedla mimo jiné k rozsáhlému mýcení lesů, zakládání velkých opevněných osad a ke stavbě hradišť. Nově příchozí skupiny byly nazvány podle hlavních nalezišť *feldberskou skupinou* (Veléti) a *tornowskou skupinou* (Lužičané, Milčané atd.).³²

Jak již bylo výše uvedeno, nejsme schopni přesně datovat počátky slovanského osídlení mezi Odrou a Labem. Písemné prameny nám o tom sice nepodávají žádné informace, ale archeologické nálezy, datované od konce 5. do poloviny 7. století, nám umožňují sledovat postupné pronikání slovanského obyvatelstva od překročení Odry až po hranice tehdejší franské říše. Zde tyto skupiny narazily na souvislé germánské osídlení a jejich postup na západ se zastavil. Hranice na severu se nazývala *limes saxoniae* a na jihu *limes sorabicus*³³. V Einhardově popisu jižní *limes* můžeme opět spatřit roli řeky jako hranice, jelikož *limes sorabicus* měla být podle Karlova životopisce na řece Sále: „...*k řece Sále, která Durynky od Srbů odděluje.*“³⁴ Na některých místech, jak jsme již naznačili, osídlení hranici překročilo,

---

²⁹ BORKOVSKÝ, Ivan: *Staroslovanská keramika ve střední Evropě*. Praha 1940

³⁰ BERANOVÁ, Magdaléna, LUTOVSKÝ, Michal: *Slované v Čechách – archeologie 6.-12. století*. Praha 2009, str. 38

³¹ BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování národů a východ Evropy*. Praha 2006, str. 38

³² Více HERRMANN, Joachim: *Die Slawen*, str. 21 – 32

³³ Více DRALLE, Lothar: *Limes Saxoniae a Limes Sorabicus*. Lexikon des Mittelalters Bd. 5. Hiera-Mittel – Lukanien (1991), str. 1992-1993

³⁴ Einhard (15) str. 18, (MHG SS rer. Germ. in usum scholarum separatim editi 6): „...*ac Salam fluvium, qui Thuringos et Sorabos dividit,*...“

a proto se hranice v těchto oblastech klade ještě dále na západ od Sály.³⁵ Na východ od této hranice se Slované postupně usidlovali v malých sídelních komorách, táhnoucích se podle povahy krajiny a organizace určitého kmene na deset až padesát kilometrů. Tyto sídelní komory jsou v latinských pramenech označovány většinou termínem „*civitates*“, které byly základní jednotkou kmenových území čili „*regiones*.“³⁶ Až do první poloviny 9. století existovalo v Polabí několik desítek podobných *civitates*. Na přelomu 7. a 8. století se začíná se stavbami hradů a s postupným upevňováním velmožských sídel. Zhruba během jednoho století byla tato oblast poseta hrady.³⁷ První opevněná, převážně zemědělská sídliště, pozorujeme již ve druhé čtvrtině 7. století v srbské části Labe a Sály. V severních oblastech se první hrady objevují až počátkem 8. století. O hradech jednotlivých kmenů se podrobněji zmíníme níže, jelikož je nejprve nutné ve stručnosti načrtnout politické rozdělení obyvatelstva slovanského Polabí.

Počet obyvatelstva a hustotu zalidnění mezi Labem a Odrou můžeme pouze odhadovat. Wolfgang Brüske spočítal v roce 1955, že pro oblast mezi Odrou a Labem na délku a Havelem a Baltským mořem na šířku se hustota zalidnění pohybovala okolo pěti až deseti obyvatel na kilometr čtvereční.³⁸ Slovanské obyvatelstvo v těchto oblastech je v současné době označováno termínem „Polabští Slované“. Jedná se spíše o geografický název než o politický, neboť Slované se v této oblasti nikdy za jeden celek nepokládali a žádný společný název neužívali.³⁹ První fázi sjednocovacího procesu lze spatřovat ve vytvoření polabských kmenových svazů. H. Bulín definoval kmenový svaz jako „*Svaz kmenů, příbuzných etnicky i jazykově, které pod tlakem hospodářských podmínek a hlavně vojenských potřeb vytvořily nadkmenové organizace politické pod vládou ústředního knížete zvaného v západních letopisech pod názvy: Dux, princeps, regulus, či subregulus.*“⁴⁰ Je však nutné si uvědomit, že tyto kmenové svazy nezahrnovaly nutně všechny kmeny v Polabí. Některé kmeny si uchovaly svoji samostatnost nebo alespoň výsadní postavení v rámci svého kmenového svazu – Dalemicové, Vágrové, Stodorané (Havolané) atd. Některé naopak svůj svaz opustily – Liňané, Smolinci atd. Jednotlivé slovanské kmeny se až na výjimky rozdělily do třech hlavních kmenových svazů – srbského, obodritského a veletského/lutického.

³⁵ BRACHMANN Hansjürgen: *Der Limes Sorabicus – Geschichte und Wirkung*. Zeitschrift für Archäologie 25, 1991, str. 177–207.

³⁶ Například Bavorský geograf při popisu Veletů a jejich hradišť následující větu: „*Vuilci, in qua civitates XCV et regiones IIII.*“

³⁷ HERRMANN, Joachim: *Die Slawen*, str. 153

³⁸ BRÜSKE, Wolfgang: *Untersuchungen*, str. 119

³⁹ HRABOVÁ Libuše: *Stopy*, str. 9

⁴⁰ BULÍN, Hynek: *Počátky státu obodritského*, str. 7

Kmeny prvně jmenovaného svazu byly severním sousedem českých Slovanů a zároveň jejich blízkými příbuznými. Stopy původně srbských osadníků lze postihnout i v severozápadní části Čech.⁴¹ Jednotlivé kmeny budoucího srbského kmenové svazu osídlily poměrně rozsáhlé teritorium mezi Labem, střední Sálou a na západě se expanze osídlení zastavuje až na horním Mohanu. Adam Brémský popsal Srby velice stručně: „*Srbové jsou Slované obývající kraje ležící mezi Labem a Sálou. Hraničí s nimi končiny Durynků a Sasů. Za řekou Odrou se zdržují jiní Srbové.*“⁴² Obyvatelstvo v této oblasti bylo podle Bavorského geografa velice početné: „*Surbi, in qua regiones plures sunt.*“⁴³ Bavorský geograf nám tímto sděluje, že se území Srbska členilo na řadu *regiones* a samotným Srbům dále připisuje padesát hradů (*civitates*).⁴⁴ K padesáti srbským hradům je zapotřebí ještě přičíst dalších čtrnáct, které geograf uvádí pro kmen Daleminců (Talaminci).⁴⁵ Srbové a Daleminci jsou ve většině pramenů uváděni zvlášť. Kmen Daleminců bojoval se Sasy ještě na počátku 10. století, tedy v době, kdy již územní jádro Srbů spadalo pod marky říše. Jako kmenové jádro srbského svazu počítáme: Koledice (Colodice), Suselce (Sinsle, Siusle) a se zvláštním postavením i Dalemince (Glomače, Talamince). K těmto třem hlavním kmenům přiléhalo několik menších: Neleticové, Nišané, Chutici (Chudici), Nižici, Neletici atd.. Velice blízko k Srbům měli i Lužičané a Milčané.⁴⁶ Hlavní důvod, proč Srbské kmeny nikdy nevytvořily pevný státní útvar, spočívá v decentralizaci sídel nejsilnějších kmenů, zejména Daleminců. Tím se nevytvořilo pevné mocenské jádro, ze kterého by sjednocovací proces vycházel. Přesto se v historii srbského svazu objevuje několik knížat, ovládajících více kmenů najednou. Již v roce 631 nebo 632 je v kronice tzv. Fredegara zmiňován kníže Dervan (Dervanus) jako „*dux gente Surbiorum*“, jenž se svým lidem vystoupil po boku Sáma proti franskému králi Dagobertovi.⁴⁷ Podobné označení nacházíme i u knížat Melita a Miliducha. První jmenovaný byl v roce 806 poražen vojsky Karla Velikého a *Chronicon Moissacense* ho při líčení této události označuje jako „*rex superbus qui regnebat in Siurbis.*“⁴⁸ Druhý kníže, rovněž protivník Karla Velikého, je v *Annales regni Francorum* a v *Annales Fuldenses* jmenován již jen jako *dux*.⁴⁹ Vztah Melita a Miliducha k ostatním srbským knížatům je

---

⁴¹ Více BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování*, str. 163

⁴² Adam Brémský II. Schol 18 (19) str. 81

⁴³ MMFH III. 1969, str. 286

⁴⁴ MMFH III. 1969, str. 286-287

⁴⁵ Tamtéž str. 287

⁴⁶ Více HERRMANN, Joachim: *Die Slawen*, str. 26, BRACHMANN, Hansjürgen: *Slawische Stämme an Elbe und Saale: Zu ihrer Geschichte und Kultur im 6. bis 10. Jahrhundert auf Grund archäologischer Quellen*. Berlin 1978, str. 162-167. BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování*, str. 163-164

⁴⁷ Fredegar IV. (13) str. 155, (MGH SS rer. Merov. 2)

⁴⁸ *Chronicon Moissacense* a. 806, str. 308, (MHG SS 1)

⁴⁹ *Annales regni Francorum*, a. 806, str. 121, (MGH SS rer. Germ. in usum scholarum separatim editi 6), *Annales Fuldenses* a 806, str. 16, (MGH SS rer. Germ. 7)

nejasný. Každopádně se jednalo o dočasné sjednocení části kmenů srbského svazu pod vládu jediného knížete, které mělo čelit náporu sousední franské říše. Po jejich pádu společenství zaniklo a došlo k postupnému podřizování jednotlivých kmenů Karlu Velikému. Neznamenalo to ovšem konec srbského svazu. Některé kmeny, jako třeba Dalemincové, v boji pokračovali. I přes veškerý odpor podlehla do druhé třetiny 10. století většina srbských kmenů silicimu náporu Franské a později otonské říše. Rozklad srbského svazu a vytvoření míšenské marky Jindřichem Ptáčníkem v roce 928⁵⁰ otevřelo říši cestu k obsazení území stále nepodmaněných Daleminců, jejich nejbližších jihovýchodních sousedů Nižanů a později i území Milčanů na východě až k dolnímu toku Odry. Všeobecně je srbský svaz považován za nejslabší a nejméně bojovný ze všech tří slovanských kmenových svazů v Polabí. Přesto se jednalo o nejbližší sousedy slovanských kmenů v Čechách, se kterými uzavíraly příležitostně společenství. Pokud bychom chtěli hledat skutečně první, v pramenech nezaznamenaný kontakt českých Slovanů se Slovany v Polabí po ukončení velké migrace Slovanů, jednalo by se zcela jistě o kontakt s jedním z kmenů srbského svazu.

Odlišný vývoj pozorujeme u dalšího kmenového svazu, který je podle jednoho z centrálních kmenů označován jako obodritský. Kmeny obodritského svazu se usídlily v severozápadním Polabí na území mezi Labem a severním pobřežím Baltského moře zhruba v oblasti dnešního Meklenburska. Obodritský svaz byl prakticky ze všech stran obklopen nepřáteli, se kterými musel válčit. Na východě sousedili Obodrité se slovanskými kmeny veletského kmenového svazu, na západě a jihozápadě hraničili se Sasy a na severu byli jejich sousedy Dánové. Popis hlavních kmenů a jejich hradů nám přináší opět brémský kanovník, jenž ve svém popisu postupoval směrem na západ od Magdeburku: „*Slovanské národy jsou mnohé, z nich od západu první jsou sousedé Nordalbingů Vágrové, jejichž městem je přímořský Stargard. Pak následují Obodrité, které nazýváme Reregy, a jejich město se nazývá Veligard. Proti nám sídlí Polabané, jejichž městem je Ratibor, za nimi přebývají Liňané a Varnové.*“⁵¹ Na rozdíl od Srbského svazu měl svaz obodritský pevnější kmenové jádro, ke kterému přiléhaly menší kmeny. Toto jádro tvořili samotní Obodrité, Vágrové, Polabané a Varnové. Kmen Obodritů, podle kterého získal svaz své jméno, sídlil v 8. století rámcově mezi dolním tokem Labe a severním pobřeží Baltského moře. Na západ a severozápad od nich sídlili Vágrové a Polabané. Na jihovýchodě Obodrité sousedili s kmenem Varnů. K těmto čtyřem hlavním kmenům měly úzké vztahy i jižní kmeny Liňanů, Smolinců, Betěnců a možná

---

⁵⁰ BERANOVÁ, Magdaléna: *Slované*, str. 54

⁵¹ Adam Brémský II. (21): „*Populi Sclavorum multi, quorum primi sunt ab occidente confines Transalbiani Waigri, eorum civitas Aldinburg maritima. Deinde secuntur Obodriti, qui nunc Regeri vocantur, et civitas eorum Magnopolis. Item versus nos Polabingi quorum civitas Razispurg. Ultra illos sunt Lingones et Warnabi.*“

i Drevanů mající svá sídla v Dolním Sasku. Kmenové jádro zde sice existovalo, ale nejvyššího postavení dosáhli právě samotní Obodrité, kteří si začali postupně podmaňovat okolní kmeny. Při bližším pohledu na mapu kmenového rozvržení v Polabí zjistíme, že kmeny obodritského svazu obkličovaly samotný kmen Obodritů, z jejichž území vycházel tento raný sjednocovací proces. Jedná se o podobný vývoj, jaký můžeme pozorovat v raně středověkých Čechách, kde sjednocovací proces vychází z přemyslovské domény, která se nachází pomyslně uprostřed osídlení českých Slovanů. O nejvyšším postavení obodritského kmene svědčí i Bavorský geograf. Ve výčtu kmenů a hradů připisal neznámý autor Obodritům celkem 53 hradů,⁵² přičemž nejmenuje zvlášť žádný jiný kmen mocenského jádra obodritského svazu.⁵³ Většina kmenů z okolí tedy musela uznávat svoji větší či menší závislost na kmeni Obodritů, což ovšem neznamenovalo, že by regionální knížata zmizela. Zmiňovaných 53 hradů mělo být podle geografu rozděleno „*per duces suos partitae*.“⁵⁴ Pro další, podrobnější popis jednotlivých hradů a archeologických nalezišť v oblasti obodritského svazu se nám bohužel nedostává prostoru. Postačí proto zmínit jenom nejvýznamnější střediska vybraných kmenů. Hlavní ústředí Vágrů, nejzápadnějšího kmene polabských Slovanů, se nacházelo ve Starigradu, což by se dalo přeložit jako „*starý hrad*.“ Později se však vžil název Oldenburg.⁵⁵ Hlavním střediskem kmene Obodritů byl Veligard („*velký hrad*“) či místním jménem Mecklenburg. Jméno Mecklenburg pochází z německého překladu latinského názvu Veligardu, *Magnopolis*. Polabané sídlící mezi řekami Labe a Trave založili své centrum v Ratiboru, neboli německy Ratzenburgu. Dalšími významnými obodritskými středisky byly zejména Zvěřín (Schwerin, Zwerin) a Dobin.⁵⁶

Na rozdíl od Srbů a Veletů, pokročil státotvorný proces Obodritů na vyšší úroveň. O Obodritech se nám zachovalo také nejvíce zpráv, jelikož již v prvních zprávách písemných pramenů vystupují jako spojenci říše.⁵⁷ Einhardovy analý se o Obodritech poprvé zmiňují k roku 789, kdy Karel Veliký vedl výpravu proti Veletskému svazu⁵⁸. Obodrité se tohoto tažení zúčastnili jako spojenci Karla Velikého. Ve stejné zprávě se poprvé objevuje i první známý obodritský kníže jménem Vlčan (Witzan). Nevíme přesně, z jakého byl Vlčan rodu, kmene či v jakém příbuzenském poměru byl se svým nástupcem Dražkem a jeho synem Čedragem. Přesto je zřejmé, že nejpozději od konce 8. století stál v čele obodritského

⁵² MMFH III. 1969, str. 286

⁵³ Zvlášť jmenuje např. Liňany, kteří patřili ke kmenům, uznávající svoji závislost na obodritském svazu.

⁵⁴ MMFH III. 1969, str. 286

⁵⁵ HERRMANN, Joachim: *Slawen*, str. 233

⁵⁶ Více: HERRMANN, Joachim: *Slawen*, str. 233–237, BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování*, str. 150–151, HRABOVÁ, Libuše: *Stopy*, str. 99–114, ŁOWMIANŃSKI, Henryk: *Początki Polski V*. Warszawa 1973, str. 234–236

⁵⁷ Einhard (12) str. 15: „...*Abodritos, qui cum Francis olim foederati erant*...“

⁵⁸ Annales Einhardi (*Annales regni Francorum*) a. 789, str. 84–86, (MHG SS 1)

kmenového svazu knížecí rod, pocházející s nejvyšší pravděpodobností z kmene Obodritů. Příslušníci tohoto rodu zachovávali věrnost franské říši a obodritské teritorium posloužilo říši mimo jiné i jako nárazníkové území proti stále sílící dánské expanzivní politice.⁵⁹ Obodritskou věrnost říši zajišťovala především autorita Karla Velikého. Po jeho smrti se Obodrité snažili vymanit z franské závislosti, čímž začalo dlouhé století bojů, kdy Obodrité museli postupně válčit se všemi svými sousedy, kteří proti nim často uzavírali spojení. Další vývoj v druhé polovině 9. století je složitější a pro potřeby této práce jej není nutno hlouběji rozebírat. Je však nutné uvědomit si, že Obodrité ve státovorném procesu dospěli ze všech polabských Slovanů nejdále, a jak správně podotkl H. Bulín, jejich vývoj nebyl vůbec opožděn za vývojem jiných slovanských skupin.⁶⁰ Právě naopak, Obodrité získali v první polovině 9. století určitý náskok před ostatními západními Slovany. Tento stav vznikl zejména z důvodu spojení s říší Karla Velikého, které Obodritům poskytlo dočasný mír a čas na uspořádání vnitřních poměrů. Ve druhé polovině století v souvislosti se zformováním Velkomoravské říše tento náskok ztratili. Obodritům pro jejich geografickou polohu nebyla také umožněna širší územní expanze, jak tomu bylo v případě Velké Moravy. Území obodritského svazu se od dob Karla Velikého až do 12. století prakticky nezměnilo.

Poslední a pro tuto práci nejdůležitější kmenový svaz Veletů se zformoval mezi horní Odrou, řekou Havolou, a severním pobřežím Baltského moře. Samotné vnitřní uspořádání svazu bylo založeno na rovnováze čtyř hlavních kmenů, která byla patrně záměrně udržována až do druhé poloviny 11. století. Mocenské jádro představovaly kmeny Ratarů, Chyžanů (Chyžiné, Kišané), Čezpěňanů (Circipani, Cirpani) a Dolenců (Tholosantes, Tholenzos). O pevnosti kmenového jádra svědčí i dobové popisy: „*Za mírným tedy Odry tokem a rozličnými plemy pomořanů vyskytá se západním směrem kraj Vinulů, těch, kteří se jmenují Dolencové nebo Ratarové...Potom se přichází k Čezpěňanům a Kyšanům, které od Dolenců a Ratarů dělí řeka Pěna a město Dymin. Kyšané a Čezpěňané bydlí s této strany Pěny, Dolencové a Rataři za Pěnou. Tato čtyři plemy slují pro svou statečnost Vilci nebo Lutici.*“⁶¹ Obdobný popis nacházíme i u Adama Brémského.⁶² K těmto čtyřem kmenům přiléhaly, podobně jako u Obodritů, okolní menší kmeny Došanů, Brižanů (Neleticů) Lebušanů, Sprévanů a Ukranů. Zvláštní část veletského svazu tvořil kmen Havolanů (Stodoranů), sídlící na střední Havole. Havolané, již zpočátku patřili k veletskému svazu, se

⁵⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování*, str. 152

⁶⁰ BULÍN, Hynek: *Počátky státu obodritského*, str. 49

⁶¹ Helmold (2) str. 8: „*Post Odorae igitur lenem meatum et varios Pomeranorum populos ad occidentalem plagam occurrit Winulorum provincia, eorum qui Tholenti sive Redarii dicuntur...Deinde venitur ad Circipanos et Kycinios, quos a Tholentis et Rederis separat flumen Panis et civitas Dimine. Kycini et Circipani cis Panim, Tholenti et Redarii trans Panim habitant. Hii quatuor populi a fortitudine Wilzi sive Lutici appelluntur.*“

⁶² Adam Brémský II. (22) str. 79-81

na počátku 10. století vyvinuli v mocný a teritoriálně rozlehlý útvar, který zasahoval až k ústí Havoly do Labe. Mimo jiné zahrnovalo Havolanské knížectví území kmene Ukranů a pravděpodobně také Lužičanů. Právě s tímto kmenem navázali začátkem 10. století blízké vztahy čeští Přemyslovci, neboť odtud pocházela matka sv. Václava, kněžna Drahomíra. Ve sňatku kněžny Drahomíry a českého knížete Vratislava spatřoval H. Bulín, jak bude níže podrobněji rozvedeno, důkaz úzkých kontaktů raně přemyslovských Čech se Slovy v Polabí a možný počátek česko-veletského přátelského spolku.⁶³ K veletskému svazu jsou počítáni i Rujánští z ostrova Rujana. Zde vznikla velice významná svatyně boha Svantovíta.

O síle veletského svazu svědčí i údaje z Bavorského geografa, který pro Velety uvádí 95 hradů, rozdělené do čtyř *regiones*.⁶⁴ Samostatně pak uvádí dalších 8 hradů pro Havolany.⁶⁵ Nejstarší hradiště vznikla především ve východní části veletského území na přelomu na konci 8. století. Jedná se většinou o výšinná opevnění, o nichž postrádáme zprávy v písemných pramenech. Druhá, mladší skupina veletských opevněných hradišť vznikla v průběhu 9. století.⁶⁶ Centrálním hradištěm lutického svazu tj. čtyř hlavních kmenů byla Rethra (Retra), kde vznikla významná slovanská svatyně. Rethra byla podle Adama Brémského „*metropoli Sclavorum*“⁶⁷ a zároveň „*sedes idolatriae*.“⁶⁸ I přes usilovnou práci archeologů a historiků se tuto zmizelou slovanskou metropoli nepodařilo přesně lokalizovat. Dobové popisy svatyně na Rethře většinou líčí rozsáhlé hradiště s několika branami a rozsáhlým podhradím. Helmold navíc popisuje vnitřní svatyni, které údajně dominovala zlatem zdobená socha boha Svarožice a jeho lože potažené nachem.⁶⁹ Nikdo však z raně středověkých kronikářů popisované hradiště nikdy neviděl na vlastní oči, a proto se k dobovým popisům musí přistupovat s rezervou. Druhé významné hradiště se svatyní vzniklo v Arkoně na ostrově Rujana, jehož obyvatelé jsou rovněž počítáni k veletskému svazu. „*Rujanští a bydlí uprostřed moře. Tam jest ohnisko bludů a sídlo modlářství.*“⁷⁰ Helmold se v souvislosti s Arkonou vyjadřuje prakticky shodně jako v případě Rethry. Tato dvě hradiště tvořila opravdová centra veletského kmenového svazu. Nejvýznamnější hradiště jižních veletských kmenů byl pro

⁶³ BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veletského přátelství – dvě kapitoly z dějin vztahů západoslovanských v 10. století*). Vznik a počátky Slovanů 3, Praha 1960, str. 42-43

⁶⁴ MMFH III. 1969, str. 286

⁶⁵ Tamtéž III. str. 286

⁶⁶ Více HERRMANN, Joachim: *Slawen*, str. 237-244

⁶⁷ Adam Brémský III. (51) str. 194

⁶⁸ Tamtéž II. (21) str. 78

⁶⁹ Helmold (2) str. 8

⁷⁰ Helmold (34) str. 16: „*Rani sive Rugiani et habitant in corde maris. Ibi formes est errorum et sedes ydolatriae.*“

svoji strategickou polohu havolanský hrad Branibor (dnes Brandenburg). Později se tento Brennaburg stal sídlem havolanských knížat.⁷¹

Ačkoliv byla mezi hlavními kmeny udržována rovnováha, máme i u Veletů zprávy o knížatech, která pravděpodobně pod svojí vládou spojila více kmenů. Veleti se poprvé objevují v písemných pramenech roku 789, kdy Karel Veliký proti nim podnikl již zmíněnou výpravu.⁷² Výprava měla dospět až ke hradu knížete Dragovíta (Dragawit, Drahowit), jenž měl být „*nobilitate generis et auctoritate senectutis*.“⁷³ Opět zde nastává stejná situace, s jakou jsme se setkali v případě prvních obodritských knížat, jelikož neznáme přesný vztah knížete Dragovíta k ostatním knížatům veletských kmenů. Od této výpravy je vývoj veletské knížecí moci podobný vývoji v obodritském svazu. V pramenech nacházíme další jména veletských knížat, která zaujímala stejné či podobné postavení jako kníže Dragovít. Knížata Liub a jeho synové jsou v pramenech dokonce označováni titulem „*rex Wilzorum*.“⁷⁴ Z toho ovšem nelze činit žádné závěry. Titul „*rex*“ se pro omezenou slovní zásobu tehdejší latiny užíval i u osob, které prokazatelně králi nebyly.⁷⁵ Regionální knížata stejně jako u ostatních kmenových svazů stále existovala a zmínění „*reges Wilzorum*“ nad nimi měli jenom omezenou moc. Tento vývoj byl ovšem náhle přerušen a uvnitř veletského svazu nastaly rozsáhlé změny, jejichž podstatu a rozsah bohužel nejsme schopni přesně určit, neboť Veleti po roce 839 na téměř sto let zmizeli z písemných pramenů. Dlouhé mlčení prolomil až kronikář Widukind, který v souvislosti s výbojem krále Jindřicha I. Ptáčníka v roce 927/8 zmiňuje mezi podmaněnými slovanskými národy i „*Wilti*.“⁷⁶ Během tohoto temného století veletských dějin zaniká ústřední knížecí moc a dochází k výraznému oslabení regionálních knížat ve prospěch kněžského sboru. Kněžský sbor náboženského střediska, především v Rethře, převzal prakticky funkci ústředního knížete a ideovým nátlakem získala Rethra dominantní postavení v politice čtyř hlavních kmenů. Nové politické zřízení veletského svazu bylo tedy založeno na společných sněmech, kde požívalo kněžstvo významného postavení.⁷⁷ Významné postavení Rethry později vedlo k výše zmiňované občanské válce mezi čtyřmi veletskými kmeny, která nakonec vedla k rozpadu veletského kmenového svazu. V roce 1068

---

⁷¹ Více LUDAT H.: *Branibor, havolanská dynastie a Přemyslovci*. ČsČH 17, Praha 1969, str. 489-490

⁷² *Annales Einhardi (Annales regni Francorum)* a. 789, str. 84

⁷³ Tamtéž str. 84

⁷⁴ *Annales Einhardi (Annales regni Francorum)* a. 823, str. 160

⁷⁵ Více BORONĚ, Piotr: *Kniazowie, królowie, carowie - Tytuły i nazwy władców słowiańskich we wczesnym średniowieczu*. Katowice 2010, str. 110-161

⁷⁶ Widukind I. (36) str. 51, (MHG SS 2)

⁷⁷ Thietmar VI. (25) str. 304

byla Rethra vypálena halberstadským biskupem Burchardem II.⁷⁸ a její funkci duchovního i politického centra převzala Arkona na Rujáně.

Veleti byli nejbojovnějšími a v pohanství nejvíce zatvrzelými kmeny, které téměř po tři století vzdorovaly náporům svých nepřátel. Pro Thietmara byly Veleti „*vždy jednomyslní ve špatnostech*“,⁷⁹ na což upozorňoval kdykoliv jen mohl. Úpadek veletského svazu zapříčinilo několik faktorů, mezi nimi především vzestup sousedního Polska, mocenská rovnováha čtyř hlavních kmenů, soustavný nápor karlovské a později otonské říše a občanská válka mezi kmenem Čezpěňanů a Chyžanů na straně jedné a kmenem Ratarů a Dolenců na straně druhé. S pomocí dánského krále, saského vévody a obodritského knížete Gotšalka nakonec Rataři zvítězili, ale ve skutečnosti nevyhrála žádná strana. Rethra ztratila svůj ideologický význam a veletský svaz se rozpadl.⁸⁰

Území všech tří slovanských kmenových svazů bylo od dob Karla Velikého cílem říšské expanze. Permanentní ohrožení ze strany karlovské a posléze otonské říše se stalo jedním z hlavních katalyzátorů utváření politických vztahů v Polabí. Expanze samozřejmě zasáhla i české území, a mohla tak zapříčinit prohloubení kontaktů českých Slovanů se svými polabskými příbuznými. Říše tak prostřednictvím svých výbojů vytvořila předpoklad ke vzniku česko-veletského spolku. Pro hlubší pochopení je nutné alespoň rámcově načrtnout vývoj politicko-ideologického významu této expanze.

---

⁷⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování*, str. 125

⁷⁹ Thietmar VIII. (4) str. 498

⁸⁰ Více HRABOVÁ, Libuše: *K otázce vzniku a vývoje státu u Polabských Slovanů*. ČsČH 3, Praha 1955, str. 660

2. Karlovská a otonská expanze do Polabí

„Slované dávali přednost válce před mírem, ceníce si drahou svobodu nad pohodlí. Tento lid je tvrdý, pracovitý, odříkavý a Slované mají za skvělé to, čemu by se jiní vzepřeli. Mnoho dnů tak uběhlo, jedna strana s proměnlivým štěstím bojujíc za slávu a rozšíření své říše, ta druhá za svobodu a únik nejstrašnější porobě.“

Widukind II. (20)

Cílem této kapitoly není podat přehled všech tažení a bitev Polabských Slovanů a říše, nýbrž ve stručnosti nastínit základní vývojové rysy říšské expanze do Polabí. Oproti Slovanům, kteří ve své migraci zamířili na jih, měli západní Slované podstatně komplikovanější vztahy se svými sousedy. Jižní Slované při svém putování narazili na hranici Byzantské říše, ve své době nejmocnějšího a kulturně nevíce rozvinutého státu v Evropě. Byzanc v té době čelila perskému náporu z východu, a proto byla značná část západních vojenských sil odvolána na východ. To poskytlo Slovanům na Balkáně čas potřebný k upevnění jejich pozice. V případě západních Slovanů byla jejich zeměpisná poloha méně šťastná. Oproti svým jižním bratrům nebyli konfrontováni tak hluboce zakořeněnou křesťanskou kulturou, jakou představovala Byzanc.⁸¹ Nově příchozí se usadili v sousedství mladé franské říše. Franský stát se v té době nacházel v expanzivním období své existence a některé jeho části byly teprve nedávno christianizovány. Nebezpečí ze strany tohoto vitálního a napul stále barbarského státu se zvýšilo v době vlády Karla Velikého, kdy se jeho moc rozšířila do Saska. Tím se východní část říše dostala do přímého sousedství s Polabskými Slovanými. V letech 772–804 vedl Karel Veliký války s cílem podmanění si Saska. Sasové byli nejsilnější a jedním z nejpočetnějších germánských kmenů. Saské kmeny upřednostňovaly partyzánskou válku s občasnými výpady a Karel byl nucen vést proti nim zdlouhavou vyčerpávající válku.⁸² Výjimečnosti tohoto konfliktu si povšiml i Karlův životopisec Einhard: *„Frankové nikdy nevedli delší a krvavější střetnutí. Jako všechny kmeny na území Germánie mají i Sasové divokou povahu, uctívají d'ábla, jsou nepřátelští k naší víře a nevidí nic nečestného v porušování zákonů lidských nebo božských.“*⁸³ Karlovi se nakonec podařilo zabrat rozsáhlé území, které obýval početný a velice bojovný národ. Agresivní bojechtivost

⁸¹ DVORNÍK František: *Zrod střední a východní Evropy – Mezi Byzancí a Římem*. Praha 2008, str.32

⁸² Více HÄGERMANN Dieter: *Karl der Große : Herrscher des Abendlandes*. München 2001, str. 118

⁸³ Einhard (7) str. 9: *„Quo nullum netque prolixius neque atrocius Francorumque populo laboriosius susceptum est, quia Saxones, sicut omnes fere Germaniam incolentes nationes, et natura feroces et cultui daemonum dediti nostrawque religioni contrarii neque divina neque humana iura vel polluere vel transgredi inhonestum arbitrantur.“*

Sasů se nyní mohla obrátit proti Slovanům na východě. Karel posléze uskutečnil již zmiňovanou výpravu proti Veletům v roce 789. Výprava, jak bylo výše zmíněno, skončila podmaněním Veletů a kapitulací knížete Dragovíta. Karel posléze zaměřil svoji pozornost na Avary, jejichž říše se v té době zmítala v rozsáhlé vnitřní krizi. Válkami proti Sasům a Avarům se Karlova říše velice vyčerpala a další výboje vedoucí k získání nových území nepřicházela alespoň na čas v úvahu. Franský král tedy nebyl ochoten překročit další „mokrou hranici“ a podmanit si kmeny na východ od Labe, neboť by to rovněž znamenalo misijní práci, či dokonce by misie musely být předpokladem celé akce. Karlova říše tehdy své teritoriální požadavky naplnila, a proto výstavba jejího vnitřního zřízení dostala přednost před dalšími výboji. Po upevnění vnitřních poměrů musel Karel zajistit východní hranici. Výprava v roce 789 byla jakousi předběžnou pacifikací obou slovanských kmenových svazů. Od Obodritů nehrozilo říši prozatím nebezpečí, jelikož byli „...*cum Francis olim foederati*...“ Obodritské území mohl také franský král využít jako nárazníkové teritorium proti případné agresi ze strany Dánů. Velety měl preventivní zásah zastrašit a popleněním jejich území si získat záruku míru. Prameny jinak žádný přesný důvod k oné výpravě v roce 789 neudávají, pokud nepočítáme Einhardovu poznámku o veletském plenění na obodritského území.⁸⁴ Karel posléze postupoval podobně u většiny následujících výbojů na východ. Tažení proti Čechům v roce 805 a 806 bylo pravděpodobně prvním případem nové východní politiky říše spočívající v donucení poraženého k uznání svrchovanosti císaře a někdy také k placení tributu. Při východní a severovýchodní hranici říše tak postupně vznikl okruh závislých kmenů (*gentes*).⁸⁵ Závislost těchto „*gentes*“ se projevoval i zvýšeným zasahováním franských panovníků do jejich vnitřních záležitostí. Už Karel Veliký získal vliv nad některými kmeny, zejména Obodrity, kterým v roce 810 dokonce „...*dedit illis regem*...“⁸⁶ Ve stejném směru pokračoval i jeho syn a nástupce Ludvík Pobožný. Franští králové si postupně přisvojili právo potvrzovat zvolená slovanská knížata a případně rozsuzovat jejich spory. Ludvík takto v roce 823 soudil i dva syny veletského knížete Liuba, Milgosta (Milegastus) a Čedodraga (Cealadragus) v sporu o otcovo dědictví. Ludvík nakonec rozhodl ve prospěch Čedodraga, jelikož tak zněla „*gentis voluntas*...“⁸⁷ Východní hranice byla tedy za vlády Karla a Ludvíka Pobožného budována jako obranná. To ovšem neznamenalo budování rozsáhlých pohraničních opevnění po vzoru antických *limes*, na jejichž vybudování neměla říše prostředky ani sílu. Politika obrany východních hranic se opírala o pacifikaci východních

---

⁸⁴ Einhard (12) str. 15

⁸⁵ TŘEŠTÍK, Dušan: *Vznik Velké Moravy: Moravané, Čechové a střední Evropa v letech 791-871*. Praha 2001, str. 71

⁸⁶ *Annales Sancti Amandi* a. 810, str. 14, (MGH SS 1)

⁸⁷ *Annales Einhardi (Annales regni Francorum)* a. 823, str. 160

a severovýchodních Slovanských kmenů, které byly k říši připoutáni, svazky volnější či těsnější závislosti. Franská říše pro tento účel využívala taktiku krátkých výpadů na území nepřítele. Nemuselo kolikrát dojít ani k žádné rozhodující bitvě, franská vojska jednoduše poplenila co možná největší území, zničila úrodu či jiné možné zásoby a rychle se zase stáhla. Tyto výpady byly často opakovány a dříve či později se postižené kmeny poddaly a vydaly rukojmí jako příslib věrnosti. Věrnost říši v takovém případě však neznamovala trvalé spojení či definitivní kapitulaci. Jednalo se o přiznání momentální porážky a slib dočasného míru.⁸⁸ Situace se rapidně zkomplikovala v době sporu synů Ludvíka Pobožného, kdy na čas ustal tlak říše na kmeny u východních hranic. Během tohoto období část kmenů svoji závislost na říši odvrhla. Po rozdělení říše získal Ludvík II. Němec kontrolu nad východní hranicí a jeho následná politika se v letech 844-847 zaměřila na obnovu stavu poměrů na hranici z doby Karla Velikého a Ludvíka Pobožného. Na základě výše zmíněných poznatků můžeme konstatovat, že karlovská expanze na území Polabských Slovanů neusilovala o přímou anexi jejich území ani o hlubší christianizaci jednotlivých kmenů. S úpadkem moci Karlovců a nástupem nové dynastie vznikl nový charakter říšské expanze do Polabí.

Po smrti krále Konráda (23. prosince 918) byl v květnu následujícího roku zvolen Franky a Sasy na setkání ve Fritzlaru saský vévoda Jindřich zvaný Ptáčník. Jindřich od začátku vlády musel řešit vnitřní problémy říše, především vzpouru bavorského a švábského vévody. Stále zde byl rovněž problém s divokými maďarskými kmeny, se kterými se musel potýkat už jeho předchůdce. Od nového krále se očekávalo zajištění obrany říše před tímto nebezpečím. Otázka východní hranice tak na čas ustoupila do pozadí. Teprve po roce 924, kdy Jindřich začal odvádět Maďarům tribut míru, získal potřebný čas na přípravu k tažení proti Polabským Slovanům.⁸⁹ Na konci dvacátých let 10. století vytáhl Jindřich postupně do všech slovanských zemí na východní hranici. První etapa výpravy byla v roce 928 vedena proti západoveletskému kmenu Havolanů, Dalemincům a posléze byla zakončena před Prahou, kde se mu poddal český kníže Václav.⁹⁰ Hlavní důvod tohoto tažení bylo podle Widukinda to, aby sousední kmeny „*factae essent tributariae*“.⁹¹ Tato výprava se stala určitým mezníkem mezi starým karolinským a novým otonským konceptem expanze. Jako daň za prohru byl vyžadován roční poplatek, tedy tribut, nikoliv však odevzdání rukojmích jako v době Karla Velikého. Část území Polabských Slovanů byla sice formálně připojena

---

⁸⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování*, str.

⁸⁹ Více LABUDA, Gerard: *Fragmenty dziejów słowiańszczyzny zachodniej*. Poznań 1960, str. 247-261

⁹⁰ Widukind (35) str. 48-51, (MGH SS rer. Germ. 60)

⁹¹ Tamtéž (36) str. 51

k říši, ale stejně jako dříve nebyla spravována jako jiná území v říši. Tato změna souvisela mimo jiné také se zmíněnou maďarskou hrozbou. Jindřich v odevzdávaných poplatcích získal zdroj pro placení tributu maďarským kmenům a zároveň prostředky pro nákup zbraní a vyzbrojení vojska pro budoucí konflikt s Maďary, jeho úhlavními nepřáteli. Jindřichův postup ovšem nezůstal bez odezvy, ještě roku 928 podnikli Rataři protiútok a zpusťovali část Saska. Tím začala nová vlna germánského náporu proti Polabským Slovanům. Skutečný přelom v expanzivní politice říše nastává až za vlády Jindřichova syna z druhého manželství, budoucího císaře Oty I. Nový král se zpočátku přidržel ještě směru svého otce, který spočíval v preventivních zstrašovacích akcích proti jednotlivým kmenům na východě. Později se však Otův postup rapidně změnil. Jindřichova vojenská tažení posunula hranice říše za Labe hluboko do území Slovanů. Toto území, jak jsme již zmínili, nebylo spravováno jako jiná říšská území. To se právě mění za vlády Oty I., který začal toto dobyté území zajišťovat upevňováním říšských správních orgánů, tj. systémem mark a hradů. U Obodritů zřídil plnoprávnou marku pod vedením Hermanna Billunga a správou marky pro jižní veletskou a srbskou oblast pověřil markraběte Gera. Důležitým prvkem Otovy nové expanze se stala christianizace. Misionáři na území Polabských Slovanů působili samozřejmě již dříve, ale teprve v druhé polovině 10. století začíná první fáze organizované christianizace Polabských Slovanů. Ota tudíž využíval k připoutání dobytého území i pomoci církevních organizací. Mezi lety 946-949 založil Ota biskupství v Brandenburku a Havelbergu, pro obvod Havolanů a Veletů, biskupství v Oldenburku pro obodritský okrsek a biskupství v Meissenu, Merseburku a Zeitzu, které bylo posléze přemístěno do Naumburgu. Z těchto center se posléze organizovaly misie a zakládání nových kostelů. Boje se Slovanů sice od roku 955 výrazně zintenzivněly, ale říšské panství za Labem se udrželo až do roku 983, kdy došlo k tzv. velkému povstání Polabských Slovanů.⁹² Spojeným vojskům obodritského a veletského svazu se podařilo dobýt nazpět území, o která přišla během první poloviny 10. století. Úspěšné povstání Slovanů, doznívajícím ještě na sklonku 10. století, posunulo říšskou hranici opět na řeku Labe. Dalším neblahým důsledkem povstání byl zánik biskupství v Oldenburku, Braniboru a Havelberku. Prakticky veškeré úsilí Oty I. a jeho nástupce Oty II. vzalo za své. Polabští Slované tak na 150-200 let osvobodili svůj domov z říšského područí. Veletský svaz, jenž povstání vyvolal naposledy ve své historii, povstal z trosk ke své dávné síle, aby se v 11. století stal významnou vojenskou silou, se kterou museli panovníci střední Evropy počítat.

---

⁹² Více BULÍN, Hynek: *Povstání polabských Slovanů na sklonku 10. století*. Slovanské historické studie 2, Praha 1957, str. 7-60

Výše zmíněné poznatky umožnily alespoň rámcově identifikovat vývoj a změny v územní expanzi říše na východ. Stará karolinská říše byla po dlouhé válce se Sasy a později s Avary příliš vyčerpaná, a proto si nemohla na nějaký čas dovolit připojit další rozlehlá území slovanského Polabí. Karlovští panovníci se soustředili na vybudování okruhu závislých *gentes*, jejichž území nebylo včleněno do říše a nebyla zde provedena širší organizovaná christianizace. Změna tohoto směru nastává až za saské dynastie. Jistým problémem Otonů ve vztahu k Polabským Slovanům bylo, že každý z nich musel svoji pozici u slovanských kmenů obnovovat. Slované sice slíbili poslušnost, placení poplatků i přijetí křesťanství, ale tento slib chápali vždy jen vůči konkrétnímu panovníkovi. Jakmile zemřel, automaticky povstali. To se opakovalo pravidelně. Pouze území vlastních srbských kmenů bylo za Jindřicha I. podmaněno natrvalo. Vláda Jindřicha I. představuje určitý mezník, kdy se hlavním cílem expanze stává získání poplatků míru a část území za Labem se stává součástí říše. Vybudování říšské správy na těchto územích spadá ovšem až do období vlády Oty I. a Oty II., jejichž společné úsilí po roce 983 zaniklo. Nový koncept expanze Oty III. (*renovatio imperii Romanorum*) byl jenom krátkou epizodou, která nepřezila svého tvůrce. Nástupce Oty III., Jindřich II., se vzdal snahy o podrobení všech států moci císaře a usiloval o posílení moci spíše na území za Alpami. V době jeho vlády došlo také k přehodnocení vztahu říše k veletskému svazu, který se stal vhodným spojencem proti sílícímu polskému státu. O této problematice bude níže pojednáno podrobněji, jelikož do první poloviny 11. století lze dle mého názoru klást definitivní zánik česko-veletského přátelského spolku.

3. Česko-veletský spolek - nejasné počátky 805-907

Do prvního desetiletí 10. století nemáme téměř žádné zprávy o česko-veletských vztazích. Nevíme proto přesně, kdy údajné přátelství českých Přemyslovců a veletských kmenů začalo. Teprve sňatek českého knížete Vratislava s Drahomírou z kmene Havolanů dokládá první známý kontakt s veletskou oblastí. Tento sňatek by podle některých autorů mohl být hledaným počátkem česko-veletského přátelství a jejich možného spojenectví.⁹³ Nevíme však jistě, zda-li se ono přátelství českých a veletských Slovanů zrodilo právě tímto sňatkem, či mělo své kořeny v ještě starší minulosti, tedy v onom veletském temném 9. století. O vztazích Čechů a Polabských Slovanů se nám pro období 9. století zachovalo jenom několik útržkovitých zpráv. Zprávy jsou víceméně stejného charakteru. Hovoří o společných vojenských akcích jednotlivých kmenů proti franské říši, která jak pro Čechy, tak pro Polabské Slovaně představovala permanentní hrozbu. Předně je nutné si uvědomit, co ve zprávách letopisců a kronikářů 9. století vlastně hledáme. Nelze z nich vyčíst nějaké přesvědčivé důkazy o pevném spojenectví určitých slovanských kmenů. Spíše než konkrétní případy hledáme stopy vývoje politických vztahů, které máme doloženy v následujícím století. Nejsou k dispozici žádné zprávy o tom, že by obrana české a moravské oblasti byla nějak hlouběji koordinována s obranou oblastí srbských či dokonce veletských kmenů. Jednotlivé kmeny v tomto období spoléhaly většinou na své vlastní síly a teprve v době největšího ohrožení uzavíraly se svými sousedy dočasná spojenectví.⁹⁴ Tyto svazky však nebyly stálé a nemusely vždy nutně vytvářet precedens pro budoucí vztahy. V případě českých Slovanů je možné vypozařovat vzrůstající kontakty nejen s moravskou, ale také se srbskou oblastí. Několik analistických zpráv a možný původ kněžny Ludmily, jak bude podrobněji níže rozebráno, může naznačovat rozšiřování kontaktů Čechů se svými srbskými sousedy. Teprve podrobení Srbů, pád Velké Moravy a posílení moci centrálního přemyslovského údělu mohlo později vést Čechy k utužení vztahů se svými zbývajícími sousedy – tedy i s Velety.

První kontakt s Polabskými Slovaně v 9. století, o kterém se nepřímě zmiňují i dobové prameny, nenavázali Čechové s Velety, nýbrž s Obodřity. Jedná se o vojenské tažení Karla Velikého proti Čechům v roce 805. O této události jsme informováni hned z několika

---

⁹³ Více BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veletského přátelství*, str. 48-49, stručněji pak GÖRICH, Knut: *Eine Wende im Osten: Heinrich II. und Boleslaw Chrobry*. In: SCHNEIDMÜLLER, Bernd, WEINFURTER, Stefan: *Otto III. – Heinrich II. Eine Wende?* Stuttgart 2000

⁹⁴ BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veletského přátelství*, str. 41

pramenů.⁹⁵ Einhard ji zmiňuje jen jako krátkou záležitost, kterou ani Karel sám nevedl, nýbrž ji svěřil svému stejnojmennému synovi.⁹⁶ Karla především zajímal strategický význam Čech v jeho snaze o vytvoření již zmiňovaného pásu poplatných kmenů. Karel Mladší vedl tuto výpravu podle starého stylu spočívajícího v rozdělení vojska do několika proudů. Hlavní pochodový proud pod velením samotného Karla Mladšího postupoval odněkud od Rýna. Z jihu táhly bavorské oddíly, jimž veleli prefekti Audulf⁹⁷ a Werned (Werinhar).⁹⁸ Třetí útočný proud tvořilo saské vojsko, které do Čech vpadlo ze severu poté, co si prorazilo cestu krajem srbských kmenů. Srbové zachovali poslušnost a umožnili saskému vojsku volně projít svým územím. Postupující vojsko narazilo na komplikace až na území Daleminců, jímž muselo rovněž projít. Nakonec se saské houfy probily, a dokonce se jim podařilo zabít i jakéhosi knížete Semela.⁹⁹ Společně se saským vojskem vpadl do Čech i „*nespočet Slovanů*.“¹⁰⁰ Tito Slované byli s největší pravděpodobností Obodrité, jelikož tehdy byli v přátelském poměru k říši a po jejím boku se zúčastnili i několika tažení. Dobové prameny nám tak nepřímou zaznamenaly první známý kontakt Čechů s Polabskými Slovany. Ke skutečně prvním kontaktům došlo zcela určitě dříve, ale o těch se nám prameny bohužel nezmiňují. Zdali se k saskému vojsku připojily i srbské oddíly, není jisté. Průběh výpravy Karla Mladšího je obecně znám, a proto není nutné ho podrobněji popisovat. Postačí jenom zmínit, že se Karel po neúspěšném pokusu o dobytí hradu Canburg uchýlil k osvědčené strategii a 40 dní plnil české území. Podstatná je však zmínka z *Chronicon Moissiacense* hovořící o čtvrtém vojsku, které se mělo plavit po Labi až k Magdeburku, kde zpustošilo tzv. „*regionem Genewara*“.¹⁰¹ Co znamená název Genewara a jak souvisela tato výprava s tažením do Čech, není dosud zcela objasněno. Už F. Palacký z této zprávy vyvozoval úmysl Karla Mladšího zabránit Veletům, aby mohli Čechům vojensky pomoci.¹⁰² Podobně se k problému vyjádřil i V. Novotný, i když se o možné veletské pomoci Čechům přímo nezmiňuje.¹⁰³ Otázkou ovšem je, nakolik mohli Veleti skutečně Čechy podpořit.¹⁰⁴ M. Bathe údaj *Chronicon Moissiacense* vyložil trochu jinak. Lodě pluly proti proudu Labe, jelikož měly

⁹⁵ Především *Annales Einhardi* a 805, str. 119-120, *Annales Mettenses* a 805, str. 104–105, *Chronicon Moissiacense* a 805, str. 307-308. Stručněji se o této události zmiňují *Annales Altahenses* a 805, str. 4, (MHG SS in usum scholarum separatim editi 4), *Annales Fuldenses* a 805

⁹⁶ Einhard (13) str. 16–17: „*Boemanicum quoque et Linonicum, que postea exorta sunt, diu durare non potuerunt. Quorum utrumque ductu Karoli iunioris celeri fine completum est.*“

⁹⁷ Prefekt Bavorska v letech 799-818

⁹⁸ Prefekt Východní marky v letech 802/3-832

⁹⁹ *Chronicon Moissiacense* a. 805, str. 307

¹⁰⁰ *Annales Mettenses* a. 805, str. 104, (MHG SS rer. Germ. in usum scholarum separatim editi 10): „...*cum Saxonibus et innumerabilibus Sclavis,*...“

¹⁰¹ *Chronicon Moissiacense* a. 805, str. 308

¹⁰² PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Díl I. Praha 1928, str. 119

¹⁰³ NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny. Díl I.: Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha*. Praha 1912, str. 274

¹⁰⁴ Pro případnou pomoc by byl dostatek času, jelikož výprava Karla Mladšího trvala při nejmenším měsíc a půl.

údajně vézt zásoby pro vojska útočící na Čechy.¹⁰⁵ Karel se však podle pramenů měl uchýlit k čtyřicetidennímu plenění nepřátelského území, které mělo posloužit k oslabení protivníka a k snadnému získání zásob. Žádné další zásoby z říše by proto nepotřeboval. Pravděpodobnější je předpoklad nastíněný L. Drallem. Karel měl využít Sasy, bránící na Labi hranici proti Veletům k tažení do Čech, a na jejich místo poslal po lodích jiné oddíly, jež podél hranice provedly jakousi „demonstrační akci“ k odrazení Veletů v případném útoku na říšské území.¹⁰⁶ Nikoli tedy pomoci Čechům. Veleti ani Srbové do této akce zřejmě přímo nezasáhli, a proto v první události, jíž vstoupili Čechové do psané historie, nelze spatřovat možné počátky česko-veletského spolku ani hlubších vztahů se Srby.

Zda se Obodrité zúčastnili i následující franské výpravy do Čech a proti Srbskému, již zmiňovanému knížeti Miliduchovi v roce 806,¹⁰⁷ není zcela jisté, ale nelze to vylučovat. Saské vojsko (popř. i Obodrité) se tentokrát účastnilo jenom výpravy proti Srbům.¹⁰⁸ Informace, které máme k tažení v roce 806, nám rovněž neposkytují žádné údaje o veletské přítomnosti. Postačí proto konstatovat, že na konci tohoto tažení se Čechové i Srbové podrobili moci franského panovníka. Srbové dokonce vydali i rukojmí.

V následujícím období byli Veleti pravděpodobně zaneprázdněni konflikty se svými sousedy. V roce 808 vpadl dánský král Godofrid na území Obodritů, které poplenil a vrátil se domů s velikou kořistí. Godofridovo vojsko měli provázet kromě odpadlických obodritských kmenů Liňanů a Smolinců také Veleti.¹⁰⁹ Následující rok Obodritský kníže Dražko podnikl odvetný útok a ve spojení se Sasy zpustošil území veletského svazu.¹¹⁰ Veleti však podnikli i několik operací proti říši. V roce 810 dobyli a pobořili franskou pevnost „*Hohbuoki*“ ležící na levém břehu Labe.¹¹¹ Pevnost byla posléze po úspěšném protiúderu Karla Velikého zase obnovena. V roce 812 byla uskutečněna další výprava proti Veletům, kteří se následně podrobili Frankům a byli donuceni vydat rukojmí.¹¹² V dalších letech v pramenech nenacházíme zprávy o veletské činnosti proti říši. Podobně je tomu i u Srbů, s výjimkou dvou neúspěšných povstání v letech 816¹¹³ a 822.¹¹⁴

---

¹⁰⁵ BATHE, Max: *Die Sicherung der Reichsgrenze an der Mittelalbe durch Karl den Grossen, Sachsen und Anhalt 16*, 1940, str. 33

¹⁰⁶ DRALLE, L.: *Slawen an Havel und Spree. Studien zur Geschichte des hevellisch-wilzischen Fürstentums (6. bis 10 Jahrhundert)*, Giessener Abhandlungen zur Agrar und Wirtschaftsforschung des europäischen Osten. Berlin 1981. str. 93

¹⁰⁷ *Annales regni Francorum* a. 806, str. 121

¹⁰⁸ BULÍN, Hynek: *Počátky státu obodritského*. str. 17

¹⁰⁹ *Annales regni Francorum* a. 808, str. 125-126

¹¹⁰ Tamtéž a. 809, str. 128-129

¹¹¹ Tamtéž a. 810, str. 131-132

¹¹² Tamtéž a. 812, str. 137

¹¹³ *Annales regni Francorum* a. 816 str. 143-144

¹¹⁴ Tamtéž a. 822, str. 156-157

Prozatím jsme v pramenech nenarazili na jakoukoliv zmínku, kde by Čechové a Veleti vystupovali společně. To se mění až v roce 822, kdy se české a veletské poselstvo setkalo ve Frankfurtu, kam spolu s nimi přijeli na pozvání císaře Ludvíka Pobožného i zástupci dalších národů východního pomezí říše.¹¹⁵ O čem se jednalo, není přesně známo. V případě Čechů a Veletů není důvodu domnívat se, že by zde ležel hledaný počátek česko-veletského spolku. Veletské poselstvo zde za celý svaz a tehdy i knížete uznalo nadřazenost říše. Již následující rok řešil Ludvík spor dvou bratrů Milegasta a Čeledraga o vládu v zemi po smrti knížete Liuba.¹¹⁶ Tím zasáhl poprvé do veletských vnitřních záležitostí. Není tedy důvodu, proč by Veleti uzavírali s Čechy v roce 822 nějaký obranný či přátelský spolek proti císaři, na kterého se následujícího roku obrátili s prosbou o rozsudek.

V následujícím období procházela říše krizí způsobenou neustálými rozpory císaře Ludvíka Pobožného a jeho synů. Ludvík ve snaze zajistit budoucnost všem svým synům připravil půdu pro dynastickou krizi, která říši na čas zaměstnala, a tlak na východní národy na čas utichl. Tohoto stavu zřejmě Veleti a Obodrité později využili a v roce 838 musela být proti nim vypravena trestná výprava pod vedením hrabat Adalgaria a Egila.¹¹⁷ Výprava však nepřinesla dlouhodobé uklidnění situace, jelikož již následující rok podnikli Veleti ničivý nájezd do Saska. Proti franské nadvládě se téhož roku vzbouřili i Obodrité, Liňané a Srbové.¹¹⁸ Po tomto nájezdu se Veleti na téměř jedno století propadají do temnoty dějin. V letech 838-839 vypukla rozsáhlá vzpoura Polabských Slovanů, z níž však po roce 839 Veleti vypadli. Důvodem toho byly s největší pravděpodobností vzájemné rozpory a boje uvnitř veletského svazu. Nedostatek informací pro následujících sto let si lze na základě výše zmíněných poznatků vysvětlit veletskou neúčastí na válečných operacích proti říši. Pozornost analistů a kronikářů se obracela jenom ke kmenům, s nimiž přicházela říše do styku. Není jisté, v jaké míře zasahovali do těchto událostí Čechové. Nicméně od poloviny čtyřicátých let již nemohli stát stranou náporu nově vzniklé východofranské říše.

Novou fází karlovské výbojné politiky na východní hranici zahájil po rozdělení říše v roce 843 východofranský král Ludvík II. Němec. Již následující rok byla uspořádána

---

¹¹⁵ *Annales regni Francorum* a. 822, str. 159: „*In quo conventu omnium orientalium Sclavorum, id est Abodritorum, Soraborum, Wilzorum, Beheimorum, Marvanorum, Praedenecentorum et in Pannonia residentium Abarum legationes cum muneribus ad se directas udivit.*“

¹¹⁶ Tamtéž a. 823, str. 160

¹¹⁷ *Annales Bertiniani* a. 838, str. 16, (MGH SS 1): „*Verum pridem imperatore in Verno venationem exercente, Adalgarius et Egilo comes, ad Abodritos et Wilzos a fide deficientes dudum directi, reversi sunt, adductis sexum obsidibus imperatori deinceps subdidost fore nuntiantes.*“

¹¹⁸ Tamtéž a. 839 str. 22: „*...dispositis quoque Saxonum adversus Soraborum et Wiltzorum incursiones, qui nuper quasdam ipsius marchae Saxoniae villas incendio cremaverant, et Austrasiorum Toringorumque contra Abodritorum et qui dicuntur Linones defectiones expeditionibus.*“

výprava proti Obodritům, při které byl zabit i jejich kníže.¹¹⁹ Nový tlak se nepochybně mohl dotknout i Čech a Velké Moravy. Česká knížata se proto rozhodla ke svéráznému kroku v naději, že tím odradí Ludvíka od tažení do Čech.¹²⁰ Znamý křest 14 českých knížat v roce 845 však Čechy neuchránil. Ludvíkova následná výprava proti Velké Moravě je toho dostatečným důkazem.¹²¹ K roku 850 zaznamenaly *Annales Fuldenses* výpravu proti Dalemincům, kteří se měli Ludvíkovi poddat. Jeho vojsko se posléze vrátilo přes Čechy domů.¹²² V druhé polovině 9. století začínaly některé výpravy Ludvíka II. do Polabí nabírat ráz složitějších válečných operací, vedených současně proti více slovanským skupinám.¹²³ Příkladem může být plánované Ludvíkovo tažení v roce 858 proti Srbům, Dalemnicům a Obodritům.¹²⁴ První zprávu o společné akci Srbů a Čechů zaznamenaly *Annales Fuldenses* k roku 869. Anály uvádí, že „*Sorabi et Siusli iunctis sibi Behemis et ceteris circumcirca vicinis*“ vpadli do Durynska, jehož území poplenili.¹²⁵ Ze stejného pramene se můžeme dočíst k roku 880 o podobném případě. V té době měli „*Sclavi, qui vocantur Dalmatii, et Behemi atque Sorabi caeterique circumcirca vicini*“ opět vpadnout do Durynska a vyplenit několik osad Slovanů žijících kolem řeky Sály pro jejich věrnost říši.¹²⁶ Na základě těchto dvou zpráv nám vyvstávají dvě otázky: Do jaké míry tyto dvě události naznačují pevnější sepětí Čechů se Srby a kdo přesně byli oni „*vicini*“, kteří se měli obou nájezdů účastnit? Po prvním nájezdu vyslal Ludvík proti Srbům vojsko. Zpráva rovněž udává, že v srbském vojsku bojovali i Čechové, „*qui a Sorabis mercede conducti fuerant*.“ Podle H. Bulína se nemuselo jednat o příslušníky vlastního kmene Čechů, nýbrž o bojovníky okrajových kmenů ze severních a severozápadních Čech.¹²⁷ Bulínova teorie se ovšem nedá použít v případě druhé události, kde o českých žoldnících v srbském vojsku není žádné zmínky. Kontakty mezi českými a srbskými kmeny se od druhé poloviny 9. století musely výrazně zintenzivňovat. Nájezd v roce 880 by tak už mohl být pokládán za koordinovanou akci Čechů a Srbů. Není také vyloučena možná účast některých jižních kmenů veletského svazu na obou nájezdech. Právě Veleti totiž přicházejí v úvahu jako oni okolní „*vicini*.“ H. Bulín tuto možnost připouštěl, ale je nutné v tomto případě poznamenat naprostou absenci jakýchkoliv přesnějších zpráv. Sám H. Bulín podotknul, že by případnou rozsáhlejší vojenskou akci Veletů, vzhledem k jejich

¹¹⁹ *Annales Fuldenses* a. 844, str. 35

¹²⁰ Tamtéž a. 845, str. 35

¹²¹ Více TŘEŠTÍK, Dušan: *Křest českých knížat roku 845 a christianizace Slovanů*, ČČH 92, Praha 1999, str. 423-457.

¹²² Tamtéž a. 850, str. 47

¹²³ BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veletského přátelství*, str. 40

¹²⁴ *Annales Fuldenses* a. 858, str. 49

¹²⁵ Tamtéž a. 869, str. 69

¹²⁶ Tamtéž a. 880, str. 94-95

¹²⁷ BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veletského přátelství*, str. 41

dlouhému odmlčení, zcela jistě zaznamenaly jinak dobře informované *Annales Fuldenses*.¹²⁸ Vzhledem k dostupným informacím by tedy bylo možné klást právě do této doby počátky pevnějších vzájemných vztahů Slovanů v Čechách a v Polabí.

Další důkaz vzájemných vztahů se srbskými kmeny můžeme za určitých okolností demonstrovat na osobě první manželky českého knížete Bořivoje. Je všeobecně známo, že Ludmila pocházela z kmene Pšovanů, sídlícího v oblasti dnešního Mělníka. Existuje však ještě jedna teorie, která přisuzuje Ludmile srbský původ. Oproti tradičnímu výkladu opírajícímu se zejména o pasáž z Kristiánovy legendy: „[Bořivoj] měl také manželku jménem Ludmila, dceru knížete Slavibora, z kraje slovanského, který se dříve jmenoval Pšov a který dnešní lidé nazývají nyní podle nově vystavěného hradu Mělník.“¹²⁹ staví srbská alternativa údaj z Proložní legendy o svaté Ludmile: „*Blahoslavená Ludmila byla ze země srbské, knížete srbského dcera.*“¹³⁰ Další nepřímý důkaz přidává v podobě záznamu v legendě *Fuit in provincia Boemorum*, ta sice jmenuje knížete Slavibora, avšak udává, že Ludmila pocházela „...*de alia provincia.*“¹³¹ Staročeský Prolog o sv. Ludmile se prakticky shoduje s obsahem legendy *Fuit*. Legenda *Fuit* je naproti tomu celá obsažena v Kristiánovi. Vzájemný vztah a návaznost těchto tří legend byly v minulém století předmětem vášnivých diskusí.¹³² Není zapotřebí všechny teorie podrobně vyjmenovávat. Pro naše účely je podstatný závěr D. Třeštíka, který během své podrobné analýzy dospěl k závěru, že všechny tři legendy vycházejí z prvotní, nedochované širší verze legendy *Fuit*. Konkrétně dnešní podoba Kristiána a legendy *Fuit*. Ve své teorii dále D. Třeščík předpokládá existenci staroslovanského překladu, zachovaného jen v Proložním výtahu. Ten pochází z pera ruského autora, píšícího nejspíše v druhé polovině 12. století. Neznámý ruský autor zkrátil onen staroslověnský překlad původní širší verze legendy *Fuit* a vytvořil tak výše citovanou Proložní legendu. Původní předloha Proložní legendy musela být ve staroslověnině, jelikož se v Rusku 12. století nepředpokládá hlubší znalost latiny a latinské literatury. Proč je však takový rozpor v otázce Ludmilina původu v Kristiánově legendě na jedné straně s legendou *Fuit* a Proložní legendou na straně druhé? Není možné zcela vyloučit ani jeden pohled. Domnívám se však, že srbská teorie je mnohem pravděpodobnější. Věrohodnost obou legend nemůžeme zpochybnit, jelikož, jak bylo již zmíněno, Kristiánova legenda spolu s legendou *Fuit* vychází ze stejného

¹²⁸ BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veleetského přátelství*, str. 41

¹²⁹ Kristián str. 24, (*Kristiánova legenda*): „*Habuit eciam et uxorem nomine Liudmilam, filiam Slaviboris comitis ex provincia Sclavorum, que Psou antiquitus nuncupabatur, nunc a modernis ex civitate noviter constructa Mielnik vocitatur*“

¹³⁰ Proložní legenda o sv. Ludmile str. 64, (*Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile.*)

¹³¹ PROFANOVÁ Nad'a, *Kněžna Ludmila, vládkyně a svěťice, zakladatelka dynastie*. Praha 1996, str. 16

¹³² Shrnuje TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky*, str. 138 - 154

základu. Proložní legenda se může zdát svým vznikem vzdálená tehdejšímu dění. Je však nutné poznamenat, že podklad pro Proložní legendu vznikl s největší pravděpodobností zde v Čechách. Není možné, jak již ostatně podotkl H. Łowmiański, aby byl Ludmilin srbský původ výmyslem ruského autora z 12. století. Na Rusi nebyli Srbové žijící v Posálí pravděpodobně vůbec známi, stejně jako Pšovane na Mělnicku.¹³³ Václav Chaloupecký, editor starých václavských a ludmilských legend, nabídl velice pravděpodobné vysvětlení: „*Ludmila opravdu pocházela ze země lužických Srbů, a to z té části jejich území, jež byla nazývána Milsko. Milsko bylo možné snadno zaměnit s českým Mělnickem.*“¹³⁴ Tento argument ovšem dnes již neplatí, jelikož Chaloupecký dokazoval svoji teorii pomocí citace z legendy *Diffundente sole (provincia milnicensis)*, o které se domníval, že svým vznikem předchází Kristiána. Dnes je ovšem všeobecně přijímán fakt, že je tato legenda mnohem mladší a na Kristiánovi v mnoha aspektech závislá. Ať již došlo k této nesrovnalosti jakýmkoliv způsobem, můžeme konstatovat stejnou pravděpodobnost Ludmilina srbského původu jako jejího případného původu českého. Sňatek se uskutečnil někdy mezi léty 874-875, tedy v době, kdy Ludmile bylo něco přes 15 let.¹³⁵ Bořivoj by měl tehdy patřičné důvody dát přednost nevěstě ze srbského kmene před dcerou jiného českého knížete. Získal by tak cenné spojení proti ostatním českým knížatům, čímž by se zlepšilo i jeho postavení. Srbové naopak mohli v Bořivojovi, podporovaného knížetem Svatoplukem, vidět záruku ochrany proti rozpínavosti východofranské říše. Spolupráce Čechů a Srbů se tak v té době výrazně prohlubovala, jelikož je oba ohrožovala říšská expanze a Bořivojův sňatek mohl být jedním z kroků k utužení těchto vzájemných svazků.

V druhé polovině 9. století se východofranské říši na východě vyvinul mocný konkurent v podobě Velkomoravské říše. Čechy ležely přímo ve středu zájmu obou rivalů. Už v roce 846, jak jsme již výše zmínili, se Ludvík II. se svým vojskem vracel z výpravy proti Moravě přes zemi Čechů spoléhaje zřejmě na jejich věrnost. Naproti očekávání došlo k bojům, které přinesly Ludvíkovi těžké ztráty. Od té doby setrvaly Čechy v nepřetržitém nepřátelství k říši.¹³⁶

V době vlády knížete Svatopluka dosáhla Velká Morava svého mocenského vrcholu. Svatopluk využil na konci 80. let 9. století nového nepřátelství k říši k obsazení sousedních Čech, které až dosud musel ponechávat stranou, nechtěl-li narušit podmínky forchheimského míru, do něhož byly pojaty také Čechy. Tributy a hlavně neustávající válečné povinnosti se

---

¹³³ ŁOWMIAŃSKI, Henryk: *Początki II.* str. 164, pozn. 520

¹³⁴ Tamtéž str. 17-18

¹³⁵ Podle většiny legend se Ludmila dožila 61 let. Víme, že zemřela 15. září roku 921 což klade datum jejího narození do roku 860/861.

¹³⁶ TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky*, str. 90

zcela logicky přičily českým knížatům. Po smrti knížete Svatopluka se česká knížata rozhodla využít smrti moravského panovníka a období nejistoty, do něhož se Velká Morava posléze dostala. Ochranu hledali Čechové u východofranského krále Arnulfa. K jeho vlastnímu překvapení se v roce 895 objevilo poselstvo českých knížat vedené přemyslovcem Spytihněvem a jakýmsi Vitislavem. Celá událost je poměrně dobře známá, ale často opomíjeným faktem zůstává, že stejný krok učinili i Srbové v roce 897. Od Arnulfa a zároveň asi i od Čechů si Srbové slibovali ochranu a záruku míru. Vždyť Bořivojova žena a Spytihněvova matka byla pravděpodobně Srbka.

V období 9. století lze na základě písemných pramenů spatřovat první známé kontakty Čechů s kmenovými svazy Polabských Slovanů. Stav permanentního ohrožení ze strany říše přinutil Čechy i polabské slovanské kmeny k prohloubení vzájemné spolupráce. Čechové přirozeně nejvíce spolupracovali se svými nejbližšími severními sousedy a později s mocnou Velkou Moravou, jíž se na určitý čas stali součástí. V prvním desetiletí nového století se dříve mocná Velkomoravská říše obrátila pod nátlakem maďarských nájezdů v prach a východofranská říše začala postupně pacifikovat jednotlivé srbské kmeny. Ranému českému státu, v němž převzala dominantní roli přemyslovská knížata, nezbývalo nic jiného než upevnit vztahy s dalšími možnými sousedy – tedy s Velety, kteří po téměř jednom století znovu vstoupili do psané historie.

4. Vznik a vývoj v 10. století

4.1 První stopy česko-veletského přátelství v letech 907 - 936

Začátkem 10. století došlo k rozsáhlým změnám v politické situaci ve střední Evropě, kterým se musel vznikající přemyslovský stát přizpůsobit. Česká knížata („*duces*“),¹³⁷ mezi nimiž získal převahu Spytihněv I., byla od roku 895 úzce spjata s Bavorskem, u něhož hledala ochranu před svými nepřáteli. Tehdejší bavorský vévoda Arnulf si dokázal vydobýt poměrně nezávislé postavení vůči východofranské říši a Čechy považoval za sféru svého vlivu zděděnou po svém jmenovci, králi Arnulfovi.¹³⁸ Vazalský svazek s Bavorskem měl být pro česká knížata zárukou ochrany proti Velké Moravě. Stejnou situaci nacházíme i u srbského kmenového svazu, jenž v roce 897 následoval český příklad. Čechům a Srbům však nehrozilo nebezpečí jen ze strany Velké Moravy. V té době zahájil saský vévoda Oto další velký výboj proti Slovanům za východní hranicí. Na přelomu let 905/906 zaútočili Sasové na Srby a poměrně snadno si je podmanili. Velmi rychlé podlehnutí Srbů naznačuje úpadek bojeschopnosti jejich kmenového svazu. O pár měsíců později zaútočila saská vojska znovu, tentokrát na Dalemince. Těm se však podařilo navázat spojení s Maďary a spolu s nimi Sasy porazit. Během této výpravy se mimochodem výrazně projevil i mladý Jindřich, syn vévody Oty a budoucí římský král. Maďarské vojsko se na pomoc Dalemincům vydalo přes tehdy již rozvrácenou Moravu a pravděpodobně i přes Čechy.¹³⁹ Pokud skutečně maďarské vojsko přešlo přes Čechy, musel jim k tomu dát souhlas nejmocnější z českých knížat Spytihněv I. Ten koneckonců neměl důvod, proč by průchod Maďarům nepovolil. Maďaři táhli přece na pomoc jeho spojencům Dalemincům proti agresivnímu sousedovi. Spytihněv v této době evidentně nebyl pasivní pozorovatel, nýbrž se snažil řady svých protisaských spojenců ještě rozšířit. Na severu mu po pádu srbského svazu zbyli jen Dalemincové a několik menších kmenů. Výrazné rozšíření politického vlivu českých Přemyslovců v Polabí z přelomu 9. - 10. století umožnilo Spytihněvovi získat na svou stranu kmen Stodoranů (Havolanů), náležící v širším okruhu k veletskému kmenovému svazu. Spojenectví bylo uzavřeno prostřednictvím sňatku Spytihněvova mladšího bratra Vratislava a kněžnou Drahomírou z rodu stodoranských knížat. Vzniká tak pomyslná protisaská koalice Čechů, Daleminců (popř. i zbytku srbských kmenů) a Stodoranů opírající se o Bavorsko.

¹³⁷ ŽEMLIČKA, Josef: „*Duces Boemanorum*“ a vznik přemyslovské monarchie. ČsČH 37, Praha 1989, str. 697-721

¹³⁸ Více FAUSSNER, Hans Constantin: *Zum Regnum Bavariae Herzog Arnulf (907-938)*, Wein 1984 str. 5-21. Stručněji TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky*, str. 356-357

¹³⁹ V této problematice panují dodnes mezi historiky rozpory. Bohužel o cestě maďarského vojska na pomoc Dalemincům se nám nezachoval žádný podrobný popis. D. Třeštík pravděpodobně správně uvažoval, že Maďaři volili kratší cestu přes Čechy, než okliku přes Slezsko a Lužici. (TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky*, str. 357)

Sňatek knížete Vratislava s Drahomírou představuje důležitý mezník ve vývoji česko-veletských vztahů. Stodorané patřili kdysi v širším pojetí k veletskému svazu. Situace se u Veletů během temného století změnila, a proto není příslušnost Stodoranů k Veletům v této době zcela jistá. Na rozdíl od čtyř hlavních kmenů zde existoval i na počátku 10. století vládnoucí knížecí rod, ze kterého Drahomíra pravděpodobně pocházela. Při určování příslušnosti Stodoranů k Veletům se příliš nemůžeme spoléhat na písemné prameny. Náš hlavní zpravodaj Widukind uvádí ve svém výčtu kmenů, jež se v letech 928/929 podrobily Jindřichu I., Stodorany a Velety zvlášť.¹⁴⁰ Z této zprávy by se dalo usuzovat, že Stodorané do kmenového svazu přímo nepatřili. Podivné ovšem zůstává, proč Widukind ve stejné zprávě uvedl zvlášť i kmen Ratarů, který patřil mezi čtyři hlavní veletské kmeny tvořící jádro celého svazu. Tuto informaci posléze převzal i kronikář Thietmar.¹⁴¹ Veletský svaz prošel vnitřní krizí a pozornost analistů a kronikářů se od něj na dlouhý čas odvrátila. Je tedy možné, že Widukind neznal přesně nové poměry uvnitř veletského svazu, a proto uvedl některé kmeny zvlášť. Jednalo by se o podobný případ jako u údajů Bavorského geografa z počátku 9. století, kde jsou Stodorané rovněž uvedeni zvlášť.¹⁴² Mateřský kmen kněžny Drahomíry tedy v 9. století nepatřil přímo k veletskému svazu, ale v určité míře na něm uznával svoji závislost. Ne jinak tomu zřejmě bylo i v následujícím století, kdy měli Stodorané mnohem pevnější postavení a závislost na kmenovém svazu Veletů se stala čistě formální. Se svazovým jádrem však udržovali zcela jistě i nadále úzké vztahy. Stodoranský kmen nemusela v plné míře postihnout vnitřní krize samotného veletského svazu, a knížecí moc tak zde mohla přetrvat, zatímco v kmenovém jádru zanikla.

Hlavním zdrojem informací o životě a původu kněžny Drahomíry jsou svatováclavské legendy. Ty nám však poskytují jenom velice stručné informace. Většina legend se omezila na pouhé zaznamenání Drahomířina jména, ale o jejím původu mlčí.¹⁴³ Legenda *Crescente fide* Drahomíru dokonce ani nejmenuje.¹⁴⁴ Naproti tomu mnich Kristián o Drahomíře udává: „... *ducens uxorem nomine Dragomir, ex provincia Sclavorum paganorum, que Ztodor dicitur.*“¹⁴⁵ Ovšem nejpodrobnější popis Drahomířina původu podává kronikář Kosmas: „[Vratislav] ...*qui accepit uxorem nomine Dragomir de durissima gente Luticensi et ipsam*

---

¹⁴⁰ Widukind I. (36) str. 51

¹⁴¹ Thietmar I. (10) str. 15-16

¹⁴² MMFH III. 1969, str. 286

¹⁴³ *Fuit in provincia Boemorum* str. 144, (FRB I.), I. staroslověnská legenda str. 21, (Sborník staroslověnských literárních památek o sv. Václav a sv. Lidmile.), II. staroslověnská legenda, str. 36 (Tamtéž), Gumpold, str. 154, (FRB I.)

¹⁴⁴ *Crescente fide*, str. 184, (*Prameny českých dějin I.*)

¹⁴⁵ Kristián str. 26

saxis duriolem ad credendum ex provincia nomine Stodor.“¹⁴⁶ Právě v této zmínce nacházíme poprvé spojení Stodoranů s Lutici (nový název pro Velety od konce 10. století). Kosmova kronika je však pramenem z pozdější doby, a proto z ní nelze usuzovat příslušnost Stodoranů k Veletům. Můžeme tedy přijmout již výše zmíněný závěr, že závislost Drahomířina mateřského kmene byla na veletském svazu v 10. století spíše formální a Přemyslovci se prostřednictvím sňatku Vratislava a Drahomíry spojili se stodoranskou vládnoucí dynastií, nikoliv tedy přímo s veletským svazem, jak se s určitými výhradami domníval H. Bulín. Teprve prostřednictvím Stodoranů se přemyslovský vliv dostal až k jádru veletského svazu. Několik let po Drahomířině sňatku mohl tak vzniknout onen přátelský a v té době možná i vojenský spolek Čechů a Veletů. Prameny nám o této události bohužel nezaznamenaly žádnou zprávu, jelikož se stále nacházíme v době, kdy západní prameny nejevily o Velety přílišný zájem. Spojenectví a přátelství mezi oběma kmeny bylo zcela jistě projednáno na veletském sněmu a následně stvrzeno přísahou.¹⁴⁷

Sňatek českého knížete a stodoranské princezny se uskutečnil mezi lety 906 - 907. Vratislav totiž s Drahomírou zplodil několik dětí, z nichž byl nejstarším pravděpodobně kníže Václav. Ten zemřel v roce 935 ve věku zhruba 27 let. Pokud bychom vycházeli z těchto faktů, pak se Václav musel narodit okolo roku 908. Dalším nepřímým důkazem, který nám může pomoci, je údaj z Kristiánovy legendy: „*Beatus vero Wenceslaus tenere licet adhuc etatis esset,...*“¹⁴⁸ Víme, že Vratislav zemřel 13. února roku 921. Pokud byl Václav v té době skutečně ještě nezletilý, muselo by mu být v době smrti jeho otce 13-14 let. Tím by se datum jeho narození opět pohybovalo kolem roku 907-908. Sňatek se tedy musel odehrát nejméně rok před Václavovým narozením. Vratislavovi mohlo být v době sňatku kolem 15 let, jelikož podle legend zemřel ve 33 letech. Z důvodu významu tohoto sňatku si nelze představit nějaký výrazný věkový rozdíl mezi ženichem a nevěstou.¹⁴⁹

Ještě za Vratislavova života došlo v sousední říši k převratným událostem. V prosinci roku 918 určil umírající král Konrád I. za svého nástupce saského vévodu Jindřicha, později zvaného Ptáčník. Králův bratr Eberhard byl pověřen, aby novému králi předal příslušné insignie. Poslední velký čin krále Konráda znamenal mezník v dějinách říše i střední Evropy. Na trůn tak nastoupila nová dynastie, vládnoucí dosud zaostalému a podceňovanému Sasku. Sasko a sasští vévodové měli za úkol primárně chránit říšské území před vpády Slovanů

---

¹⁴⁶ Kosmas (15) str. 34

¹⁴⁷ O sněmech Polabských Slovanů více: PROCHÁZKA, Vladimír: *Sněmovnictví a soudnictví Polabsko-Poblastských Slovanů. Vznik a počátky Slovanů 2*, Praha 1958, str. 89-120, tamtéž rovněž PROCHÁZKA, Vladimír: *Přísaha, ordál a svědeckví u polabsko-pobaltských Slovanů*.

¹⁴⁸ Kristián str. 32

¹⁴⁹ Více: TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky*, str. 361

a Dánů. Je nutné upozornit, že pro toto posláni vynaložili Sasové veliké úsilí, které nakonec přineslo první ovoce. Už ve zmiňovaném podmanění srbských kmenů můžeme spatřovat první zárodky mocenského vzestupu Saska. Rychlý a účinný zásah dokázal během několika měsíců to, o co se Karlovcí pokoušeli celé století. Nový král měl v úmyslu v tomto vzestupu pokračovat. Od počátku jeho vlády ho ovšem provázely nepřijemnosti. Jindřichovo dosazení na trůn a jeho následnou volbu ve Fritslaru odmítli akceptovat zejména Bavoři a Švábové. Bavorský i švábský vévoda viděli v povýšení saského vévody hrozbu svého poměrně nezávislého postavení. Spor s bavorským vévodou Arnulfem trval až do roku 921, kdy Jindřich oblehl Řezno. V patové situaci nakonec obě strany uzavřely příměří. Arnulf se vzdal královského titulu a nadále si uchoval vládu nad svými zeměmi s postavením téměř samostatného vládce.

Na tento vývoj musely Čechy nutně zareagovat. V polovině února roku 921 zemřel kníže Vratislav a v přemyslovském knížectví nastala nezvyklá situace. Čeští velmoži se měli posléze usnést na předání dvou nezletilých kněžiců do péče staré kněžny Ludmily a manželka zemřelého knížete Drahomíra převzala regentskou vládu.¹⁵⁰ K takovému kroku došlo v českých raně středověkých dějinách poprvé a naposledy. Drahomíra se stala regentkou zejména díky svému postavení manželky zesnulého knížete a podpoře části velmožů. Podle P. Charváta se Drahomíra mohla opřít ještě o jeden aspekt – svůj původ.¹⁵¹ Ve spise arabského historika al-Masúdiho se dočítáme: „*K nim se počítá i kmen, jemuž patřila dávno na počátku věku věků vláda, jejich král se nazývá Mádž.k [Madžak], zatímco tento kmen se jmenuje W.l.njána [Walínjáná]. Tento kmen uznávaly za hlavní už dávno všechny ostatní slovanské kmeny, protože k němu patřila vláda a ostatní králové jej poslouchali...Mádž.k, vládce kmene W.l.njána. Tento kmen je nejzákladnější u Slovanů, vysoce uctíváný mezi jejich kmeny a má prastaré zásluhy. Později nastala mezi jejich kmeny roztržka, zanikla dřívější organizace a kmeny mezi sebou válčily. Každý kmen si zvolil svého vládce.*“¹⁵² Tento nejvznešenější a nejctěnější kmen byl tedy kořenem kořenů všech slovanských národů. Bavorský geograf ve svém výčtu hradů udává o původu Slovanů pouze jedinou větu: „*Zeriuani, což takové je království, že z něho pošly a svůj původ odvozují všechny národy Slovanů, jak ujišťují.*“¹⁵³ Oba autoři získávali své informace od Slovanů. Al-Masúdí je získal pravděpodobně od slovanských otroků v Sýrii. Jedině tak by se dalo vysvětlit, proč arabský

---

¹⁵⁰ FRB I. str. 206

¹⁵¹ CHARVÁT, Petr: *Zrod českého státu 568-1055*. Praha 2007, str. 120

¹⁵² AL-MASÚDÍ: *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, (Z arabského originálu Ivan Hrbek), Praha 1983 str. 273-274

¹⁵³ MMFH III. 1969: „*Zeriuani quod tantum est regnum ut ex eo cunctae gentes Sclauorum exortae sint et originem sicut affirmant ducant*“, str. 289

Hérodotos, jak se al-Masúdimu někdy přezdívá, přisoudil všem slovanským národům jakobitský monofyzitismus.¹⁵⁴ Více informací o prvním kmenu měl arabský historik popsat ve svých spisech *Kronika věků* a *Prostřední historie*, které se však do dnešních dob nedochovaly a Al-Masúdi je na konci své zprávy o Slovanech pouze uvedl.¹⁵⁵ Otázkou ovšem zůstává, kdo byl onen záhadný kmen W.l.njána a jakou souvislost mají tato fakta s postavením kněžny Drahomíry. Vyprávění o prvotním slovanském kmenu a původním království Slovanů se k autorům obou pramenů dostalo ze svědectví samotných Slovanů. D. Třeštík nedávno velice přesvědčivě dokázal poměrně velikou rozšířenost a povědomí o slovanském etnologickém mýtu v Čechách v 10. století, tedy v době, kdy se kněžna Drahomíra chopila regentské vlády.¹⁵⁶ Dlouho kolísaly spekulace o totožnosti kmene W.l.njána mezi Volyňany a Velety. V již citované studii se D. Třeštík přiklonil k Veletům, ale zároveň upozornil, že se nutně nemusí jednat o Velety historické, nýbrž o bájný kmen, o němž se nám nedochovaly žádné zprávy.¹⁵⁷ V každém případě by se tak jméno Veletů stalo součástí mýtu o společném původu Slovanů, jehož rozšíření je patrné i v 10. století. Drahomíra, pocházející z významné větve veletských kmenů, by tak mohla požívat na pražském dvoře pro svůj původ zvláštní úcty, která jí usnadnila nástup a postavení regentky. Zde se ovšem pohybujeme na velice nepevné půdě spekulací a domněnek. Právě v době Drahomířina regentství došlo v sousední říši k výše zmíněným převratným událostem, jež se svými důsledky dotkly i českého knížectví.

Postoj Drahomíry k výše zmíněnému smíření Arnulfa a Jindřicha není dosud jasný. Ze svého domova si zcela určitě nepřinesla hezké vzpomínky na Sasy. Stejně na tom byla i stará kněžna Ludmila, která si i přes Drahomířino regentství udržela na pražském dvoře vliv. Ludmilina domovina byla dokonce Sasy již zničena, takže měla teoreticky větší důvod Sasy a jejich vládce nenávidět. Z těchto důvodů se Drahomíra pravděpodobně rozhodla nepodporovat Arnulfovo nové spojenectví s Jindřichem. Tím se Čechy poprvé od roku 895 postavily proti Bavorsku, svému tehdejšímu spojenci a ochránci. Ludmila možná zpočátku rozhodnutí podporovala, ale kněží z Bavorska nacházející se v okolí staré kněžny, ji pravděpodobně přesvědčili, aby svůj názor změnila. Jelikož měla Ludmila v péči i malého Václava, hrozilo potencionální nebezpečí, že Václav bude náhlou změnu názoru své babičky následovat. Právě v tomto rozporu mohl pramenit budoucí spor obou kněžen. Z této situace vyšla nakonec vítězně Drahomíra. Ludmila posléze odešla na Tetín, přičemž se vzdala

---

¹⁵⁴ AL-MASÚDI, str. 273

¹⁵⁵ Tamtéž str. 274

¹⁵⁶ Více TŘEŠTÍK, Dušan: *Slovanský etnologický mýtus v Čechách 9. - 10. století*. In: Nový Mars Moravicus aneb Sborník příspěvků, jež věnovali Prof. Dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám. Praha 1999, str. 71-85. Podrobně posléze rozpracováno TŘEŠTÍK, Dušan: *Mýty kmene Čechů (7.-10. století)* „*Tři studie starým pověstem českým*“. Praha 2003 str. 31-54

¹⁵⁷ TŘEŠTÍK, Dušan: *Mýty*, str. 40-41

výchovy svých vnuků. Její vliv však zřejmě neochabl, což se jí nakonec stalo osudným. Drahomíra nechala následně po upevnění své moci vyhnat bavorské kněží.¹⁵⁸ Tento zásah ovšem nesměřoval proti křesťanství, nýbrž proti Bavorsku. Drahomíra měla podle II. staroslověnské legendy nakázat strážným: „*Kdekoli spatříte, že nějaký kněz jde k mému synovi, nešetřete jeho života a na místě jej skolte.*“¹⁵⁹ Jedná se však o snahu zbavit se bavorského vlivu, nikoliv o snahu vyvolat pohanskou revoluci proti křesťanství. Arnulf nemohl pochopitelně nechat těmto věcem volný průběh a v roce 922 vpadl s vojskem do Čech.¹⁶⁰ Jeho výprava byla buď odražena, nebo nedosáhla žádného většího úspěchu, jelikož prameny by jistě Arnulfův případný triumf zaznamenaly. Na přelomu let 924/925 převzal kníže Václav vládu a matku na čas ze svého dvora vyhnal. Pro naše účely není zapotřebí líčit další osudy kněžny Drahomíry, která se v písemných pramenech objeví naposledy jako truchlící matka plačící nad synovou mrtvolou.¹⁶¹

Jindřichovi I. se po uzavření příměří s Maďary v roce 926 uvolnily ruce pro zásah na východní hranici.¹⁶² Následné tažení na konci roku 928 zahájilo nový říšský tlak na území Polabských Slovanů. Tažení bylo neobvyklé především svým načasováním, jelikož jej Jindřich započal někdy v prosinci roku 928. Prvním cílem se stalo hlavní hradiště stodoranského knížectví Brennaburg (Branibor).¹⁶³ O obléhání Braniboru a celém tažení se podrobně zmiňuje kronikář Widukind.¹⁶⁴ Zdejší stodoranský kníže se nakonec podrobil a vydal Jindřichovi rukojmí. Těmito rukojmími se stal syn onoho neznámého knížete jménem Tugumír a jeho sestra, jejíž jméno bohužel neznáme.¹⁶⁵ Zajatý Tugumír, který byl pravděpodobně bratrancem kněžny Drahomíry, byl posléze pokřtěn a vychován v říši. Jindřichovo vojsko posléze pokračovalo na území kmene Daleminců, kde oblehlo významný hrad Gana. Po více než 20 dnech se Jindřichovi podařilo Ganu dobýt a jeho výprava mohla pokračovat do Čech. Fakt, že Jindřich nerozlišoval mezi pohanskými kmeny v Polabí a křesťanským českým panovníkem, svědčí o jeho snaze obnovit říšské postavení na východě

---

¹⁵⁸ II: staroslověnská legenda, str. 37

¹⁵⁹ Tamtéž, str. 38

¹⁶⁰ *Annales Sancti Rudberti Salisburgenses a. 922*, str. 771, (MGH SS 9): „*Arnoldus dux in Boemiam cum exercitu vadit.*“

¹⁶¹ I. staroslověnská legenda (char. redakce) str. 42

¹⁶² LABUDA, G: *Polska, Czechy, Niemcy i zwiasek wielecki w wieku X*. In: *Fragmenty*, str. 251

¹⁶³ Více LUDAT, H.: *Branibor*, str. 489-492

¹⁶⁴ Widukind I. (25) str. 49-50: „*Tali lege ac disciplina cum cives assuefaceret, repente irruit super Sclavos qui dicuntur Hevelli, et multis eos preliis fatigans, demum hieme asperrima castris super glaciem positus cepit urbem quae dicitur Brennaburg fame ferro frigore. Cumque illa urbe potitus omnem regionem signa vertit contra Dalamintiam, adversus quam iam olim reliquit ei pater militiam et obsidens urbem quae dicitur Gana vicesima tandem die cepit eam. Preda urbis militibus tradita puberes omnes interfecti pueri ac puellae captivitati servatae. Post haec Pragam adiit cum omni exercitu Boemiorum urbem regemque eius in deditionem accepit de quo quaedam mirabilia predicantur, quae quia non probamus, silentio tegi iudicamus.*“

¹⁶⁵ Widukind I. (21) str. 85

od Labe a zajistit svůj vliv v Čechách, kde jej mohly stále ohrožovat mocenské nároky Bavorska. S říšským vojskem vpadl do Čech ze západu i bavorský vévoda Arnulf, přičemž se obě vojska setkala u Prahy, kde se Václav Jindřichovi podrobil. Na podrobné vylíčení teorie boje o svrchovanost nad Čechy mezi Saskem a Bavorskem, jak jej naznačil D. Třeštík, se nám bohužel prostoru nedostává.¹⁶⁶ Postačí konstatovat, že tažení skončilo v roce 929 před Prahou a znamenalo zánik protisaské koalice Čechů, Stodoranů a Daleminců. Vláda stodoranského knížecího rodu byla přerušena a Dalemincové na čas ustoupili do pozadí. Novému germánskému náporu krátce na to podlehl i Veleti a Obodrité. To ostatně dosvědčuje Widukind ve svém svrchu citovaném výčtu Jindřichem podrobených kmenů. Během celého Jindřichova tažení nemáme žádné zprávy o nějaké spolupráci Čechů se Stodorany, Daleminci, či dokonce s Velety. Útok byl zřejmě natolik překvapivý, že na něj nedokázal nikdo včas zareagovat. Nevíme, v jaké situaci byl tehdy česko-veletský spolek, ale Veleti se v této době stali jedinými blízkými spojenci Čech. Na rozdíl od Stodoranů a Daleminců zde neexistoval vládnoucí rod či centrální hrad, který by bylo možné podmanit či dobýt. Tím se veletský svaz stal mnohem odolnější a mohl velice rychle odpovědět na saskou agresi. Ještě v létě roku 929 vpadlo do Staré marky vojsko veletského kmene Ratarů a dobylo hrad Walsleben (Wallislevu), kde pobilo místní obyvatelstvo.¹⁶⁷ Widukind se ve stejné zprávě o dobytí hradu Walsleben následně zmiňuje o dalších barbarech, již se připojili k Ratarům v boji proti Sasku. Jednalo se především o zbylé kmeny mocenského jádra veletského svazu. Celá tato akce ovšem skončila ještě před koncem roku 929, kdy bylo vojsko Veletů poraženo v bitvě u hradu Lunkini. Nevíme přesně, kdy akce Ratarů proti Sasku začala, ale lze ji klást do doby Jindřichova útoku na Čechy. Tím by se poprvé projevil česko-veletský spolek, který mohl být v době svého založení podmíněný vzájemnou vojenskou pomocí a přátelstvím. Vzhledem k nejasné dataci obou událostí nemůžeme s naprostou jistotou spojovat útok Ratarů na Saské území s Jindřichovým vpádem do Čech. Není to ovšem zcela vyloučeno.¹⁶⁸

V následujících 7 letech se v písemných pramenech nedozvídáme nic o účasti Čechů v boji Polabských Slovanů s říší. Jednotlivé útoky proti Obodritům (931),¹⁶⁹ Milčanům

¹⁶⁶ TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky*, str. 397

¹⁶⁷ Widukind I. (26) str. 51 „...Redari defecerunt a fide et congregata multitudine inpetum fecerunt in urbem qua dicitur Wallislevu ceperuntque eam, captis et interfectis omnibus habitatoribus eius, innumerabili videlicet multitudine...“

¹⁶⁸ Souvislost mezi nájezdem Ratarů a událostmi v Čechách připouští LABUDA, Gerard: *Polska, Czechy*, str. 260 a s určitými výhradami i BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veletského přátelství*, str. 46-47. Nejnověji TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky*, str. 399, který zmiňované souvislosti označil za nepravděpodobné, aniž by však udal jakýkoliv důvod.

¹⁶⁹ *Annales Hildesheimenses* a. 931, str 20, (MHG SS rer. Germ. 8) , *Annales Quedlinburgenses* a. 931, str. 54, (MHG SS 3),

a Lužičanům (932)¹⁷⁰ či Ukranům (935)¹⁷¹ se omezily jenom na lokální úroveň a česko-veletský spolek se do konce vlády knížete Václava nijak neprojevil. Václav zachovával až do konce svého života Jindřichovi věrnost, ale nikdy se nepodílel na žádném z jeho útoků do Polabí. Tento směr politiky raného českého státu se mění s nástupem Václavova mladšího bratra Boleslava I.

4.2 Česko-veletský spolek od nástupu Boleslava I. do roku 967

S nástupem Boleslava I. nastávají ve vnitřní a zahraniční politice českého státu závratné změny. Boleslav podrobil své přímé vládě celé Čechy a výrazně znásobil svoji vojenskou moc.¹⁷² Moc Přemyslovců tak závažně narostla, a Boleslav tak mohl využít nesnází nového římského panovníka Oty I., který nastoupil v roce 936 po smrti Jindřicha I. Několik měsíců po nástupu mladého krále povstali podle Widukinda barbaři, aby využili nepokojů v říši ve svůj prospěch. Z listiny Oty I. datované 12. října 936, již Ota potvrdil klášteru ve Fuldě imunitu ve vybírání desátku, vyplývá, že se jednalo o Ratary.¹⁷³ Toto povstání však Ota I. do konce roku potlačil. Během těchto událostí se proti Otovi postavil i český kníže Boleslav.¹⁷⁴ Podle Widukinda měl Boleslav nejprve napadnout jakéhosi „*vicinum subregulum*“, jenž byl pod ochranou Saska.¹⁷⁵ Proti Boleslavovi bylo následně vysláno říšské vojsko, jehož vpád do Čech skončil neúspěchem. Český kníže se po svém vítězství zmocnil panství svého souseda a jeho hrad vypálil. Takto měla začít válka mezi Boleslavem a Otou trvající s přestávkami 14 let. Teprve v roce 950 se Boleslav Otovi podrobil¹⁷⁶ a zůstal Otovi do konce své vlády „...*fidelis servus et utilis permansit*.“¹⁷⁷ I přes nápadnou časovou shodu není možné písemnými prameny dokázat vzájemné vazby mezi povstáním Ratarů a Boleslavovým vystoupením proti Otovi. Novému římskému králi se sice podařilo zdolat

¹⁷⁰ Annales Hildesheimenses a. 932, str. 20, Annales Weissenburgenses a. 932, str. 54-55, (Tamtéž 3)

¹⁷¹ Annales Weissenburgenses a. 935, str. 55

¹⁷² Více ŽEMLIČKA, Josef: *Čechy v době knížecí (1034-1198)* Praha 1997 str. 35-37.

¹⁷³ MGH-DO I. č. 2, str. 90-91: „...*quando de provintia Sclavorum qui vocantur Riaderi in pace venimus ad Magathaburg*...“

¹⁷⁴ Widukind II. (3) str. 68

¹⁷⁵ Identita onoho „sousedního knížete“ je dosud nejasná Josef Vítězslav Šimák (ŠIMÁK, Josef Vítězslav: *Vicinus subregulus r. 936*. ČsČH 27, Praha 1921, str. 413-415) se domníval, že se jednalo o knížete z kmene Milčanů, kteří v širším pojetí náleželi k srbskému kmenovému svazu. Území Srbů bylo po výbojích Jindřicha I. až na výjimky pacifikováno a zahrnuto do říšské marky. Tím by se vysvětlovalo, proč se napadený kníže obrátil na Sasko. Nemáme však žádné zprávy o tom, že by Boleslav I. vedl na úplném počátku své vlády nějaký výboj mimo území samotných Čech. Gerard Labuda (LABUDA, Gerard: *Polska, Czechy*, str. 271) zastával rovněž názor o příslušnosti neznámého knížete k Polabským Slovanům, ale s Milčany jej přímo neztotožnil. Uvažoval spíše o Nižanech, Dalemincích či nějakým blíže neurčeném srbském kmeni. Naproti tomu Václav Novotný (NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I.*, str. 482, pozn. 2) uvažoval spíše o jednom z kmenových knížat Čechů. K tomuto názoru se přiklonil i Hynek Bulín (BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veletského přátelství*, str. 48, pozn. 34). Boleslavův zárok by tak byl počítán v rámci sjednocovacího procesu, který Boleslav zahájil.

¹⁷⁶ Widukind III. (8) str. 108-109

¹⁷⁷ Widukind II. (3) str. 70

ratarské povstání, ale aktivita slovanských kmenů tím neochabla. Prakticky po celé východní hranici se až do konce třicátých let bouřily jednotlivé kmeny, které pro tentokrát zapomněly na vzájemné rozepře. K Veletům a Stodoranům se později přidali i Obodrité.¹⁷⁸ Tam, kde nepomohly zbraně, musela zasáhnout lest a zrada. Ve lsti vynikal zejména markrabě jižní marky Gero, pověřený mimo jiné i dozorem nad veletskou oblastí. Gero se nezdráhal využít k dosažení svých cílů jakýchkoliv prostředků. Při jedné příležitosti nechal povraždit kolem třiceti slovanských náčelníků, jež před tím pozval na přátelskou hostinu.¹⁷⁹ Tento masakr přežil pouze jakýsi Stojmír, patrně Tugumírův synovec. Odpor však neochabl a Gero se rozhodl v roce 939 využít zajatého Tugumíra, který se vrátil do Braniboru, kde se mu podařilo svého synovce zabít a s celým kmenovým územím se posléze Otovi podrobit.¹⁸⁰ Toto nové povstání Polabských Slovanů bylo nejpozději do počátku čtyřicátých let potlačeno a Ota získal čas k upevnění říšského panství v Polabí. Ota plánoval zejména za pomoci církevní správní organizace připojit dobyté území k říši.¹⁸¹ O tomto záměru svědčí i nově vzniklá biskupství pro havolanskou a veletskou oblast v Havelbergu¹⁸² a Braniboru.¹⁸³

Koncem čtyřicátých let 10. století se situace na východní hranici stabilizovala, což mělo dalekosáhlé důsledky pro česko-veletský spolek. Smrtí knížete Tugumíra došlo k vymření vládnoucího rodu a dynastické spojení s českými Přemyslovci bylo přetřháno. Rovněž se přerušily kontakty Čech s veletským prostředím. Říše v té době již pevně ovládala bývalé území srbského kmenového svazu, jehož správním centrem byl hrad Míšeň. Vzájemné kontakty znemožnila i nově vybudovaná církevní správa. Tento stav vydržel až do roku 955, kdy upevněné říšské panství v Polabí zasáhla nová vzpoura slovanských kmenů.

Úspěchy Oty I. v Polabí musely v polovině padesátých let 10. století vyvolat odpovídající odezvu. Již v roce 954 povstali proti říši Ukrané (Uchri), již sousedili na západě s Ratary a východní hranici jejich území tvořila řeka Odra.¹⁸⁴ Pro jejich geografickou polohu je velice pravděpodobná větší či menší závislost kmene Ratarů na veletském svazu. Povstání bylo velice rychle zlikvidováno již zmiňovaným markrabětem Gerem. Odboj Ukranů byl však pouze počátkem mnohem větší bouře, která se přihnala počátkem následujícího roku. Nové povstání bylo opět v režii Veletů, k nimž se později přidali i jejich odvěcí nepřátelé, Obodrité. Odbojné kmeny se však tentokrát spojily s některými saskými odbojníky, mezi nimiž

---

¹⁷⁸ Tamtéž II. (20) str. 84

¹⁷⁹ Tamtéž II. (20) str. 84

¹⁸⁰ Tamtéž II (21) str. 85

¹⁸¹ Více LABUDA, Gerard: *Utworzenie pierwszych biskupstw niemieckich na polabiu (948)*. In: *Fragmenty*, str. 275-277.

¹⁸² 9. května 946. (MGH-Dipl. regum..., I. Ottonis I. č. 76, str. 155-156)

¹⁸³ 1. října 948 (MGH-Dipl. regum..., I. Ottonis I. č. 105, str. 187-189)

¹⁸⁴ Widukind III. (43) str. 122

zaujímal přední místo Wichmann II., synovec markrabího Heřmana Billunga. Tento syn Wichmanna I. nikdy Otovi neodpustil, že dal přednost otcovu bratru v otázce správy severní marky.¹⁸⁵ Wichmanovi se podařilo ve spojení se svým bratrem Ekbertem obsadit několik hradů a se svými stoupenci otevřeně vystoupili proti králi. Situace se zpočátku vyvíjela příznivěji pro vzbuřence, zejména po odražení vojsk Hermana Billunga u hradu, který Widukind nazývá „*Suithleiscranne*“¹⁸⁶ a obsazení hradu „*Cocarescemioru*.“¹⁸⁷ Ota byl v té době zaměstnán Maďary a teprve po jejich drtivé porážce v bitvě na Lechu (10. srpna 955) vytáhl proti slovanským a saským povstalcům. K rozhodující bitvě došlo 16. října roku 955 u řeky Reknice (Raxa, Rekenice), kde byla spojená povstalecká vojska Obodritů, Veletů a Sasů poražena. Průběh bitvy vylíčil velice podrobně náš hlavní informátor Widukind.¹⁸⁸ Hlavní strůjci povstání Wichmann II. a Ekbert se zachránili útekem do Francie, jejich spojenec, obodritský kníže Stojgněv, však takové štěstí neměl. Stojgněvovu bratru Nakonovi se podařilo z bitvy utéct a po jeho smrti se ujal vlády patrně nejslavnější kníže Obodritů, Mstivoj.

Nyní si musíme položit otázku, jakou roli v těchto bouřlivých událostech sehrál český kníže Boleslav. Není od věci se domnívat, že povstání se rozšířilo až k českým hranicím a Boleslav o něm zcela jistě věděl. V té době byl ovšem Boleslav s Otou již usmířen, a proto není překvapující absence jakýchkoliv zpráv potvrzující účast Boleslava na jakékoliv říšské výpravě do Polabí. Naproti tomu nemáme také žádné zprávy o jakékoliv Boleslavově podpoře vzbuřených slovanských kmenů. Ota obdržel od českého knížete údajně 1000 jízdních bojovníků, kteří se zúčastnili bitvy na Lechu, kde měli do jednoho padnout.¹⁸⁹ Přítomnost samotného Boleslava či nějaká podpora Oty I. během jeho následného tažení proti Slovanům je nepravděpodobná. Pouze *Annales Flodoardi* naznačují Boleslavovu přítomnost v obou bitvách.¹⁹⁰

Dva sarmatští králové jsou nepochybně již zmiňovaní Stojgněv a Nakon. Kdo však má být onen „*Burislav*“ není zcela jasné. Již V. Novotný odmítl závěry starší historiografie o přítomnosti Boleslava v bitvě na Lechu.¹⁹¹ Kronikář Widukind, jak již bylo zmíněno, zanechal velice podrobný popis celé události a při líčení Otových spojenců se ani slovem

¹⁸⁵ Podrobně o rodu Billungů: ALTHOFF, Gerd: *Die Billunger in der Salierzeit*. In: Die Salier und das Reich. Band 1: Salier, Adel und Reichsverfassung. Sigmaringen 1991, str. 309-331

¹⁸⁶ Widukind III. (51) str. 130

¹⁸⁷ Tamtéž III. (52) str. 131

¹⁸⁸ Tamtéž III. (53-54) str. 133-135

¹⁸⁹ Tamtéž III. (44) str. 125

¹⁹⁰ *Annales Flodoardi* a. 955, str. 403, (MGH-SS 3): „*Hungari cum inmensis copiis et ingenti multitudine Baioariam ingrediuntur, volentes venire in Franciam. Contra quos Otto rex cum Burislao, Sarmatarum principe, et Chonrado iam sibi pacificato pugnavit, ... Post hoc bellum pugnavit rex Otto cum deobus Sarmatarum regibus et suffragante sibi Burislao rege, quem dudum sibi subdiderat, victoria potitus est.*“

¹⁹¹ NOVOTNÝ Václav: *České dějiny I.*, str. 562, pozn. 1

nezmiňuje o Boleslavově osobní přítomnosti.¹⁹² Widukind Boleslava dobře znal a není důvodu, proč by jeho účast v bitvě zamlčel. Stejně je tomu i s následující bitvou u Reknice, kde se měl Boleslav podle *Annales Flodoardi* rovněž objevit. Ota vedl své vojsko údajně proti Obodritům, Veletům, Čezpěňanům a Dolencům.¹⁹³ O Boleslavovi není ve výčtu Widukinda či rovněž dobře informovaných *Annales Sangallenses maiores*¹⁹⁴ ani zmínky. Je zvláštní, že část badatelů uvěřila druhé části zprávy remešského kanovníka o přítomnosti Boleslava I. v bitvě na Reknici.¹⁹⁵ Ve své studii o česko-veletském přátelství nabídl H. Bulín velice přesvědčivou argumentaci k rozřešení této nejasnosti. Autor *Annales Flodoardi* měl podle Bulína spojit dvě události dohromady.¹⁹⁶ Krátce po vítězství na Lechu se měla odehrát další bitva, tentokrát mezi Čechy a Maďary. České vojsko zvítězilo a dokonce zajalo i jakéhosi krále.¹⁹⁷ Této druhé bitvy se Boleslav zcela určitě musel účastnit, jelikož maďarské vojsko ohrožovalo patrně území samotných Čech. Není proto možné, aby Boleslav poté, co přišel o značnou vojenskou sílu na Lechu, bojoval znovu s Maďary kdesi na české hranici a posléze se přesunul zpět do Polabí, kde by se podílel na Otově vítězství na Reknici. Český kníže si v této době pravděpodobně nemohl dovolit postrádat sebemenší část svého vojska a i přes svou podřízenost Otovi mu neposlal žádné pomocné oddíly. Není také vyloučeno, že se Boleslav stále cítil povinnen respektovat dávnou dohodu mezi Čechy a Velety o vzájemné podpoře a přátelství. Jelikož však byl přerušen kontakt mezi českou a veletskou oblastí, nebylo v silách ani jedné strany poskytnout si navzájem nějakou pomoc. Spolek však zřejmě nadále fungoval v rámci vzájemného přátelství a neutrality v případě konfliktu s říší. Tato plynulá transformace spolku proběhla v důsledku vývoje událostí a tento stav vydržel až do devadesátých let 10. století. Vzájemnou neutralitu při konfliktu s říší dosvědčuje i fakt, že se do konce padesátých let dozvídáme ještě o několika vzpourách slovanských kmenů proti říšské nadvládě, ale žádná zpráva nehovoří o Boleslavově intervenci na podporu říše či Veletů.¹⁹⁸

V šedesátých letech 10. století vstupuje do psané historie i raný polský stát.¹⁹⁹ Pro toto období je opět stěžejním pramenem třetí kniha Widukindovy kroniky. Na scéně se znovu objevuje vyhnaný hrabě Wichmann II., který prozatím pobýval na dvoře Huga Kapeta,

---

¹⁹² Viz pozn. 188

¹⁹³ Není zcela jasné proč jsou dva z centrálních veletských kmenů uváděny zvlášť od Veletů. Je však pravděpodobné, že se bitvy zúčastnil i Rataři, nejbojovnější veletský kmen. (BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veletského přátelství*, str. 54)

¹⁹⁴ *Annales Sangallenses maiores*, str. 79, (MGH-SS I)

¹⁹⁵ Srov. NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I.*, str. 573, DVORNÍK, František: *Zrod*, str. 70

¹⁹⁶ BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veletského přátelství*, str. 58

¹⁹⁷ Viz. pozn. 190

¹⁹⁸ *Annales Flodoardi* a. 955, str. 146, Widukind III. (58-61) str. 186-187

¹⁹⁹ K počátkům polského státu: ŁOWMIAŃSKI, Henryk: *Początki Polski IV.*, LABUDA, Gerard: *Studia nad początkami państwa polskiego*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1988

nepřítele západofranských králů. Po více než dvou letech od své drtivé porážky se vrátil domů a složil Otovi přísahu věrnosti. Přísahu však porušil hned následující rok, kdy utekl do Dánska. Dánský král Harold Modrozub zřejmě velice rychle poznal, „s kým má tu čest“ a Wichmann musel znovu prchnout, tentokrát ke Slovanům. Ti však o uprchlého hraběte také nejevili přílišný zájem, a proto ho vydali zpět markraběti Gerovi. Několikanásobný přemožitel Slovanů jim ho však obratem zase vrátil. Pravděpodobně se domníval, že bude lepší, když vzpurného hraběte udrží mimo Sasko v pohanských krajích, kde nebude jemu ani králi působit škodu. Gero však Wichmanna podcenil, jelikož se mu podařilo přesvědčit Velety k útoku na své vzdálené příbuzné a jejich knížete jménem Měšek. Prostřednictvím tohoto Wichmannova počínu vstoupilo Polsko v roce 963 nejen do psané historie, ale také do všeobecného povědomí západních kronikářů. Wichmanovi se společně s Velety podařilo Měška dvakrát porazit a polský vládce se ocitl ve svízelné situaci.²⁰⁰ Rok 963 znamenal mimo jiné i počátek konce markraběte Gera. Tomu se ještě v roce 963 podařilo zvítězit nad Lužičany, ale za své vítězství draze zaplatil. Jeho syn Siegfried byl zabit v boji a Gero utrpěl těžká zranění.²⁰¹ O dva roky později nepřemožený Gero zemřel.

Měšek I. musel po trpkých zkušenostech nutně hledat spojence. Polský kníže nenarážel ve svých snahách o získání západního Pomoří jen na odpor Veletů, nýbrž zde byla i potenciální hrozba ze strany říše. Spojence nakonec Měšek našel v českém knížeti Boleslavovi, s jehož dcerou Doubravkou se v roce 965 oženil.²⁰² Tímto sňatkem zřejmě Měšek sledoval získání opory proti Veletům i případné říšské agresi.²⁰³ Toto nové spojenectví mezi Boleslavem a Měškem se mělo poprvé projevit v roce 967. Tehdy zahájil hrabě Wichmann svůj poslední diplomatický manévr. Naposledy ve svém životě musel opustit Sasko a uchýlit se před svým strýcem Hermannem k Volyňanům sídlící na východě od Odry. Wichmannovi se podařilo Volyňany přesvědčit k dalšímu útoku na Měškovo území. Napadený Měšek se obrátil s prosbou o pomoc na svého tchána Boleslava, který mu poskytl dva jízdní oddíly. V rozhodující bitvě byli Wichmann a Volyňané poraženi, zejména díky výpadu českých jezdců. Wichmann se podle Widukindova popisu chtěl spasit útekem, ale jeho průvodci ho donutili sesednout z koně a bránit se. Nakonec však přesile podlehl a byl zajat. Zajatý Wichmann prohlásil, že se vzdá pouze a jedině Měškovi. Na cestě ke knížeti se polským velmožům nepodařilo zastavit rozrušený dav, který zajatého hraběte utloukl.²⁰⁴

---

²⁰⁰ Widukind III. (66), str. 141

²⁰¹ Tamtéž III. (67), str. 170

²⁰² Thietmar IV. (55), str. 194

²⁰³ Více HAVLÍK, Lubomír: *Tři kapitoly z nejstarších česko-polských vztahů*. Slovanské historické studie IV. Praha 1961, str. 5-85

²⁰⁴ Widukind III. (50-58), str. 164-174

Takto skončil velice zajímavý a hlavně pestrý život hraběte Wichmanna. V událostech v roce 967 spatřoval H. Bulín zlom ve vývoji česko-veletských vztahů. V závěru své studie konstatoval: „*Teprve sblížení českého knížete Boleslava I. s polským Měškem, sňatek Měškův s Boleslavovou dcerou Doubravou (965), jakož i christianizace Polska za vydatné pomoci české měly nepříznivý vliv na další trvání česko-veletského spolku, který musil ustoupit spolku česko-polskému.*“²⁰⁵ Toto tvrzení ovšem nemusí být zcela správné. Boleslav neměl nejmenší důvod přetřhávat staré a osvědčené spojenectví s Velety. Provdáním své dcery za polského knížete chtěl Boleslav jenom upevnit svoji pozici a získat nového potencionálního spojence proti svým nepřátelům. Ani ve dvou českých jízdních oddílech vyslaných na pomoc Měškovi proti Volyňanům nemůžeme spatřovat porušení česko-veletského přátelství. Volyňané sídlili poměrně daleko od mocenského jádra veletského kmenového svazu, který se navíc v této době nacházel v krizi. Velety a Volyňany spojoval hlavně společný kult boha Svarožice s centrem v Rethře, což ovšem neznamená jejich příslušnost k veletskému svazu. Volyňané se také podle zpráv kronikářů a analistů nezúčastnili žádné akce Ratarů či jiného veletského kmene. Příslušnost Volyňanů k veletskému kmenovému svazu je proto sporná a v této době spíše nepravděpodobná. Česko-veletský spolek v této době tedy stále fungoval, byť jen v omezené míře.

Fungování česko-veletského spolku v první polovině 10. století komplikovala především tehdejší politická situace. Boleslav I. byl od roku 950 vazalem Oty I. a veletský svaz byl prakticky neustále ve válce s říší. Několik let po nástupu mladého Oty na trůn vypuklo rozsáhlé povstání téměř všech významných slovanských kmenů v Polabí. Tuto revoltu se postupně podařilo potlačit, ale Otovo vítězství způsobilo ztrátu kontaktu českého a veletského prostředí. Říše mezi Čechy a Velety vrazila klín, když ovládla území srbského kmenového svazu, na němž byl již dříve vystavěn centrální hrad Míšeň. Smrtí stodoranského knížete Tugumíra se rovněž přetrhalo i dávné spojení českých přemyslovců se stodoranskou dynastií.²⁰⁶ Spolek tak mohl fungovat jenom skrytě a projevovat se pouze neutralitou, byli-li jeden z účastníků napaden říší. Porušení této neutrality Velety či Čechy nemá v pramenech opory. Tento stav vydržel víceméně až do roku 990, kdy se spolek znovu naplno projevil. Analýza období mezi lety 967 – 1000 bude předmětem další kapitoly.

---

²⁰⁵ BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veletského přátelství*, str. 59

²⁰⁶ Spojením knížete Vratislava s kněžnou Drahomírou se stalo jak již bylo výše zmíněno katalyzátorem pro pronikání vlivu Přemyslovců na území Veletského svazu. O původu rodiny kněžny Drahomíry nemáme bohužel žádné zprávy. Existuje několik teorií spojující rodiny kněžny Drahomíry s prvními knížaty Veletů. K tomu více: LUDAT, Herbert: *An Elbe und Oder*, str. 14. Autor upozorňuje na podobnost částí jmen jednotlivých příslušníků Stodoranských knížat – **Dragovit**, **Cealadrag**, **Dragomiř**. K tomu Ludat dodává svoji domněnku o určité pravidelnosti pojmenovávání dětí u slovanské šlechty, inspirovanou se u šlechty francké.

5. „Semper fideles“ – obnovení vojenského spolku na přelomu tisíciletí

Boleslav I. si během své vlády podmanil rozlehlé území sahající už v 60. letech 10. století do oblasti Krakovska. V době Boleslavovy smrti se jeho říše rozkládala od vrcholů Krušných hor až do oblasti Červeňských hradů a pramenů Dněstru, kde vojsko českého knížete narazilo na sílu vládců raně středověkého Kyjeva.²⁰⁷ Boleslavova expanze do Polska přiblížila české državy k jihovýchodní hranici veletského území a tím se částečně podařilo obejít výše zmiňovaný klín, který byl mezi Čechy a Velety vražen po pohlcení srbského svazu říšskou expanzí. Tím se mohl obnovit přímý kontakt českého státu s jeho dávnými spojenci. Přesto až do smrti Boleslava I. (972) nezaznamenaly prameny žádnou zmínku o jakékoliv společné akci. To mohlo být zapříčiněno hlavně krátkým obdobím útlumu veletské aktivity po potlačení jejich povstání v roce 955 a bojích s Poláky v šedesátých letech. Tohoto krátkého mezidobí využil císař Ota k rekonstrukci alespoň části církevní organizace zničené během poslední velké slovanské vzpoury.²⁰⁸ Kníže Boleslav předával tedy svému nástupci rozlehlé území, početnou vojenskou družinu a především dobré diplomatické zázemí. Boleslav od roku 955 udržoval přátelské vztahy s císařem, od roku 965 měl na své straně polského knížete a územní expanzí do Polska bylo zavdáno na obnovení možného vojenského spolku s Velety. Kvůli spojenectví s Polskem nemuselo nutně dojít k zániku česko-veletského přátelského spolku, jak bylo výše zmíněno. Boleslav si sňatkem své dcery Doubravy s polským knížetem zajistil nového spojence, který u něj hledal ochranu právě před Velety. Měšek rovněž potřeboval mír po několika vpádech Veletů na své území. Patrný je také úbytek zpráv o konfrontacích mezi Velety a Poláky. Polský historik G. Labuda nastínil i možnost jakéhosi „trojspolku“ mezi Čechy, Velety a Poláky, jenž se ovšem v pramenech neprojevil.²⁰⁹ Myšlenka česko-veletsko-polského trojspolku je však záležitostí čistě spekulativní, nemající jakékoliv opory v pramenech. Mezi Velety a Poláky nikdy nedošlo k uzavření žádného pevného spojenectví. Boleslav byl tedy jediným, kdo měl s oběma stranami přátelské

---

²⁰⁷ O rozloze, budování a vývoji říše Boleslava I. více: LUTOVSKÝ, Michal: *Bratrovrah a tvůrce státu – Život a doba knížete Boleslava I.* Praha 1998, str. 106-118, MATLA-KOZŁOWSKA, Marzena: *Pierwsi Przemyslidzi i ich państwo (od X do połowy XI wieku). Ekspansja terytorialna i jej polityczne uwarunkowania.* Poznań 2008., BLÁHOVÁ, Marie, FROLÍK, Jan, PROFANTOVÁ, Naďa: *Velké dějiny I.*, str. 286-301, ŽEMLIČKA Josef: *Das Reich des böhmischen Boleslaus und die Krise an der Jahrtausendwende. Zur Charakteristik der frühen Staaten in Mitteleuropa.* Archeologické rozhledy 47, Praha 1995, str. 267-278

²⁰⁸ Asi nejvýznamnějším počinem této reformy bylo povýšení Magdeburgu na arcibiskupství v roce 968. Magdeburg se měl stát novým misijním centrem pro východní a severní oblasti. Novému arcibiskupství byla podřízena mimo jiné i biskupství v Braniboru a Havelberku a tři nová biskupství na území Srbů – Merseburg, Žiž a Míšeň, o jejichž založení bylo rozhodnuto na synodě v Ravenně v roce 967. Více: LABUDA, Gerard: *Kryž i dyplomacja jako środek pacyfikacji (założenie arcybiskupstwa magdeburgskiego 962-968 in Fragmenty*, str. 287-288

²⁰⁹ LABUDA, Gerard: *Kryž i dyplomacja jako środek pacyfikacji (założenie arcybiskupstwa magdeburgskiego 962-968), Początek sojuszu polsko-niemieckiego in Fragmenty*, str. 288

a spojenecké vztahy. Český kníže tak mohl v této situaci vystupovat jako záruka míru. Vláda Boleslavova stejnojmenného syna znamenala další mezník ve vývoji česko-veletského vztahu.

Nový český kníže zahájil svoji vládu dokončením otcova dlouhodobého úsilí o zřízení pražské diecéze.²¹⁰ Nově zřízené biskupství mělo být podřízeno mohučské arcidiecézi a za prvního biskupa pražské stolice byl vybrán kněz saského původu jménem Dětmar (Thietmar). Kromě vysokého vzdělání ho do úřadu pražského biskupa doporučovala mimo jiné i skutečnost, že dobře hovořil slovanským jazykem. Vzhledem k dlouhodobému střetávání Sasů a Polabských Slovanů nebyla tato Dětmarova zkušenost nijak neobvyklá. Ve stejném roce (973) čekala Boleslava II. první zkouška. Krátce po smrti Boleslava I. zemřel totiž jeho dlouholetý spojenec Ota I.²¹¹ Právo Otova stejnojmenného syna na otcův trůn zpochybnil jeho bratranec, bavorský vévoda Jindřich Svárlivý. Jindřichovi se podařilo získat několik spojenců, mezi nimiž byli i český a polský kníže. Přívrženci mladého Oty vypravili do Bavorska vojsko ze Saska a Jindřich musel na přelomu roku 975 ze svého vévodství utéct. Thietmar o jeho útěku zaznamenal: „*Roku od Vtělení Páně 976 bavorský vévoda Jindřich, zbavený cti a vyobcovaný z církve, uprchl do Čech. Zatímco pobýval u knížete Boleslava, císař proti němu vytáhl s velikým vojskem, ale vůči žádnému z nich ničeho nedosáhl. Lstí jednoho z Boleslavových bojovníků dokonce ztratil mocný šik Bavorů, který mu šel na pomoc a položil se táborem u Plzně.*“²¹² Po takovém výsledku následovalo diplomatické urovnání celé roztržky. Boleslav II. se s Otou II. usmířil a roku 978 jej uznal za svrchovaného vládce. Jindřich Svárlivý byl na krátkou dobu uvězněn, ale následně byl propuštěn a od kolínského arcibiskupa Warina dostal z titulu bratrance zesnulého císaře do opatrování tříletého následníka trůnu, budoucího Otu III.²¹³ Události první roztržky mezi Otou II. a Boleslavem II. zdánlivě s česko-veletským spolkem nesouvisí, jelikož Veleti se do této Boleslavovy akce zřejmě vůbec nezapojili. Přesto je však nutné tyto události ve stručnosti nastínit, jelikož jsou úzce spojeny, jak bude níže ukázáno, s událostmi v roce 983, kdy se celé říšské panství v Polabí otřásl v základech.

---

²¹⁰ Více: SOMMER, Petr, TŘEŠTÍK, Dušan, ŽEMLIČKA, Josef, a kol.: *Přemyslovci*, str. 259-260, KADLEC, J.: *Die Gründung des Bistum Prag*, in *Archiv für Kirchengeschichte vom Böhmen-Mähren-Schlesien*. Praha 3 1973, str. 9-23, HRUBÝ, Vilém: *Původní hranice biskupství pražského a hranice říše české v 10. století*. ČMM 50, Praha 1926, str. 171-264. K christianizaci raně středověkých Čech více: SOMMER, Petr: *Začátky křesťanství v Čechách – Kapitoly z dějin raně středověké duchovní kultury*. Praha 2001,

²¹¹ Více: SCHIEFFER, Rudolf: *Otto II. und sein Vater*. In: *Frühmittelalterliche Studien* 36, Münster 2002, str. 255–269

²¹² Thietmar III. str. 105: „*Anno dominice incarnationis nongentisimo septuagesimo sexto Henricus dux Bawariorum, honore et communione privatus, Boemiam fugit. Quem imperator ibidem valido petens exercitu cum Bolizlavo duce manentem, nil ibi prorsus in neutro horum profecit, sed magnam Bawariorum catervam sibi ad auxilium huc venientem et iuxta Plisini urbem castrametata...*“

²¹³ Thietmar IV. str. 130

V polovině roku 982 se Ota II. odebral do Itálie, kde hodlal mimo jiné zastavit pronikání Arabů ze Sicílie na italskou pevninu. Výprava skončila katastrofální porážkou Otova vojska v bitvě poblíž města Crotone. Ota posléze setrval na Apeninském poloostrově až do své smrti v prosinci následujícího roku. Po jeho smrti se na scéně znovu objevil Jindřich Svárlivý v silné pozici poručníka mladičkého císařova syna, budoucího Oty III.²¹⁴ Na Velikonoce roku 984 se v Quedlinburku prohlásil za nástupce svého zemřelého bratrance a následně mu jako novému králi holdoval český kníže Boleslav, vládce Polska Měšek a kníže obodritského svazu Mstivoj.²¹⁵ Po dlouhé době máme doložen přímý styk českého a obodritského vládce, jenž od Jindřichova případného nástupu na trůn pravděpodobně sliboval umírněnější postup Saska vůči Slovanům. Říše tak prožívala další dynastickou krizi, k jejíž vyvrcholení se níže ještě vrátíme, jelikož současně s ní probíhalo další velké povstání na východě.

Smrt císaře Oty II. povzbudila i Slovary na východní hranici. První plamen odporu vzplál údajně 29. června v Havelberku, kde měla být podle Thietmara pobita zdejší vojenská posádka a následně vyvrácena havelberská biskupská stolice.²¹⁶ Po třech dnech dorazilo povstalecké vojsko k dalšímu biskupskému sídlu v Braniboru. Tamní biskup jménem Wolemerus s početnou družinou včas utekl ze svého sídla a zanechal bezbranné duchovenstvo svému osudu. Slovanští vzbouřenci následně město obsadili a znesvětili hrob dřívějšího biskupa Dodila.²¹⁷ Tato akce v okolí Havelberku a Braniboru nemohla být dílem nikoho jiného než Veletů, kteří tak započali další sérii válek s říší, trvající až do konce tisíciletí, do níž se s výjimkou Srbů zapojily téměř všechny kmeny Polabských Slovanů.²¹⁸ Toto nové povstání bylo především politickým hnutím, tedy bojem za politickou nezávislost a nikoliv pohanskou reakcí, jak by se mohlo ze výše zmíněných informací zdát. Polabští Slované museli útočit na veškeré světské i církevní orgány říšské správy, mezi které patřila i napadená

---

²¹⁴ Více: ALTHOFF, Gerd: *Otto III. - Gestalten des Mittelalters und der Renaissance*. Darmstadt 1997, EICKHOFF, Ekkehard: *Theophanu und der König. Otto III. und seine Welt*. Stuttgart 1999, KELLER, Hagen: *Otoni - Jindřich I. Ptáčník, Ota I., II., III., Jindřich II.* Praha 2004.

²¹⁵ Thietmar IV. (2) str. 133

²¹⁶ Tamtéž III. (17) str. 118: „*Quod eciam III. Kal. Iulii scelus, percusso in Hawelbergium presidio destructaque ibidem episcopali cathedra primum exoritur.*“

²¹⁷ Tamtéž III. (17) str. 118: „*Transactis autem trium spaciis dierum Sclavorum conspirata manus Brandeburgiensem episcopatum, XXX annos ante Magadaburgiensem constitutum, cum iam prima sonaretur, invasit fugiente prius tercio antistite eiusdem Wolcmero et defensore eius Thiedrico ac militibus ipsa die vix evadentibus. Clerus ibidem capitur, et Dodilo, eiusdem sedis antistes II., qui a suis strangulatus tres annos iacuit tunc sepultus e tumulo eruitur et, integro adhuc eius corpore ac sacerdotati apparatu, ab avaris canibus predatur et iterum temere reponitur, omnis aeclesie thesaurus distrahitur et sanguis multorum miserabiliter effunditur.*“

²¹⁸ Více: LABUDA, Gerard: *Trzecie powstanie Slowian Polabskich* (983). In: *Fragmenty*. str. 294-295, HERRMANN, Joachim: *Die Slawen*, str. 345-349, BULÍN, Hynek: *Povstání Polabských Slovanů na sklonku 10. století*. *Slovanské historické studie II.* Praha 1957, str. 7-59, Starší pojednání: LABUDA, Gerard: *Powstania Slowian polabskich u schyłku X. wieku*. In *Slavia occidentalis* 17, Poznań 1947,

biskupství v Havelberku a Braniboru. Arcibiskupové a biskupové nebyli totiž jen duchovními správci křesťanského lidu, nýbrž i říšskými knížaty, pravidelně vystupujícími jako vojevůdci svých družin v bojových akcích říše proti Slovanům. Zničení dvou předsunutých biskupství na veletském území se tak stalo předpokladem úspěchu povstání.²¹⁹

Vraťme se však k Thietmarově vyprávění o událostech v roce 983. Po veletském útoku zaznamenal náš hlavní informátor stručnou zprávu: „*V té době české vojsko vedené knížetem Dedim dobylo a vyplenilo kostel v Zeitzu [Žiči], jehož první biskup Hugo uprchl.*“²²⁰ Tento nájezd českého vojska kladl již F. Palacký do přímé souvislosti s povstáním Veletů v Braniboru a Havelberku.²²¹ To je ovšem dnes již dávno překonaná teorie, jelikož zmiňovaný biskup Hugo zemřel podle *Annales necrologici Fuldenses* již v roce 979.²²² Incident se proto musel odehrát před rokem 979. Pravděpodobně se tak podle H. Bulína stalo mezi lety 976-978, kdy byl Boleslav II. s Otou II. ve válečném vztahu.²²³ Thietmar tak popsal malý střípek událostí z prvního vystoupení Boleslava II. proti mladému císaři. V první fázi nového slovanského povstání proti říši proto nelze spatřovat stopy vzájemné spolupráce českého knížete a veletského svazu. Boleslav II. byl k událostem v roce 983 spíše pasivní a nepodpořil ani jednu stranu. Veletské povstání skončilo v první fázi neslavně. Thietmar o jeho porážce podává poměrně podrobnou zprávu: „*Poté co zničily, vyloupily a vypálily všechna města a vesnice až k řece Tanger, shromáždily se slovanské vojenské oddíly, pěší i jízdní, v počtu více než třicet tisíc. Bez jakýchkoli ztrát se s pomocí svých bohů nerozpakovaly v čele se svými trubači pustošit zbylé kraje. Biskupové Giseler a Hildeward se sešli s markrabětem Dietrichem a jinými hrabaty Rikdagem, Hodem, Binizem, Fridrichem, Dudem, s mým otcem Siegfriedem a mnoha dalšími. V sobotu po rozednění vyslechli společně mši. Pak, když opevnili těla i duše svá nebeskou svátostí, s vírou zaútočili na blížící se nepřátele a kromě těch, kteří se spasili útekem na kopec, je naprosto porazili.*“²²⁴ Bitvou na Tongeře (Tangera) bylo veletské povstání potlačeno, ale boje nadále pokračovaly.

---

²¹⁹ BULÍN, Hynek: *Povstání*, str. 55-56

²²⁰ Thietmar III. (18) str. 120: „*Temporibus hiis ecclesia Citicensis a Boemiorum exercitu Dedi uce capta est et depredata Hugone primo tunc episcopo hinc effugato.*“

²²¹ PALACKÝ, František: *Dějiny I.* str. 257

²²² *Annales necrologici Fuldenses* a. 979, str. 204, (MGH-SS 13)

²²³ BULÍN, Hynek: *Povstání*, str. 14-15

²²⁴ Thietmar III. (19) str. 121: „*Desolatis tunc omnibus preda et incendio urbibus ac villis usque ad aquam, quae Tongera vocatur, convenerunt e Sclavis peditum ac equitum plus quam XXX legiones, quae sine aliqua lesione residua quaeque suorum auxilio deorum tunc devastare non dubitarent, tubicinis precedentibus. Non latuit hoc nostros. Conveniunt episcopi Gisillerus et Hilliwardus cum marchione Thiedrico caeterisque comitibus, Ricdago, Hodone et Binizone, Fritherico, Dudone ac patre meo Sigifrido aliisque compluribus, qui ut dies sabbati primo illuxit, missam omnes audiunt, corpus animamque caelesti sacramento muniunt hostesque obvios fiducialiter inrumpentes, paucis in unum collem effugientibus, prosternunt.*“

V roce 984, tedy zhruba rok po porážce Veletů, podle Thietmara: „*Mstivoj, kníže Obodritů, vypálil a zpusťošil bývalé biskupské sídlo Hamburk.*“²²⁵ Vpád knížete Mstivoje znamenal samostatnou akci obodritského svazu, již neměla přímou souvislost s veletským povstáním. Thietmar bohužel nezaznamenal, kdy přesně měl Mstivoj zpusťošit Hamburk, a proto nevíme, jestli se tak stalo před Velikonocemi, kdy Mstivoj po boku českého a polského knížete vyslovil na již zmiňovaném sněmu v Quedlinburku podporu Jindřichu Svárlivému či až později. Na onom velikonočním sněmu nezískal Jindřich Svárlivý dostatečnou podporu, a proto se odebral raději znovu do Čech.²²⁶ Situace využil právě český kníže k ovládnutí strategicky položené Míšeň. Nevíme přesně, jestli Boleslav chtěl tímto krokem posílit své postavení nebo si snažil zajistit další průchod ke svým veletským spojencům, jelikož Míšeň nepobyla v českých rukách příliš dlouho. Čím nepříznivěji se situace pro Jindřicha Svárlivého vyvíjela, tím více pocíťoval český kníže nutnost přechodu do tábora přívrženců mladičského Oty III. Pro tento přechod využil Boleslav právě získané Míšeň, kterou císaři vrátil a v roce 986 spolu s Měškem v Quedlinburku uznal Otou III. právoplatným císařem. Boleslav si nyní potřeboval napravit svoji pošramocenou reputaci u císařského dvora, a proto v následujících letech do událostí na východní hranici vůbec nezasahoval. S cejchem nespolehlivého spojence se však musel potýkat ještě dlouho poté.

Mezitím na východní hranici pokračovaly v menší intenzitě krvavé boje, jejichž průběh není zapotřebí podrobně líčit, jelikož v nich nenacházíme žádné stopy česko-veletských vztahů. Naopak v průběhu roku 984 je patrné postupné ochabování vztahů mezi knížetem Boleslavem a jeho polským protějškem. K rozladění vztahů přispěla zejména Měškova obava z moci Boleslava II. i jeho přátelství s Velety, Měškovými úhlavními nepřáteli, a snaha polského vládce o samostatnou zahraniční politiku. Do té doby byla polská zahraniční politika, jak bylo výše naznačeno, v určitém směru závislá na české. Měšek z počátku potřeboval českou podporu jak proti Veletům, tak proti Otonům. Nyní však pocíťoval obavu z přílišné moci svého souseda. Po smrti kněžny Doubravky v roce 977 utužil své přátelství se saskou dynastií, když si vzal dceru saského vévody Dětricha jménem Oda. Po úmrtí svého tchána v roce 985 zaujal Měšek fakticky postavení strážce otonských zájmů na východě.²²⁷ Nově nabytou prestiž Měška dokládá i záznam o jeho smrti v *Annales necrologici Fuldenses* k roku 992, kde hovoří o skonu „*Misicho marchio.*“²²⁸ Během let

---

²²⁵ Thietmar III. (18) str. 120: „*Mistui Abdritorum dux, Homanburg, ubi sedes episcopalis quondam fuit, incedit atque vastavit.*“

²²⁶ Thietmar IV. (5) str. 136

²²⁷ CHARVÁT, Petr: *Boleslav II – Sjednotitel českého státu* Praha 2004, str. 124

²²⁸ *Annales necrologici Fuldenses* a. 992, str. 206

984 – 990 se Měšek Boleslavovi stále vzdaloval.²²⁹ Kromě navázání dynastického svazku se Saskem utužil Měšek své vazby na uherské Arpádovce, když provdal svoji sestru Adelaidu za vévodu Gejzu.²³⁰

Nepřátelství naplno propuklo v roce 990, kdy se Měšek zmocnil části Slezska a Krakovska, spadající pod vládu Boleslava II. Český kníže okamžitě shromáždil vojsko a vydal se dobýt ztracené území zpět. V úvodu této práce bylo již nastíněno, že kronikář Thietmar tažení Boleslava II. velice detailně popsal a jeho zpráva se stala základním podkladem celé problematiky česko-veletského spolku. Pro bližší pochopení je nutné odcitovat celou Thietmarovu zprávu obsahující velice cenné informace: „*V té době vznikly spory mezi Měškem a Boleslavem a navzájem si velmi škodili. Boleslav si přizval na pomoc Lutice, kteří byli vždy věrní jemu i jeho předkům. Měšek naopak hledal pomoc u císařovny [Theofano]. Ta v té době pobývala v Magdeburku a poslala tamějšího arcibiskupa Giselera a hrabata Ekkeharda, Esika, Biniza, mého otce a jeho jmenovce, dále Bruna a Uda a mnoho dalších. Ti se sešli se čtyřmi slabými vojenskými sbory v kraji Slupjanů²³¹ a usadili se u jezera, přes něž byl postaven dlouhý dřevěný most. Předchozího dne byl jeden z Willových druhů, kteří jeli napřed podívat se na svůj statek, zajat Čechy. Nyní v nočním klidu se mu podařilo uprchnout a ihned o nebezpečí zpravil hraběte Biniza. Po tomto varování naši rychle vstali a připravili se k boji. Hned za úsvitu při východu Jitřenky vyslechli mši, byť vestoje a někteří již v koňských sedlech. A při východu slunce vyrazili z tábora v obavách o výsledek nadcházejícího střetnutí.*“²³² Pomoc vyslaná císařovnou Theofano je jen důsledkem Měškovy předchozí politiky vůči říši. Ve zprávě můžeme postřehnout i nový název pro Velety – Lutici, který se od druhé poloviny 10. století používal jako běžné označení mocenského jádra jejich kmenového svazu. Thietmar dále pokračuje: „*Tehdy, 13. července, přitáhl Boleslav se svým vojskem a obě strany vyslaly špehy. Z Boleslavova vojska byl vypraven bojovník jménem Slopan, aby špehoval naše oddíly. Když se vrátil, dotázal se ho jeho pán, jak velké je to vojsko a zda s ním může bojovat či nikoli. Jeho vazalové ho totiž vyzývali, aby nikoho z našich*

---

²²⁹ O Měškově politice více: ŁOWMIAŃSKI, Henryk: *Początki V.* str. 548-575

²³⁰ Více: HAVLÍK, Lubomír: *Tři kapitoly*, str. 70

²³¹ Slupjané byli slovanským kmenem žijícím v severní části Dolní Lužice u Odry.

²³² Thietmar IV (11) str. 144-145: „*Eo tempore Miseco et Bolizlavus inter se dessonantes multum sibi invicem nocuerunt. Bolizlavus Liuticios suis parentibus et sibi semper fideles in auxilium sui invitat, Miseco autem predictae imperatricis adiutorium postulat. Quae cum tunc in Magadaburg fuisset, Gisillerum eiusdem archiepiscopum comitesque hos, Ekkihardum, Esiconem, Binizonem, cum patre meo et eius equivocum, Brunone ac Udone caeterisque compluribus eo misit. Qui vix cum IIII proficiscentes legionibus ad pagum Selpuli dictum venerunt ac iuxta unam paludem, supra quam pons longus porrigitur, consederunt. Et ecce, in noctis silentio unus ex sociis Willonis, qui pridie ad perspiciendum suimet praedium precedens a Boemiis captus est, evadens periculum imminens Binizoni primo indixit comiti. Tunc nostri eius ammonitione celeriter surgentes se preparant et in ipso iam venientis aurorae crepusculo missam audiunt quidam stando et alii super equos sedendo et in ortu solis exeunt e castris solliciti de eventu futuri certaminis.*“

nenechal odejít živého. Špeh mu sdělil toto: 'To vojsko je množství malého, ale silou vynikající a celé ve zbroji. Můžeš s ním bojovat, ale i kdybys dnes zvítězil, budeš tak oslaben, že svému nepříteli Měškovi při vytrvalém pronásledování sotva unikneš, pokud se ti to vůbec podaří. A ze Sasů si uděláš trvalého nepřítele. Jestliže budeš poražen, bude to tvůj konec i konec panství, kterému vládneš. Nemáš žádnou naději na odpor, protože nepřátelé tě obklopují ze všech stran.' Když Boleslav vyslechl ta slova, jeho hněv opadl. Uzavřel mír a navrhl našim knížatům, aby se přidali k němu, vyrazili k Měškovi a podpořili ho při jednání, jak získat zpět ztracené území. Naši s tím souhlasili a arcibiskup Giseler s hrabaty Ekkehardem, Esikem a Binizem ho doprovodili, ostatní se pak v míru vrátili domů. Když přišel večer, všichni odložili zbraně až do stvrzení mírové dohody přísahou. Poté se jich opět chopili. Boleslav táhl s našimi k Odře. K Měškovi vyslal posla se zprávou, že má jeho spojence ve svých rukou. Jestliže mu vrátí uchvácenou zemi, nechá je bez úhony odejít, jestli ne, všechny je dá zabít. Ale Měšek odpověděl takto: 'Pokud chce král své lidi zachránit nebo pomstít jejich smrt, ať to udělá. On se kvůli nim ničeho vzdávat nebude. Když se to Boleslav dozvěděl, propustil naše muže, ale vyloupil a vypálil v přilehlých krajích vše, co mohl.'²³³ Tažení tedy skončilo pro Boleslava spíše neúspěchem. Celá tato epizoda dokazuje úzké vztahy Veletů s českým knížetem, jehož osoba měla u Veletů stále velikou váhu. Nejenže mu Veleti přišli na pomoc proti svému dlouholetému nepříteli, ale také dokázali strpět ve vojsku své další úhlavní nepřátelé – Sasy. Český kníže musel svým veletským i saským spojencům zaručit bezpečnost, což obě strany zřejmě akceptovaly. Toto krátké usmíření mezi Velety a saským kontingentem nemohlo pochopitelně vydržet příliš dlouho: „Na zpáteční cestě oblehl [Boleslav] hrad a zmocnil se ho, aniž by se obyvatelé bránili, i s jeho správcem, kterého přenechal Luticům, aby ho sťali. Ti bez prodlení před hradem obětovali svým ochranným bohům a pak se vrátili domů. Tehdy si Boleslav uvědomil, že naši [Sasové]

---

²³³ Thietmar IV (12) str. 145-146: „*Tunc Bolizlavus cum suis venit turmatim II. Id. Iulii, et utrimque nuncios mittuntur. Et ex parte Bolizlavi quidam miles, Slopan nomine, ad perspiciendum agmen, nostrorum accessit et reversus inde interrogatur a domino, qualis esset exercitus hic, si cum eodem potuisset pugnare an non. Ortabantur enim hunc satellites sui, ut nullum de nostris vivum sineret abire. A quo sic ei redictum est. Exercitus hic quantitate parvus, qualitate sua optimus et omnis est ferreus. Pugnare cum eo tibi potis est, sed si tibi hodie victoria evenit, sic prosterneris, ut fugiendo Miseenem inimicum te continuo persequentem vic aut nequaquam evadas et Saxones tibi hostem in perpetuum acquiras. Si autem victus fueris, finis est de temet ipso et de omni regno ad te pertinenti. Non enim remanet spes ulla resistendi inimico te undiquessucus vallante. Talibus eloquiis furor illius sedatur, et pace facta principes datur, et pace facta principes nostros alloquitur, ut qui contra eum huc venirent, cum eo ad Miseenem pergere et in restituendis suimet rebus se apud Miseenem adiuvaré voluissent. Hoc laudabant nostri et Gisilerus archipresul cum Ekkihardo, Esicone ac Binizone comitibus proficiscebatur cum eo, caeteris omnibus domum cum pace revertentibus. Ad vespertascente iam die hiis omnibus arma sumuntur et mox cum iuramento firmatis redduntur. Venit Bolizlavus cum nostris ad Oderam, ad Miseenem nuncius mittitur, qui diceret se in potestate sua auxiliares suos habere. Si regnum sibi ablatum redderet, hos incolomes abire permetteret, sin autem omnes perderet. Sed Miseco huic talibus respondit si voluisset rex suos acquirere salvos aut ulcisci perditos faceret, et si hoc non fieret, quod propter eos nil omnino nostris quaecumque potuít, ex locis curcumiacentibus predatur ac incedit.*“

nemohou z území Luticů bez jeho pomoci vyváznout, aniž by je stihla pohroma. Propustil je tedy za rozbřesku následujícího dne a nabádal je, aby si pospíšili. Sotva to naši nepřátelé [Veleti] zjistili, ihned se je snažili s velkým houfem vybraných mužů pronásledovat. Jen s velkou námahou je Boleslav dokázal uchlácholit: 'Vy, kteří jste mi přišli na pomoc, snažte se, abyste dokonali, co jste začali. Ujišťuji vás, že dokud budu žít, nedopustím, aby někdo z těch, které jsem přijal pod svou ochranu a v míru propustil, utrpěl nějakou škodu. Vím, že není čestné ani rozumné si udělat z blízkých přátel protivníky. Vím, že mezi vámi panuje velké nepřátelství, ale na pomstu přijdou vhodnější časy.' Lutici se po těchto slovech uklidnili a zůstali s ním ještě dva dny. Poté, co si vyměnili pozdravy a obnovili staré svazky, se rozešli. A pak tito věrolomníci vybrali 200 mužů, aby pronásledovali naše, kterých tehdy už bylo nemnoho. Naším to prozradil jeden z vazalů hraběte Hoda. Oni ihned zvýšili svůj spěch, aby unikli do Magdeburku.²³⁴ Thietmar, jakožto současník těchto událostí a tudíž náš hlavní informátor, byl o vývoji situace v roce 990 zřejmě dobře obeznámen, a proto lze jeho svědectví přijmout bez větších námitek. Boleslavův proslov k veletskému vojsku byl zřejmě trochu přibarven, ale podstatu tehdejšího stavu vystihuje poměrně přesně. Český kníže zde dává najevo, že na začátku tažení zaručil svým spojencům bezpečnost, jelikož dobře věděl o jejich vzájemné nesnášenlivosti. Tento slib byl Boleslav ochoten dodržet i za cenu vojenského zásahu proti Veletům, čímž by si udělal ze svých blízkých přátel a spojenců protivníky. K tomuto kroku se Boleslav zcela určitě nechtěl uchýlit, a proto zvolil v podstatě alibistickou strategii. Veletům se měla dostat v budoucnosti jejich pomsta, ale mělo se tak stát, až se na saské vojsko nebude vztahovat slib ochrany českého vládce. Tím Boleslav dostal svým závazkům, a neriskoval tak konflikt se Saskem ani ztrátu svých cenných veletských spojenců. Během oněch dvou dnů, kdy pobývalo veletské vojsko v Boleslavově táboře, byly podle Thietmarovy zprávy obnoveny i staré svazky mezi českým knížetem a veletským svazem. Česko-veletský spolek se do té doby projevoval především vzájemnou neutralitou

---

²³⁴ Thietmar IV (12) str. 146-147: „*Inde reversus urbem unam...nomine possedit et hanc cum domino eius, urbanis nil repugnantibus, aequisivit eundemque Liuticis ad decollandum dedit. Nec mora, diis fautoribus haec ostia ante urbem offertur et de reversione ab omnibus traestatur. Tunc Bolizlavus, sciens nostros ex patre Liuticiorum incolumes non posse domum sine eo pervenire, crastino dimisit eos crepusculo, ut ammoniti fuerant multum properantes. Quod ut predicti hostes comperierunt pone sequi maxima electorum multitudine mox nitebantur. Quos Bolizlavus vix conpecuit talibus: '„Vos, qui in meum huc venistis auxilium, videte ut hoc perficiatis bonum, quod incepistis, pro certo scientes, quos in fidem succepi meam et in bona pace dimisi, vita superstite mea nullum hodie pacitor perpeti malum. Non est nobis honor nec consilium, hactenus amicos familiares nos nunc effici /manifestos/ hostes. Scio magnam inter vos esse inimiciam, et hanc ulcisci eveniunt vobis tempora hiis multo apciora' Hiis alloquiis Luitici sedati duos dies ibi ab eo detenti sunt et tunc invicem se salutantes antiquum fedus renovantes discesserunt. Tum vero illi infitune illi infideles, qui nostros insequerentur, quia pauci erant, ducentos milites eligerunt. Quod nostris mox a quodam Hodonis satellite comitis intimatum est. Unde in ipsa accelerantes hora, Deo gratia! ad Magadaburg incolumes pervenerunt, hostibus se in vanum sie laborantibus.*“

během konfliktu s říší, přičemž ani jedna strana nepodporovala nepřátele strany druhé. O jednotlivých důvodech tohoto stavu bylo pojednáno v předchozích kapitolách.

Během druhé poloviny 10. století se na středoevropské scéně objevuje raný polský stát, s nímž česko-veletský spolek nepočítal. Až do osudného roku 990 však Čechové a Veleti udržovali přátelské vztahy a rituál v Boleslavově ležení znamenal obnovení starého přátelství a zřejmě i slib případné vojenské podpory. Ve vzájemné úmluvě muselo figurovat i Polsko, jež se po Sasku stalo druhým úhlavním nepřítelem Veletů a pro určitou chvíli i Boleslava. Tímto aktem tedy nemusel být nutně obnoven česko-veletský spolek, jak naznačil H. Bulín.²³⁵ Ten, jak jsme si ukázali, zřejmě v omezené míře existoval nepřetržitě v podobě přátelského spolku zajišťující neutralitu a snad i tichou podporu obou stran. V Boleslavově ležení byl tedy kromě starého přátelského spolku obnoven i spolek vojenský. Následující události ukazují, jak se česko-veletské vztahy dále vyvíjely.

V posledním decenniu 10. století máme přímý kontakt Čechů s Velety doložen pouze dvakrát. V obou případech se tak stalo prostřednictvím vojenské výpravy mladého císaře Oty III. V roce 991 vedl Ota III. výpravu proti Braniboru, který s velkým vojskem obsadil. Po odchodu říšského vojska se hradu zmocnil jakýsi rytíř jménem Kizo. Tento rytíř byl v nepřátelském poměru k markraběti Dětfřichovi, a proto se spojil s Velety, s jejichž pomocí opanoval hrad Branibor i jeho okolí.²³⁶ Kizovu zradu nemohl Ota jen tak přehlédnout, a tak se o rok později znovu vypravil proti Braniboru. Nové Otovy výpravy se zúčastnil kromě bavorského vévody Jindřicha a pomocných oddílů z Polska i český kníže Boleslav II.²³⁷ Ve svých pracích se H. Bulín klonil spíše k názoru o rozpadu česko-veletského spolku v roce 992, ale rovněž nastínil zajímavou teorii, jež by předchozí tvrzení vyvrátila.²³⁸ Boleslav se mohl podle autora zúčastnit výpravy jako zprostředkovatel míru. Tomu by nasvědčoval i fakt, že tažení neskončilo krvavým střetem, nýbrž příměřím. Ota měl údajně uvěřit slibům Veletů a uzavření příměří mělo být vůlí knížat, doprovázejících svého císaře.²³⁹ Právě mezi těmito „*principes*“ sehrál důležitou roli kníže Boleslav, který se musel nějakým způsobem za Velety

---

²³⁵ BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veletského přátelství*, str. 59

²³⁶ *Annales Hildesheimenses* a. 991, str. 25: „*Otto rex cum magno exercitu Saxonum ac supplemento Misacon Brennanburg obsedit et vicin. Illo autem inde digrediente, Saxonicus quidam Kizo eandem urbem Liutizorum auxilio audacter satis contra regis imperium invasit, atque praedictorum Sclavorum pertinacia adversum ius fasque omne iniuste ditioni suae subegit, erebas latrociniarum irruptiones in Saxoniam iuxta Albiam flumen molitus est, a quibus Dei gratia non victor, sed veluti fugitivus predo latitando aufugit.*“

²³⁷ *Annales Hildesheimenses* a. 992, str. 25: „*...ad eum Heinricus dux Baiariorum et Bolizlao Boemanorum princeps cum ingenti multitudine in auxilium regi.*“

²³⁸ BULÍN, Hynek: *Česko-veletské a polsko-veletské vztahy v druhé polovině 10. století (Dvě kapitoly z dějin vztahů západoslovanských v období raného feudalismu)*. In: *Studia z dziejów polskich i czechosłowackich I*, Wrocław 1960. str. 61

²³⁹ *Annales Hildesheimenses* a. 992: „*Verum dominus rex, bonis Sclavorum promissionibus confidens suisque principibus resistere nolens, pacem illis iterum concessit et inde in patriam remeavit...*“

zaručit. Toto Boleslavovo postavení by se dalo považovat za logické, jelikož jako jediný z účastníků výpravy měl s Velety dobré vztahy a ti po jeho zaručení byli ochotni vyjednávat. Dojednané příměří však nevydrželo ani rok, jelikož o několik měsíců později v roce 993 Kizo zradil své veletské spojence a vrátil Branibor zpět Otovi.²⁴⁰ Veleti tento Kizův krok mohli chápat jako porušení příměří, v němž muselo být Kizovo držení Braniboru zakotveno. Ačkoliv se jednalo o jasnou záminku k válce, nemáme od roku 993 téměř žádné zprávy o nepokojích na řísko-veletské hranici. Říše měla tedy ve svém držení bývalý ústřední hrad kmene Stodoranů a musela se v té době orientovat spíše na Obodrity, jejichž vojska začínala získávat na severu převahu.²⁴¹ Nedomnívám se proto, že by v této výpravě, jíž výsledkem bylo několik menších šarvátek a nakonec uzavření příměří, byly porušeny přátelské vztahy mezi českým knížetem a Velety utvrzené v roce 990.

Poněkud složitější situace nastala v roce 995. Někdy mezi lety 993 – 995 došlo ke sblížení Obodritů a Veletů. Jejich nová aliance mohla říši jenom přitížit, a proto bylo nutné co nejdříve uspořádat trestnou výpravu. K té přistoupil Ota III. po svém návratu z Itálie v roce 995, kdy znovu povolal na pomoc vojska českého a polského knížete. Říšská vojska měla sice dosáhnout dílčích úspěchů, ale následujícího roku byl Ota nucen uzavřít s Polabskými Slovany mír a spěchat na Apeninský poloostrov. Český kontingent měl vést stejnojmenný syn českého knížete, budoucí Boleslav III. Spolu s ním vedl část českého vojska i nejstarší syn velmože Slavníka jménem Soběslav, což mu paradoxně zachránilo život, jelikož v době jeho nepřítomnosti byla Libice, sídlo jeho otce, vypálena a všichni příslušníci rodu byli pobiti.²⁴² V tomto případě by se mohlo zdát, že se české oddíly zúčastnily tažení proti obodritsko-veletskému spojenému vojsku, ale zprávy z pramenů nejsou jednoznačné. Pro hlubší pochopení je zapotřebí ve stručnosti uvést základní přehled kronikářských a analistických zpráv:

- Kronikář Thietmar uvádí k roku 995 zprávu: „*In quarto pestilencia cum fame et bello orientalibus ingruit, et rex Apodritos petit et Wiltios vastavit.*“²⁴³ Text by se dal přeložit zhruba v tomto znění: „*Ve čtvrtém roce mor, hlad a válka vypukly a král*

²⁴⁰ Tatměž a 993: „*Kizo, qui antea rebellis extiterat et refuga, fidei Sclavis iam pridem promissam evacuans, se ipsum cum suis et cum predicta urbe Brennanburg regis ditioni subdidit.*“

²⁴¹ Annalista Saxo a 992, str. 638, (MGH SS 6): „*Bis a nostris hoc anno contra Slavos [Obodrité] pugnatum est, primus 14. Kal. Iulii, in quo proelio Thiethardus Fardensis ecclesie diaconus signifer cum multis occubuit, aliud 11. Kal. Septembris, in quo Halegred signifer Bremensis presbiter occisus est.*“

²⁴² Více: LUTOVSKÝ, Michal, PETRÁŇ, Zdeněk: *Slavníkovci : mýtus českého dějepisectví*. Praha 2005., TŘEŠTÍK, Dušan: *Kdo a proč vyvraždil Slavníkovce? Spor biskupa Vojtěcha s Vršovci a s českým státem*. Dějiny a současnost 28, Praha 2006, str. 14-16, SLÁMA, Jiří: *Slavníkovci – významná či okrajová záležitost českých dějin 10. století*. Archeologické rozhledy 47, Praha 1995, str. 182–224.

²⁴³ Thietmar IV. (19) str. 155

vytáhl proti Obodritům a Velety [tj. veletské území] poplenil.“ Tažení tedy nemuselo směřovat proti spojenému vojsku Veletů a Obodritů, nýbrž proti oběma kmenům zvlášť. O účasti českých oddílů na údajném plenění veletského území nemáme od Thietmara žádné zprávy.

- *Annales Hildesheimenses* k roku 995 o účasti Veletů nic nepíše a zmiňují se pouze o Obodritech: „*Rex Abodritos vastavit, urbes et oppida disiecit occurritque in auxilium Bolizlau filius Misaco cum magno exercitu necnon Boemani cum filio alterius Bolizlau venerunt, recepitque se rex in Saxoniam cum exercitu incolumi.*“²⁴⁴
- Stejně je tomu i u velmi stručné zprávy z *Annales Altahenses maiores*: „*Oddo rex Abodritos vastat.*“²⁴⁵
- *Annales Sangallenses maiores* přináší k témuž roku zprávu o urputných bojích mezi Sasy a „*Weletabi*“ (tj. Velety), kteří měli ohrožovat říšské území mezi Dunajem a oceánem: „*...Saxones et Sclavi, qui vocantur Weletabi, mutua se caede et incendio mactantes, totam Germaniam inter Danubium et oceanum sitam quam maxime inquietabant.*“²⁴⁶ I přes geografické vymezení veletské hrozby („*inter Dunabium et oceanum*“) nemůžeme ze zprávy vyvozovat pobyt veletského vojska u Obodritů, kam posléze směřovala Otova výprava.
- *Annales Corbeienses* se o výpravě vůbec nezmiňují
- O údajné společné akci Veletů a Obodritů tak přímo hovoří pouze *Annales Quedlinburgenses*: „*Otto cum magno exercitu Apodritos et quasdam Wlotaborum terras invadens, incendiis et depraedationibus plurimis vastavit...*“²⁴⁷
- Naprosto totožnou větu nacházíme i v *Annales Magdeburgenses*: „*Otto cum magno exercitu Apodritos et quasdam Wlotaborum terras invadens...*“²⁴⁸

Z výše uvedeného výčtu je tedy patrné, že tažení Oty III. nesměřovalo proti obodritsko-veletskému vojsku, nýbrž proti Obodritům samotným či proti Obodritům a Veletům zvlášť. S jistotou můžeme pouze přijmout fakt o účasti českého vojska v boji s Obodrity, ale o účasti na kampani proti Veletům nemáme žádné přesvědčivé důkazy. Není také jisté, jakou roli sehrála při vyslání českého kontingentu Boleslavova údajná těžká choroba, jíž byl stížen.²⁴⁹ Kromě kronikáře Kosmy se o ní zmiňuje i Thietmar, v jehož kronice není nemoc přesně

²⁴⁴ *Annales Hildesheimenses* a 995, str. 26

²⁴⁵ *Annales Altahenses maiores* a 995, str. 15

²⁴⁶ *Annales Sangallenses maiores* a 995, str. 81

²⁴⁷ *Annales Quedlinburgenses* a 995, str. 72

²⁴⁸ *Annales Magdeburgenses* a 995, str. 159

²⁴⁹ Kosmas I. (29) str. 53: „*Et quia tunc temporis dux non erat sue potestatis, sed comitum...*“

datována. Boleslav každopádně neměl žádný důvod porušit spojení s Velety, jelikož nutně potřeboval spojence proti novému polskému knížeti Boleslavovi Chrabrému, jehož mocenské ambice způsobovaly českému státu mnohé nesnáze.

V druhé polovině 10. století máme v porovnání s dobou dřívější mnohem více zpráv o česko-veletském spolku, který se naplno projevil zejména v posledních letech prvního milénia. Z bouřlivého období nepřetržitých válek mezi lety 983-997 vyšel veletský svaz posílen a naposledy ve své historii povstal z trosek. Naopak české knížectví čekaly v novém tisíciletí krušné časy. Dynastická a politická krize však nepřinesla ochabnutí česko-veletských vztahů. S mocenským vzestupem Polska musela říše přehodnotit svoje stanovisko k veletskému svazu, který v první polovině 11. století představoval značnou vojenskou oporu proti rozpínavosti Polska. Říši, Čechům a Veletům tak vyvstal nový společný nepřítel, proti němuž muselo být zakročeno. Zda-li česko-veletský spolek přetrvával i v první polovině 11. století, bude předmětem závěrečné kapitoly této práce.

6. „Z nepřátel spojenci“ - krize a zánik česko-veletského spolku

6.1 Poslední dvacetiletí česko-veletských vztahů

V posledních letech prvního tisíciletí doznávaly poslední boje velkého povstání Polabských Slovanů proti říši.²⁵⁰ Český kníže do poslední etapy těchto událostí už nestihl zasáhnout, jelikož 7. února roku 999 zemřel a na knížecí stolec zasedl jeho nejstarší syn, Boleslav III. Nový kníže se ujímal vlády nad státem, jehož území bylo již podstatně ztenčeno. Český stát se během následujících let dostal do hluboké politické a dynastické krize, při níž byla ohrožena i samotná česká státnost.²⁵¹ Dramatické změny nastaly i u českých sousedů. Od roku 992 vládl v Polsku Boleslav Chrabrý, syn dávného českého spojence Měška I. Polský panovník zpočátku pokračoval v politice svého otce a prvních deset let své vlády byl věrným spojencem mladého císaře Oty III.²⁵² Vše se ovšem změnilo v roce 1002, kdy ani ne dvaadvacetiletý Ota zemřel na italském Paternu nedaleko Říma. Říši tak znovu čekal zápas o Otovo dědictví. Největší šance na úspěch měli bavorský vévoda Jindřich, v té době jediný mužský potomek zakladatele dynastie Jindřicha Ptáčníka, a míšeňský markrabě Ekkehard, kterému před lety vydal Boleslav II. obsazenou Míšeň. Jindřich se musel nejprve vypořádat s Ekkehardovým spojencem Boleslavem Chrabrým, jenž si zcela určitě uvědomoval mizivou šanci Ekkeharda na trůn. Jindřich proto nabídl polskému vládci Lužici a Mílsko, čímž by se říšská míšeňská a východní marka podstatně zmenšila. S touto nabídkou Boleslav souhlasil. Situace se vyřešila až 30. dubna roku 1002, kdy byl Ekkehard zavražděn v Pöhlde.²⁵³ Na trůn tak zasedl bavorský vévoda jako Jindřich II., ale hned od počátku své vlády se musel potýkat s problémy se svými spojenci.²⁵⁴ Během zápasu o trůn musel Jindřich většinu svých spojenců uplatit nebo zavázat nejrůznějšími sliby, které nemohl okamžitě splnit. Střízlivý Boleslav Chrabrý však nehodlal čekat, nebo dokonce prosit o splnění Jindřichových závazků a proto v polovině roku 1002 obsadil část Lužice a Mílka i s hradem Míšní.²⁵⁵ V následujícím roce situace vyústila v dlouhý polsko-říšský vojenský zápas, který trval až do roku 1018, kdy byl ukončen tzv. Budyšínským mírem. Válka mezi Polskem a říší se dotkla i oslabených Čech a výrazně přispěla k prohloubení jejich vnitřní krize.

²⁵⁰ Více: LABUDA, Gerard: *Rozszerzenie się powstania na Obodrytów (990-996), współudział Wioletów (994-998)* in *Fragmenty*, str. 299-301

²⁵¹ Více: ŽEMLIČKA, Josef: *Čechy v době knížecí*, str. 35-51, KRZEMIENSKÁ, Barbora: *Břetislav I. – Čechy a střední Evropa v první polovině XI. století*, Praha 1999, str. 13-65

²⁵² LUDAT, Herbert: *An Elbe*, str. 67-92, O osobě Boleslava Chrabrého více: STRZELCZYK, Jerzy: *Bolesław Chrobry*. Poznań 2003

²⁵³ Thietmar V. (9) str. 230

²⁵⁴ Více: WEINFURTER, Stefan: *Heinrich II. (1002-1024) - Herrscher am Ende der Zeiten*. Regensburg 1999

²⁵⁵ Thietmar V. (18) str. 241

Popis jednotlivých událostí polsko-říšské války by byl příliš zdlouhavý, a proto se budeme věnovat jenom vybraným událostem, v nichž můžeme nalézt náznaky česko-veletských vztahů. K tomuto účelu je nutné se přenést do roku 1004, kdy se situace pro Čechy nevyvíjela dobře. Po krátké epizodní vládě dodnes záhadného knížete Vladivoje, vládnoucího pravděpodobně z vůle polského vládce, se na trůn nakrátko vrátil vyhnaný Boleslav III. Jeho krutovládu však brzy Boleslav Chrabrý rázně ukončil, když koncem roku 1003 vtáhl s vojskem do Čech. Boleslav Chrabrý se nechal prohlásit za vládce Čech a zajatého Boleslava III. nechal uvěznit. V exilu u bavorského vévody mezitím pobývali dva mladší bratři zajatého Boleslava, Jaromír a Oldřich, představující poslední naději pro návrat Přemyslovců k moci. K tomuto účelu ovšem potřebovali oba knězi pomoc Jindřicha II. Ten se však rozhodl zpočátku pro jinou taktiku. K Boleslavovi vyslal poselstvo s nabídkou míru a uznání jeho držav, pokud jej polský panovník přijme od Jindřicha podle starého způsobu jako léno.²⁵⁶ Tuto nabídku Boleslav však odmítl a Jindřich musel svoji strategii přehodnotit. Velikonoce strávil Jindřich v Quedlinburgu, kde měl podle Thietmara přijmout posly Ratarů a Veletů. Poselstvo měl Jindřich uklidnit sladkými dary a lákavými sliby, čímž si z nepřátel udělal dobré spojení.²⁵⁷ O Jaromírově či Oldřichově přítomnosti nemáme bohužel žádné zprávy, nelze ji však kategoricky vylučovat. V Quedlinburgu získal Jindřich na svoji stranu silné spojení, kteří by se jistě rádi zúčastnili jakékoliv akce směřující k oslabení jejich polského souseda. Uzavření tohoto spojenectví se jistě nesetkalo s příznivou odezvou ze strany Sasů. Sasové považovali Polabské Slované za své úhlavní nepřátele a expanze na jejich území byla v saském prostředí považována za něco zcela přirozeného. Jindřich se ovšem spojenectvím s Velety na čas zřekl výbojů na jejich území, což mu u domácích spojenců mohlo hodně uškodit. Sasové rovněž nemohli Jindřichovi odpustit přenesení pomyslného centra říše ze Saska do Bavorska.²⁵⁸ Jindřichovo počínání nepřenesl přes srdce ani saský kronikář Thietmar, který jinak ve své kronice Jindřicha a panovnickou dynastii obhajoval, kde se dalo. Velety nepokládal Thietmar za důstojné spojení nejvyššího křesťanského panovníka, což jak níže uvidíme, dával velice otevřeně najevo. Thietmar se ovšem neváhal opřít i do českého knížete, o němž věděl, že udržuje už po dlouhou dobu přátelské styky s Velety. Saský kronikář pochopitelně nedal své výtky v kronice přímo najevo, ale z několika málo zpráv vypovídajících o česko-veletských vztazích můžeme určité náznaky vypožorovat.

---

²⁵⁶ Thietmar V. (31) str. 255, Tento starý způsob nebyl ve skutečnosti ani dva roky starý, jelikož prvním knížetem, který přijal Čechy od římského panovníka v léno byl Vladivoj.

²⁵⁷ Tamtéž V. (31) str. 256, Joachim Herrmann pokládá potvrzení Veletské nezávislosti za nezbytnou podmínku fungování veletsko-říšského spojenectví. (HERRMANN, Joachim: *Slawen*, str. 357), nikoliv tedy jenom dočasné upuštění od výbojů na území veletského svazu (KRZEMIENSKÁ, Barbora: *Břetislav I.*, str. 40)

²⁵⁸ Rivalita Saska a Bavorska byla starého data (viz výše)

Po potlačení domácí opozice se Jindřich odhodlal k tažení proti Boleslavovi.²⁵⁹ Vojsko mělo zpočátku táhnout přes Lužici do Polska, ale posléze se vydalo na lodích po Labi do Čech. V Jindřichově vojsku táhl se svojí družinou i nápadník českého trůnu, Jaromír. Jestli se výpravy zúčastnili i Veleti, nevíme přesně. Není však důvodu pochybovat, že by Jindřich nevyužil své nově získané spojence. Boleslav byl vpádem evidentně zaskočen a „*leo rugiens*“, jak Thietmar Boleslava označuje, nestačil zorganizovat dostatečnou obranu.²⁶⁰ Přirovnání Boleslava Chrabrého ke lvovi se v Thietmarově kronice objevuje na více místech.²⁶¹ Výprava se rychle dostala až k Praze, která po krátkém boji padla. Jaromír byl prohlášen za právoplatného knížete a posléze spolu s biskupem Thiddagem přivítali příjíždějícího krále Jindřicha.²⁶² Polská vláda v Čechách tím sice skončila, ale Boleslav Chrabrý nebyl zdaleka poražen.

Jaromír se posléze po celou svoji vládu účastnil mnoha Jindřichových tažení proti Boleslavovi. Prakticky okamžitě po své intronizaci vytáhl Jaromír v čele svého vojska na „*území Milčanů*“ a oblehl hrad Budyšín.²⁶³ Úspěšná akce přinesla Jindřichovi znovu kontrolu nad Milskem a jeho vojska se mohla vrátit po delší době domů. O rok později byla však válka znovu obnovena. Nové tažení nasměroval Jindřich k hradu Krosno,²⁶⁴ který oblehl a vyčkával na své spojence. Jindřicha podpořily nejen bavorské oddíly, jež s povolením českého knížete prošly kratší cestou přes Čechy, ale i oddíly česko-veletské.²⁶⁵ Tato krátká válka skončila víceméně Jindřichovým úspěchem, přestože Boleslav Chrabrý nebyl přímo poražen. Thietmar si při té příležitosti neodpustil jízlivou poznámku na adresu Jindřichových spojenců, jimž dával za vinu Boleslavův bezpečný ústup z bojiště: „*Náš předvoj by nepochybně zastihl nepřítele v jeho stanech a snadno by ho přemohl, kdyby nemusel čekat na otálející Lutice.*“²⁶⁶ Boleslavovi se tedy podařilo ustoupit a posléze byl nucen uzavřít v polské Poznani s Jindřichem mír, v němž přišel o nabytou Lužici a Milsko. Jelikož však nebyl přímo poražen, dala se očekávat Boleslavova brzká odvěta. Jak napsal kronikář Thietmar: „*Avšak poněvadž jen málokdy rozjasněnou oblohu nezahálí temná mračna.*“

Už o Velikonocích roku 1007 dorazilo česko-veletské poselstvo do Řezna, kde Jindřich II. zrovna pobýval, aby mu sdělilo alarmující zprávy o činnosti Boleslava Chrabrého. Polský vládce se měl údajně pokusit Čechy a Velety podplatit „*slovem i penězi,*“ aby

²⁵⁹ Průběh povstání viz , KRZEMIENSKÁ, Barbora: *Břetislav I.*, str. 41-43

²⁶⁰ Thietmar VI. (10) str. 285-286

²⁶¹ Kníže Oldřich vzpomínal na své zkušenosti z Polska jako na pobyt v „*ore leonis*“. Měška II. měl posléze sám Oldřich nazvat mládětem lva. (Thietmar VII. (10) str. 409-410)

²⁶² Thietmar VI. (12) str. 288-290

²⁶³ Tamtéž VI. (14) str. 292

²⁶⁴ Míňeno Krosno Odrzańskie při ústí řeky Bobr do Odry v dnešním Lubušském vojvodství.

²⁶⁵ Thietmar VI. (26) str. 305-306

²⁶⁶ Tamtéž VI. (26) str. 306

vystoupili proti Jindřichovi. Poselstvo v Řezně Jindřicha ujistilo o své věrnosti a slíbilo ochotnou pomoc při následující výpravě proti Polsku. Společný postup Čechů a Veletů je v tomto období patrný. Boleslav se snažil mezi Jindřicha, Velety a Čechy vrazit klín, což dokazují jeho snahy v letech 1004 a 1005, jelikož si dobře uvědomoval význam Jindřichových spojenců. Když neuspěl, uchýlil se Boleslav k uplácení a k výhrůžkám. V roce 1007 obnovil polský panovník válku s Jindřichem, který na ni evidentně nebyl i přes četná varování připraven. Boleslav se zmocnil Lužice a získal i důležitý hrad Budyšin. Jeho předchozí diplomatické úsilí bylo, jak se zdá, korunováno částečným úspěchem, poněvadž Čechové a Veleti do těchto bojů vůbec nezasáhli. Není dodnes přesně známo, proč Jindřichovi klíčoví spojenci zachovali neutralitu. Boleslavovi se zřejmě nakonec podařilo donutit Čechy a Velety k zachování neutrality, a to i přes jejich dřívější slib v Řezně.²⁶⁷

Jindřich byl dlouhou dobu zaměstnán na západě a k obnovení války s Polskem došlo až v roce 1010. Tato nová válka opět netrvala příliš dlouho a prakticky žádné změny v politické příslušnosti sporných území nepřinesla. Jindřichova tažení se tentokrát tradičně zúčastnil kníže Jaromír, ale tentokrát bez Veletů. Ti se výpravy pravděpodobně nezúčastnili pro nám neznámé neshody s Jindřichem. Tomu by nasvědčovala zpráva Thietmara o uzavření míru mezi Jindřichem a Velety v Arneburgu, kam Jindřich připlul lodí z Merseburgu.²⁶⁸

V následujících letech se situace v českém knížectví opět vyostřila. Kníže Jaromír byl svržen svým bratrem Oldřichem a další výpravy Jindřicha II. proti Polsku v roce 1012 se zúčastnil již jen jako vyhnanec.²⁶⁹ Oldřich byl stejně jako jeho předchůdce Jindřichovým vazalem, ale narozdíl od svého bratra se snažil o vlastní politiku a jeho nástup znamená první krok k překonání krize českého státu. Jindřich Oldřicha podpořil, jelikož Čechy stále potřeboval a nehodlal plýtvat časem a silami na jejich znovudobytí pro Jaromíra. Vyhnaného českého knížete si naopak ponechal ve své moci jako záruku proti Oldřichovi. Vědomí, že jej může římský král kdykoliv nahradit jeho bratrem, mělo zajistit Oldřichovu oddanost. Tato taktika se Jindřichovi alespoň v prvních letech Oldřichovy vlády vyplatila, jelikož po ponižujícím míru s Polskem v roce 1013 se znovu schylovalo k další válce.

K zahájení další války, jež měla smýt potupu římského krále, nyní již císaře z roku 1013, došlo v roce 1017. Světští a církevní hodnostáři obdrželi rozkaz přichystat svá vojska a byl vydán přísný zákaz jakýchkoliv styků s Boleslavem Chrabrým. Řady Jindřichových spojenců se protentokrát výrazně rozrostly. K výpravě se připojil císařův švagr a uherský král Štěpán, kyjevský kníže Jaroslav Moudrý, Obodrité, Veleti a samozřejmě český kníže Oldřich.

---

²⁶⁷ KRZEMIEŃSKÁ, Barbora: *Břetislav I.*, str. 55

²⁶⁸ Thietmar VI. (84) str. 374

²⁶⁹ Tamtéž VI. (71) str. 361

Císařské vojsko postupovalo přes Lužici do Slezska, kde se chystalo překročit Odru. České, bavorské, veletské a obodritské posily se měly teprve dostavit, a tak Jindřich vyčkával. Mezitím vpadl Boleslavův syn Měšek II. do Čech a několik dní je plenil. Oldřich se i přes tento vpád k Jindřichovi připojil: „*Císař sám plenil všude, kam přišel. Dne 9. srpna přitáhl pln nadějí se svým vojskem a velikou podporou Čechů a Luticů ke hradu Hlohov, kde ho očekával Boleslav se svými muži.*“²⁷⁰ Jindřichovi však nastaly potíže, jelikož čeští bojovníci patrně nechtěli dále pokračovat v tažení, když Měšek II. beztrně plenil jejich území. Jindřich se podle Thietmara rozhodl následovně: „*Po třech dnech přitáhl císař s mohutným vojskem k řečenému hradu Němčí a nechal vhodně rozloženými tábory místo obklíčit... Jeho promyšlený plán a po všech stranách dobré záměry by se jistě setkaly s úspěchem, kdyby našel odpovídající snahu u svých pomocníků... Nikdy jsem neslyšel, že by se obléhání chystali k obraně s větší pečlivostí a promyšlenější důmyslností. Proti pohanům vztyčili svatý kříž a doufali, že s jeho pomocí zvítězí.*“²⁷¹ Jindřichovo vojsko se muselo přesunout k hradu Nemzi, který byl poblíž hraniční stezky do Čech, kudy zřejmě pronikla Měškova vojska. Mimo jiné poblíž této oblasti došlo k výše zmiňované porážce českých vojsk v roce 990. V citované zprávě můžeme opět postřehnout Thietmarovu poznámku na adresu Jindřichových spojenců, již mu svoji neochotou přinášeli více starostí než užitku. Po třech týdnech obléhání nařídil Jindřich útok. Nejprve se pokusil ztéci hradby český kníže Oldřich, jemuž přispěchaly na pomoc veletské oddíly. Útok skončil neúspěchem a Jindřich byl pro nemoci a nedostatek potravin nucen ustoupit zpět do Čech.²⁷² Neocenitelný Thietmar využil opět příležitosti, aby celý neúspěch svedl na Čechy a Velety. Ve své zprávě popisuje útok a následné selhání jenom česko-veletského vojska, o útoku říšských oddílů pod vedením Jindřicha se již nezmiňuje.

Poraženecká nálada zřejmě začala prostupovat celým vojskem, které se neslavně vracelo přes Čechy domů. S tím souviselo i vzájemné obviňování a rostoucí rozpory uvnitř vojska. Během pochodu měl jeden člen družiny markraběte Hermanna mrštit kámen na obraz veletské bohyně, jejíž obraz nosili Veleti na korouhvi vždy do boje. Posvátný obraz byl poškozen a rozrušení Veleti, skálopevně oddaní svým bohům, si na viníka stěžovali u císaře. Jindřich jim musel urážku nahradit dvanácti hřivnami zlata. Tím ovšem nesnáze s Velety neskončily. Pod hradem Wurzen, kde chtělo Jindřichovo vojsko překročit řeku Muldu, ztratilo

---

²⁷⁰ Thietmar VII. (59) str. 472: „*Cesar vero cum exercitu suo et Boemiorum atque Liuticiorum comitatu immenso obvia quaeque devastans V. Id. Aug. ad urbem Gloguam, ubi Bolizlavus cum suis eos...*“

²⁷¹ Tamtéž VII. (60) str. 473: „*Imperator autem post tres dies ad eandem cum exercitu valido veniens, castris eandem undiquesssecus circumdari iuber, sperans sic omnem hosti suo claudere accessum. Sapiens eiusdem consilium et in omnibus bona voluntas multum ibi prodesset, si in efficiendis rebus auxiliantium sibi affectus hunc adiuvaret... Numquam audivi aliquos, qui meliori patientia ac prudentiori consilio se unquam defendere niterentur. Ex parte gentili crucem sanctam erigebant eiusdemque auxilio hos vinci sperabant.*“

²⁷² Tamtéž VII. (63) str. 476

veletské vojsko přes padesát mužů spolu s korouhevníkem nesoucího druhý posvátný obraz výše zmíněné bohyně. Tyto nepříznivé zkušenosti pokládali veletští bojovníci za špatné znamení a dožadovali se urychleného odchodu z císařových služeb. Veletským předákům se podařilo na všeobecném sněmu vojska své muže přesvědčit a veletské vojsko se na čas uklidnilo.²⁷³ České oddíly se od císařského vojska odpojily a dále již nepokračovaly.

Důkladně naplánovaná výprava Jindřicha II. proti Boleslavovi Chrabrému skončila tedy fiaskem. Zároveň je také na dlouhou dobu poslední zmínkou společného tažení Čechů a Veletů. Oba panovníci potřebovali na společné hranici klid, a proto byl začátkem roku 1018 uzavřen mezi Jindřichem a Boleslavem mír v Budyšíně. Císařova pozornost byla nyní zapotřebí na západě, stejně jako Boleslavova na východě, kde vedl tažení proti Kyjevské Rusi. Český kníže se v té době soustředil spíše na znovuzískání Moravy a Veleti se zapletli do další války s Obodrity.

6.2 Epilog česko-veletského přátelství

Smrtí Oty III. nadobro zanikl jeho plán obnovy velikého západního impéria stejně jako koncept mírového soužití s východními sousedy. Jindřich II. byl zřejmě více realistický a sám se spíše považoval za arbitra a udržovatele rovnováhy mezi jednotlivými státy střední Evropy. Naproti tomu změnil tradiční říšskou politiku vůči Veletům, s nimiž se Jindřichovi dařilo až do své smrti udržovat relativně přátelské vztahy. V roce 1024 Jindřich II. zemřel a na jeho místo nastoupil Konrád II.²⁷⁴ S Jindřichem vymřela i otonská dynastie a říše vstoupila do další epochy svých dějin.²⁷⁵ Konrád však zaujal zcela odlišné postavení vůči východním sousedům své říše. Od jeho nástupu je patrné zhoršení vztahů s Velety, jež ve třicátých letech přerostlo v otevřené nepřátelství.²⁷⁶ Veleti však stále zůstávali důstojnými soupeři a v roce 1056 uštědřili říšskému vojsku ostudnou porážku u soutoku Labe a Havoly.²⁷⁷ Je zvláštní, že od roku 1017 zaznamenáváme stále méně zpráv o česko-veletských vztazích. Český kníže využíval oslabení polského konkurenta k znovuzískání Moravy a upevnění své moci, což Jindřich zpočátku toleroval. Jindřich o obsazení Moravy českým vojskem buď přímo nevěděl, nebo již nestihl dostatečně zareagovat. Jeho nástupce Konrád II. však přílišný nárůst české moci již zaznamenal. Oldřich i jeho syn Břetislav zajistili stabilitu domácích poměrů a nadále vstupovali do událostí v Polsku a v Uhrách. Alarmující zřejmě byla skutečnost, že český kníže začínal odmítat účast na Konrádových taženích. Oldřichovo jméno se skutečně v pramenech

²⁷³ Thietmar VII. (64) str. 477-478

²⁷⁴ Annales Altahenses Maiores a. 1024, str. 24 (MGH SS rer. Germ. 4)

²⁷⁵ Více: LAUDAGE, Johannes: *Die Salier : das erste deutsche Königshaus*. München 2008

²⁷⁶ Annales Hildesheimenses a. 1035, str. 39

²⁷⁷ Annales Hildesheimenses a. 1056, str. 47

po roce 1018 objevuje jen zřídka v souvislosti s jednotlivými taženími Konráda II. Čechy tak překonaly nedávný útlum a vytyčily si směr svých příštích zájmů.

Není zřejmé, do jaké míry fungoval či jestli vůbec ještě existoval česko-veletský spolek. S jistotou můžeme říci, že vlivem opadnutí polské hrozby, stabilizací Čech a sledováním vlastních zájmů, nové politiky Konráda II. vůči východním sousedům a postupným ústupem veletského svazu z popředí zájmu českých knížat, se česko-veletské vztahy výrazně omezily a spolek se prakticky rozpadl. Není ovšem vyloučená existence přátelského spolku po vzoru doby Boleslava I. O rozpadu spolku můžeme s jistotou hovořit až v roce 1035. V tu dobu vyvrcholilo nepřátelství mezi říší a Velety, kteří podnikli, jak už bylo řečeno, několik výprav na říšské území. Situace vyžadovala četná jednání s knížaty a potencionálními Konrádovými spojenci. Konrád proto svolal sněm do Bamberku, kde se mimo jiné řešil i spor Konráda II. s korutanským knížetem Adalberonem, vztahy s dánským králem Knutem Velikým a zasnuby Konrádova syna Jindřicha (pozdějšího Jindřicha III.) s Knutovou dcerou. Na sněmu v Bamberku se objevil i nový český kníže Břetislav se svým doprovodem. Břetislavovu přítomnost zaznamenaly jediné *Annales Altahenses Maiores*, a proto není jisté, jestli přijel Břetislav z vlastní vůle, či byl na sněm Konrádem přizván. V závěru své zprávy anály udávají: „*Venit Bratisla, filius Udalrici ducis, illuc et pacifice ab imperatore susceptus est obsidibusque receptis cum pace et regalibus muneribus honoratus ad propria remeavit, et statim expeditione facta ad Liutizos praeclarum nomen post ingentia facta adeptus est.*“²⁷⁸ Účast Břetislava na Konrádově výpravě proti Veletům je první doložená agrese českého knížete vůči svým dávným spojencům. Břetislav si touto akcí zřejmě chtěl Konráda naklonit, aby měl posléze volnou ruku pro své další výboje. Český kníže chtěl využít nepokojů, které vypukly v Polsku, pro invazi, již započal v roce 1039. Česká politika se pod Břetislavovým velením odklonila od tradičního česko-veletského přátelství a zvolila směr zcela opačný. Invaze do Polska byla sice úspěšná, ale říše nehodlala takovému vzestupu české moci jen nečinně přihlížet. Břetislav tedy obětoval česko-veletský spolek pro svou výbojnou politiku, která přinesla českému státu nový vzestup a nový konflikt s říší.

---

²⁷⁸ *Annales Altahenses Maiores*, a. 1035, str. 19-20

Závěr

První známé tažení Karla Velikého do Polabí v roce 789 symbolicky započalo dlouhou, přerušovanou válku mezi germánským a slovanským prostorem. Karel však nehodlal připojit území Polabských Slovanů ke své říši, jelikož ji po dlouhém období válek bylo zapotřebí vnitřně upevnit. To se ovšem mění s nástupem otonské dynastie, přičemž jakýsi symbolický mezník tvoří vláda Jindřicha I. Ptáčníka, který započal druhou vlnu germánského náporu. Rozpínavost říše ohrozila brzy i české území a v rámci franského tažení do Čech v roce 805 došlo mimo jiné k prvnímu známému kontaktu Čechů s Polabskými Slovany, doprovázejícími franskou výpravu. Tažení se o rok později opakovalo a Čechové byli nuceni přijmout závazek tributu a vydat rukojmí. Pozdější zápas franské říše s Velkou Moravou donutilo české Slovany hledat nové spojence. Není překvapující, že česká knížata obrátila svou pozornost k severním sousedům v Polabí – Srby a Velety. S Velety se podle písemných pramenů setkala české poselstvo ve Frankfurtu v roce 822. Území veletského svazu bylo však pro dosud nesjednocená česká knížata příliš vzdáleno, a proto se česká pozornost upnula na Srby. Utužení vzájemných vztahů dokládají i dvě společné akce Čechů a Srbů z let 869 a 880. Symbolickým vyvrcholením česko-srbských vztahů měl být sňatek prvního známého přemyslovského knížete Bořivoje s kněžnou Ludmilou, jejíž srbský původ je v této souvislosti velice pravděpodobný. Otázka údajného srbského původu kněžny Ludmily však zůstává dodnes otevřená.

Prostřednictvím Srbů se český vliv dostal až do oblastí, kde sídlil kmen Stodoranů. Proces vyvrcholil svatbou českého knížete Vratislava se stodoranskou princeznou Drahomírou. Na rozdíl od H. Bulína se ovšem nedomnívám, že svazek Vratislava a Drahomíry byl zároveň aktem založení česko-veletského spolku. Stodorané tehdy podle dobových pramenů žili pod vládou vlastních knížat, jež skončila až po smrti Drahomířina vnuka Tugumíra. Stodorané sice na počátku 10. století udržovali s veletským svazem úzké kontakty, ale jejich dřívější závislost byla v tuto dobu již jen formální. Nicméně knížecí sňatek svědčí o výrazném rozšíření českého vlivu, který v druhém desetiletí 10. století pronikl i na území Veletů. Právě v této době vznikl s největší pravděpodobností česko-veletský spolek. Spolek byl původně namířen zejména proti rozpínající se říši. Obě strany si ve své přísaze zřejmě slíbily podporu a zřekly se jakýchkoliv akcí, které by mohly poškodit stranu druhou. Tento spolek se nám několikrát projevil v době války Boleslava I. s Otou I., kdy písemné prameny naznačují určitou časovou shodu ničivých vpádů Veletů na říšské území a válečných akcí Boleslava I. Fungování česko-veletského spolku v první polovině 10. století komplikovala především tehdejší politická situace. Válka mezi Boleslavem a Otou byla sice

ukončena kolem roku 950, ale již o několik let později vypuklo rozsáhlé povstání téměř všech významných slovanských kmenů v Polabí. Tuto revoltu se postupně podařilo potlačit, ale Otovo vítězství způsobilo ztrátu kontaktu českého a veletského prostředí. Říše mezi Čechy a Velety vrazila klín, když ovládla území srbského kmenového svazu, na němž byl již dříve vystavěn centrální hrad Míšeň. Čechy rovněž ztratily své kontakty se Stodorany, jelikož po smrti Tugumíra vymřela místní knížecí dynastie a s ní zmizel i vzájemný svazek s českými Přemyslovci. Spolek tak mohl fungovat v této době jenom skrytě a projevovat se pouze neutralitou, byl-li jeden z účastníků napaden říší. Tento předpoklad potvrzuje mimo jiné i fakt, že v písemných pramenech nenacházíme až do roku 1035 žádnou známku nepřátelství mezi Čechy a Velety. Původně vojenský spolek se tedy v druhé polovině 10. století přetransformoval na přátelský spolek, projevující se jenom vzájemnou neutralitou v případě napadení třetí stranou. Český kníže posléze navázal příbuzenské styky se sousedním Polskem, jehož vládce Měšek I. hledal u českého knížete ochranu nejen proti potencionálnímu ohrožení ze strany říše, ale také proti Veletům, s nimiž se musel několikrát střetnout na bitevním poli. Měšek si vybral českého knížete jak pro jeho postavení a velikou moc, tak pro jeho přátelské vztahy s Velety. Polský historik G. Labuda dokonce naznačil existenci jakési česko-veletsko-polské aliance. Labudův předpoklad ovšem nemá žádnou oporu v písemných pramenech a autor se pohybuje spíše na poli spekulací a domněnek. Nemohlo se jednat o nějaký ucelený spolek, neboť Veleti zůstali zarytí nepřátelé Polska. Osoba českého knížete spíše plnila jakousi smířčí či arbitrážní úlohu. Vládce Čech byl tedy garantem míru a obě strany mu mohly důvěřovat, jelikož ani jedna s ním neměla špatné zkušenosti. Nepokládám proto za zcela přesný výklad H. Bulína o nutnosti ustoupení česko-veletského spolku spolku česko-polskému.

Po ochladnutí česko-polských vztahů došlo v roce 990 k tažení Boleslava II. proti Měškovi. V Thietmarově zprávě popisující tuto událost nacházíme i další známky naznačující rostoucí respekt vůči českému knížeti ze strany Veletů. Boleslav dokázal údajně pouhým slovem odradit rozvášněné Velety od pronásledování saských oddílů. O dva roky později vytáhl mladičkový Ota III. se svými spojenci proti Braniboru, bývalému centru kmene Stodoranů, jež po krátkém obléhání obsadil. K hradu se přiblížilo i veletské vojsko a obě strany se připravovaly na nadcházející střetnutí. Celá situace se nakonec vyvinula zcela netradičně. Ota, naslouchající podle Thietmara „*sladkým slibům*“ Veletů, na nátlak svých knížat přistoupil na uzavření příměří. Na celé události je zajímavá role českého knížete, který byl v císařském vojsku přítomen. Boleslav byl pro Otu v této záležitosti cenným spojencem, jelikož byl pravděpodobně jediný, kdo udržoval s divokými Velety přátelské vztahy a komu

byli ochotni naslouchat. Český kníže tak s největší pravděpodobností sehrál roli zprostředkovatele dohody o příměří, což by jenom dokazovalo Boleslavovu vysokou autoritu u Veletů.

Poslední zpráva o česko-veletských stycích v 10. století pochází z roku 995. V té době měl Ota III. opět vytáhnout proti Obodritům a Veletům, jelikož obě strany začaly spolupracovat, což by vedlo k výraznému posílení slovanské rebélie v Polabí. Nového tažení se zúčastnil i český kontingent vedený stejnojmenným synem Boleslava II. Sám Boleslav II. byl v té době zřejmě indisponován pro závažnou nemoc, o níž se zmiňuje jak Thietmar, tak později i Kosmas. Z analistických a kronikářských záznamů ovšem není zcela jednoznačné, proti komu bylo tažení vedené. O výpravě směřující proti obodritsko-veletskému vojsku hovoří pouze *Annales Quedlinburgenses* a *Annales Magdeburgenses*. Zbytek pramenů se zmiňuje jen o vojsku obodritském, s výjimkou Thietmarovy kroniky, jejíž záznam nepřímo vypovídá o dvou výpravách. První proti Obodritům a druhá proti Veletům, jejichž území mělo být popleněno. Mnohem pravděpodobnější je ovšem varianta vyplývající z většiny analistických pramenů, tedy varianta tažení jenom proti Obodritům. Údajná výprava proti Veletům se uskutečnila zřejmě až později a již bez účasti českého vojska, které se vzhledem k bouřlivým událostem v Čechách muselo urychleně vrátit domů.

Vývoj v první polovině 11. století nasvědčuje, že česko-veletské vztahy neochably, naopak se ještě zintenzivněly. Začínající krize českého státu a mocenský vzestup Polska Boleslava Chrabrého uvrhlo český stát do bouřlivého období. Českým knížatům Jaromíru a Oldřichovi, pobývajícím začátkem 11. století v exilu v sousední říši, se podařilo získat na svoji stranu císaře Jindřicha II. Nový císař musel na počátku své vlády přehodnotit svůj vztah k Veletům, které potřeboval jako spojence proti stále mocnějšímu Polsku. Spojené říšsko-veletské vojsko spolu s družinami vyhnaných českých knížat se podařilo obsadit Prahu a nastolit na pražský knížecí stolec Jaromíra. Následující období Jaromírovy a částečně i Oldřichovy vlády je charakteristické příklonem českého státu k císaři, jemuž zejména Jaromír vydatně pomáhal v pokračující válce s Boleslavem Chrabrým. Politiku svého bratra sledoval zpočátku i Oldřich, jenž se dostal po úspěšném převratu na český trůn. Na jednotlivých taženích dochází téměř v každém případě ke styku s Velety, již římského panovníka v té době rovněž hojně podporovali. V jednotlivých výpravách máme i několik zpráv o společných česko-veletských výpadech proti nepříteli. Zdali česko-veletský spolek nadále existoval, nelze přesně určit. Nicméně přátelské vztahy mezi Velety a Čechy se prostřednictvím říše ještě více posílily a vydržely až do roku 1035, kdy Oldřichův syn Břetislav podnikl spolu s císařem Konrádem II. trestnou výpravu proti Veletům. Břetislav si chtěl Konráda naklonit pro svůj

záměr invaze do Polska, zachváceného vnitřními nepokoji. Obětování česko-veletského přátelství však nakonec Břetislavovi z dlouhodobého hlediska užitek nepřineslo.

S předpokládaným zánikem česko-veletského spolku v první polovině 11. století souvisí i postupný úpadek veletského svazu. Po rebélii Polabských Slovanů v roce 983 se kmenový svaz Veletů stává na poměrně dlouhou dobu výraznou vojenskou silou, ovlivňující politickou situaci ve střední Evropě. V padesátých letech 11. století postihla veletský svaz občanská válka. Ratarové spolu s Dolenci vystoupili s nárokem na vedení celého svazu, jelikož se na jejich území nachází jedna z nejposvátnějších veletských svatyň – Rethra.²⁷⁹ Proti tomu se postavili Čezpěňané a Kyšané, kteří společnými silami dokázali Ratary a Dolence několikrát porazit. Poražení Rataři a Kyšané si zavolali na pomoc saské a obodritské oddíly, čímž si prakticky podepsali rozsudek smrti. Veletský svaz i přes následné vítězství Ratarů a jejich spojenců nebylo již nikdy možné obnovit v plné síle, mocenské jádro veletského svazu, existující již od 8. století, se tudíž rozpadlo.

Rozsáhlou germánskou expanzí a následně i asimilační proces přežila jenom malá skupinka potomků dávných Polabských Slovanů. Malá srbsko-lužická menšina udržuje dodnes v rámci SRN svoje kulturní tradice a odkaz svých dávných předků. Je jen ironií dějin, že současný nejvyšší představitel Svobodného státu Sasko, tedy bývalého úhlavního nepřítele Polabských Slovanů je Stanisław Tilich, příslušník lužicko-srbské menšiny.

---

²⁷⁹ Helmold (21) str. 43

Seznam pramenů a literatury

Prameny

- I. STAROSLOVĚNSKÁ LEGENDA – *I. staroslověnská legenda o sv. Václavu*. Ed. Josef Vajs (Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile)
- II. STAROSLOVĚNSKÁ LEGENDA – *II. staroslověnská legenda o sv. Václavu*. Ed. Josef Vašica (Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile), Praha 1929
- ADAM – *Magistri Adami Bremensis Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum*, Ed. Bernhard Schmeidler, Adam von Bremen, Hamburgische Kirchengeschichte (MGH SS rer. Germ in usum scholarum separatim editi 3), Hannover 1917)
- AL-MASÚDI - *Abu l-Hasan Alí ibn al-Husain al-Masúdí: Rýžoviště zlata a doly drahokamů*. (Z arabského originálu Ivan Hrbek), Praha 1983
- ANNALE SANCTI AMANDI – Ed. Georgius Heinricus Pertz (MGH SS 1), Hannover 1826
- ANNALES ALTAHENSES – Ed. Edmundus Oefele, (MHG SS in usum scholarum separatim editi 4), Hannover 1891
- ANNALES ALTAHENSES MAIORES – Ed. E. von Oefele (MGH SS rer. Germ. 4), Hannover 1891
- ANNALES BERTINIANI – Ed. Georg Heinrich Pertz, (MHG SS in usum scholarum separatim editi 5), Hannover 1883
- ANNALES FLODOARDI – Ed. Georg Heinrich Pertz (MGH SS 3), Hanover, 1839
- ANNALES FULDENSES – Ed. Friedrich Kurze (MGH SS rer. Germ. 7), Hannover 1891
- ANNALES HILDESHEIMENSES – Ed. Georg Waitz (MHG SS rer. Germ. 8), Hannover 1878
- ANNALES METTENSES – Ed. B. de Simson, (MHG SS rer. Germ. in usum scholarum separatim editi 10), Hannover 1905
- ANNALES NECROLOGICI FULDENSES - Ed. Georg Waitz (MGH SS 13), Hannover 1881
- ANNALES QUEDLINBURGENSES – Ed. Georg Heinrich Pertz (MHG SS 3), Hannover 1839
- ANNALES REGNI FRANCORUM - Ed. Friedrich Kurze (MGH SS rer. Germ. in usum scholarum separatim editi 6: Annales regni Francorum inde ab a. 741 usque ad a. 829, qui dicuntur Annales Laurissenses maiores et Einhardi.), Hannover 1895
- ANNALES SANCTI RUDBERTI – Ed. Georg Heinrich Pertz (MGH SS rer. Germ. 9), Hannover 1851

- ANNALES SANGALLENSIS MAIORES – Ed. Georg Heinrich Pertz (MHG SS 1), Hannover 1826
- ANNALISTA SAXO – Ed. Georg Waitz (MGH SS 6), Hannover 1844
- CRESCENTE FIDE – Ed. Josef Emler, in: FRB I. Praha 1873, str. 183-190
- EINHARD – *Vita Karoli Magni*. Ed. Oswald Holder-Egger, Das Leben des Karl der Große (MHG SS rer. Germ. in usum scholarum separatim editi 6), Hannover 1911
- FREDEGAR – *Fredegarii et aliorum Chronica*. Ed. Bruno Krusch, Die Fredegar Chroniken (MGH SS rer. Merov. 2), Hannover 1888
- FUIT IN PROVINCIA BOEMORUM – Život sv. Lidmily. Ed. Josef Emler, in: FRB I, Praha 1873, str. 144-145
- GUMPOLD – *Vita Venceslai*. Ed. Josef Emler, in: FRB I, Praha 1873, str. 146-166
- HELMOLD – *Helmoldi presbyteri Bozoviensis Chronica Slavorum*. Ed. Bernhard Schmeidler, Helmolds Slavenchronik (MGH SS rer. Germ. in usum scholarum separatim editi 32), Hannover 1937
- CHRONICON MOISSACENSE – Ed. Georg Heinrich, (MHG SS 1), Hannover 1826
- KOSMAS - *Cosmae Pragensis Chronica Boemorum*. Ed. Bertold Bretholz, Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag (MGH SS rer. Germ. NS 2), Berlin 1923
- KRISTIÁN – *Christiani Vita et passio s. Wenceslai et s. Ludmile ave eius*. Ed Jaroslav Ludvíkovský, Kristiánova legenda. Život a umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily. Praha 1978
- MMFH – *Magnae Moraviae fontes historici III*. Ed. Dagmar Bartoňková, Luboš Havlík, Ivan Hrbek, Jaroslav Ludvíkovský, Radoslav Večerka, Brno 1967
- PROLOG O SV. LUDMILE - *Proložní legendy o sv. Lidmile a Václavu*. Ed. N. J. Serebrjanskij (Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile, Uspoř. Josef Vajs), Praha 1929
- THIETMAR – *Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon*. Ed. Robert Holtzmann, Die Chronik des Bischofs Thietmar von Merseburg und ihre Korveier Überarbeitung (MGH SS rer. Germ. N.S.9), Berlin 1935
- WIDUKIND - *Widukindi monachi Corbeiensis rerum gestarum Saxonicarum libri tres*. Ed. H. E. Lochmann, Die Sachsengeschichte des Widukind von Corvey in drei Büchern (MGH SS rer. Germ. 60), Hannover 1935

Literatura

- ALTHOFF, Gerd: *Die Billunger in der Salierzeit*. In: Die Salier und das Reich. Band 1: Salier, Adel und Reichsverfassung. Sigmaringen 1991, str. 309-331
- ALTHOFF, Gerd: *Otto III. - Gestalten des Mittelalters und der Renaissance*. Darmstadt 1997
- BATHE, Max: *Die Sicherung der Reichsgrenze an der Mittelelbe durch Karl den Grossen, Sachsen und Anhalt* 16, 1940, str. 1-44
- BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování národů a východ Evropy*, Praha 2006
- BERANOVÁ, Magdaléna, LUTOVSKÝ, Michal: *Slované v Čechách – archeologie 6.-12. století* Praha 2009
- BLÁHOVÁ, Marie, FROLÍK, Jan, PROFANTOVÁ, Nad'a: *Velké dějiny zemí Koruny české, sv. I*. Praha 1999
- BOHÁČ, Zdeněk: *České řeky ve světle písemných pramenů a starých map*, HG roč. 24 Praha 1985
- BORKOVSKÝ, Ivan: *Staroslovanská keramika ve střední Evropě*. Praha 1940
- BOROŃ, Piotr: *Kniaziowie, królowie, carowie - Tytuły i nazwy władców słowiańskich we wczesnym średniowieczu*. Katowice 2010, str. 110-161
- BRACHMANN Hansjürgen: *Der Limes Sorabicus – Geschichte und Wirkung*. Zeitschrift für Archäologie 25, Berlin 1991, str. 177–207.
- BRACHMANN, Hansjürgen: *Slawische Stämme an Elbe und Saale: Zu ihrer Geschichte und Kultur im 6. bis 10. Jahrhundert auf Grund archäologischer Quellen*. Berlin 1978
- BRANKAČK, Jan: *Betrachtungen zur politischen Geschichte der elbslawischen Stammesverbände in 9. Jahrhundert*. In: L'Europe aux IXe-XIe siècles. Aux origines des Etats nationaux. Warszawa 1968, str 391-421
- BRÜSKE, Wolfgang: *Untersuchungen zur Geschichte des Lutizenbundes, Deutsch-wendische Beziehungen des 10.-12. Jahrhundert*. Münster-Köln 1955, Mitteldeutsche Forschungen 3.
- BULÍN, Hynek: *Česko-veleťské a polsko-veleťské vztahy v druhé polovině 10. století (Dvě kapitoly z dějin vztahů západoslovanských v období raného feudalismu)*. In: Studia z dziejów polskich i czechoslowackich I., Wrocław 1960
- BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veleťského přátelství – dvě kapitoly z dějin vztahů západoslovanských v 10. století. Vznik a počátky Slovanů 3*, Praha 1960
- BULÍN, Hynek: *Počátky česko-veleťského přátelství, Vznik a počátky Slovanů 3*, Praha 1960, str. 178-197
- BULÍN, Hynek: *Počátky státu obodritského, Právněhistorické studie 4*, Praha 1958, str. 5-50.

- BULÍN, Hynek: *Počátky státu veletského*. Právněhistorické studie 5, Praha 1959, str. 5-32
- BULÍN, Hynek: *Polský stát Měška I. a Čechy*. Slovanské historické studie, Praha 1961
- BULÍN, Hynek: *Povstání polabských Slovanů na sklonku 10. století*. Slovanské historické studie II., Praha 1957
- CURTA, Florin: *The Making of the Slavs. History and Archaeology of the Lower Danube Region, C. 500–700*. Cambridge 2001,
- DRALLE, L.: *Slawen an Havel und Spree. Studien zur Geschichte des hevellisch-wilzischen Fürstentums (6. bis 10 Jahrhundert)*. Giessener Abhandlungen zur Agrar und Wirtschaftsforschung des europäischen Osten, Berlin 1981.
- DVORNÍK František: *Zrod střední a východní Evropy – Mezi Byzancí a Římem*. Praha 2008, (Přeložil Petr Slunéčko)
- EICKHOFF, Ekkehard: *Theophanu und der König. Otto III. und seine Welt*. Stuttgart 1999
- FAUSSNER, Hans Constantin: *Zum Regnum Bavariae Herzog Arnulf (907-938)*, Wein 1984
- GÖRICH, Knut: *Eine Wende im Osten: Heinrich II. und Boleslaw Chrobry*. In:
- SCHNEIDMÜLLER, Bernd, WEINFURTER, Stefan: *Otto III. – Heinrich II. Eine Wende? Mittelalter-Forschungen 1*, Stuttgart 2000
- HÄGERMANN Dieter: *Karl der Große - Herrscher des Abendlandes*. München 2001
- HAVLÍK, Lubomír: *Tři kapitoly z nejstarších česko-polských vztahů*. Slovanské historické studie IV. Praha 1961, str. 5-85
- HERRMANN, Joachim: *Die Slawen in Deutschland. Geschichte und Kultur der slawischen Stämme westlich von Oder und Neiße vom 6. bis 12. Jahrhundert*. Akademie-Verlag, Berlin 1985
- HERRMANN, Joachim: *Welt der Slawen. Geschichte, Gesellschaft, Kultur*. München 1986
- HRABOVÁ, Libuše: *K otázce vzniku a vývoje státu u Polabských Slovanů*. ČsČH 3, Praha 1955, str. 642-668
- HRABOVÁ, Libuše: *Stopy zapomenutého lidu*. Praha 2006
- HRUBÝ, Vilém: *Původní hranice biskupství pražského a hranice říše české v 10. století*. ČMM 50, Praha 1926, str. 171-264.
- CHARVÁT, Petr: *Boleslav II – Sjednotitel českého státu*. Praha 2004
- CHARVÁT, Petr: *Zrod českého státu 568-1055*, Praha 2007
- JARMILA, Bednaříková. *Stěhování národů a Východ Evropy : Byzanc, Slované, Arabové*. Praha, 2006.

- KADLEC, Jaroslav: *Die Gründung des Bistup Prag, in Archiv für Kirchengeschichte vom Böhmen-Mähren-Schlesien*. Praha 1973, str. 9-23
- KELLER, Hagen: *Otoni - Jindřich I. Ptáčník, Ota I., II., III., Jindřich II*. Praha 2004
- KRZEMIENSKÁ, Barbora: *Břetislav I. – Čechy a střední Evropa v první polovině XI. století*. Praha 1999
- LABUDA, Gerard: *Fragmenty dziejów słowiańszczyzny zachodniej*. Poznań 1960, str. 7-60
- LABUDA, Gerard: *Powstania Słowian połabskich u schyłku X. wieku*. In: *Slavia occidentalis* 17, Poznań 1947
- LEXIKON DES MITTELALTERS, Bd. 5, Stuttgart-Weimar 1999
- ŁOWMIAŃSKI, Henryk: *Początki Polski II., V*. Warszawa 1963, 1973
- LUDAT Herbert: *Branibor, havolanská dynastie a Přemyslovci*. ČsČH 17, Praha 1969, str. 489-490
- LUDAT, Herbert: *An Elbe und Oder um das Jahr 1000*, Böhlau verlag wimar Köln Wien 1995
- LUTOVSKÝ, Michal, PETRÁŇ, Zdeněk: *Slavníkovci : mýtus českého dějepisectví*. Praha 2005
- LUTOVSKÝ, Michal: *Bratrovrah a tvůrce státu – Život a doba knížete Boleslava I*. Praha 1998
- MATLA-KOZŁOWSKA, Marzena: *Pierwsi Przemyslidzi i ich państwo (od X do połowy XI wieku). Ekspansja terytorialna i jej polityczne uwarunkowania*. Poznań 2008
- NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny. Díl I. - Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha*. Praha 1912
- PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. Díl I.*, Praha 1928
- PROFANOVÁ Nad'a, *Kněžna Ludmila, vládkyně a světice, zakladatelka dynastie*. Praha 1996
- PROCHÁZKA, Vladimír: *K otázce vzniku státu u polabsko-pobaltských Slovanů v závěrečném údobí rodové společnosti*, *Právněhistorické studie* 3, Praha 1957, str. 254-260
- PROCHÁZKA, Vladimír: *Politické zřízení polabsko-pobaltských Slovanů v závěrečném údobí rodové společnosti*. *Slavia occidentalis* 22, Poznań 1962, str. 197-252
- PROCHÁZKA, Vladimír: *Přísaha, ordál a svědectví u polabsko-pobaltských Slovanů. Vznik a počátky Slovanů 2*, Praha 1958, str. 169–181
- PROCHÁZKA, Vladimír: *Sněmovnictví a soudnictví Polabsko-Poblastských Slovanů. Vznik a počátky Slovanů 2*, Praha 1958, str. 89-120

- SEMOTANOVÁ, Eva: *Historická geografie českých zemích*. Praha 2002
- SCHIEFFER, Rudolf: *Otto II. und sein Vater*. In: *Frühmittelalterliche Studien* 36, Münster 2002, str. 255–269
- SLÁMA, Jiří: *Slavníkovci – významná či okrajová záležitost českých dějin 10. století*. Archeologické rozhledy 47, Praha 1995, str. 182–224
- SMETÁNKA, Zdeněk: *Legenda o Ostojovi*. Praha 2004
- SOMMER, Petr, TŘEŠTÍK, Dušan, ŽEMLIČKA, Josef, a kol.: *Přemyslovci. Budování českého státu*. Praha : 2009
- SOMMER, Petr: *Začátky křesťanství v Čechách – Kapitoly z dějin raně středověké duchovní kultury*. Praha 2001
- STRZELCZYK, Jerzy: *Bolesław Chrobry*. Poznań 2003
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav: *Vicinus subregulus r. 936*. ČsČH 27, Praha 1921, str. 413-415
- TŘEŠTÍK, D.: *Kdo a proč vyvraždil Slavníkovce? Spor biskupa Vojtěcha s Vršovci a s českým státem*. Dějiny a současnost 28, Praha 2006, str. 14-16,
- TŘEŠTÍK, Dušan: *Křest českých knížat roku 845 a christianizace Slovanů*. ČČH 92, Praha 1999, str. 423-457
- TŘEŠTÍK, Dušan: *Mýty kmene Čechů (7.-10. století) „Tři studie starým pověstem českým“*. Praha 2003, str. 31–54
- TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530-935)*. Praha 1997
- TŘEŠTÍK, Dušan: *Slovanský etnologický mýtus v Čechách 9. - 10. století*. In: *Nový Mars Moravicus aneb Sborník příspěvků, jež věnovali Prof. Dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám*. Praha 1999, str. 71–85.
- TŘEŠTÍK, Dušan: *Vznik Velké Moravy: Moravané, Čechové a střední Evropa v letech 791-871*. Praha 2001
- VÁŇA, Zdeněk: *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha 1990
- WEINFURTER, Stefan: *Heinrich II. (1002-1024) - Herrscher am Ende der Zeiten*. Regensburg 1999
- ŽEMLIČKA Josef: *Das Reich des böhmischen Boleslaus und die Krise an der Jahrtausendwende. Zur Charakteristik der frühen Staaten in Mitteleuropa*. Archeologické rozhledy 47, Praha 1995, str. 267-278
- ŽEMLIČKA, Josef: *„Duces Boemanorum“ a vznik přemyslovské monarchie*. ČsČH 37, Praha 1989, str. 697-721
- ŽEMLIČKA, Josef: *Čechy v době knížecí*. Praha 2007